

TC
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL ÖRGÜTLENMEDE FERT VE
HÜRRİYETİN İŞLEVİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Hasan KARAYILMAZ

Enstitü Ana bilim Dalı : SOSYOLOJİ

Tez Danışmanı: Doç Dr. M.Said DOĞAN

OCAK - 2001

I.
II.
III.
IV.

V.

VI. TC

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL ÖRGÜTLENMEDE FERT VE
HÜRRİYETİN İŞLEVİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan KARAYILMAZ

Enstitü Ana bilim Dalı : SOSYOLOJİ

Bu tez ..././2001 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Üyesi

Jüri Üyesi

Jüri

VII.
VIII.
IX.

X.
XI. TEŞEKKÜR

Her tez uzun süreli bir uğraşın semeresidir. Tez hazırlayıcısı öğrenci çabasının büyüklüğünü ancak, mütevazı yardımları yüceltmesiyle güvenceye alabilir.

Bu yüksek lisans tez çalışmasında; her öğrenci için bir şans, bir entelektüel kaynak olarak telaki edilmesi gereken, sosyal ve kültürel mirasımızda bağ kurma konusunda tecrübesini bize aktaran Bölüm Başkanımız Sayın Prof. Dr. Musa TAŞDELENE ve tezin bu hale gelmesinde büyük katkıları olan tez hocam, danışmanım Sayın Doç. Dr. Said DOĞAN'a, teşekkürlerimi sunmayı bir ödev olarak mütaala ediyorum. Ki teşekkür etmek düşünmek, düşünmek şükretmektir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	III
SUMMARY	V

1.CEMİYET ÖRGÜTLENMESİ VE FERT.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırma Sorusu	7
1.3.Tez	7
1.4. Araştırma Hipotezleri ve Alt Hipotezler	7
1.5.Amaç.....	8
1.6. Plan	10
1.7. Kapsam	10
2. KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	11
3. KULLANILAN METODOLOJİ	13
4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	15
GİRİŞ	15
4.1. Hürriyet Ve Şahsiyet.....	23
4.1.1. İktidar Örgütlenmelerinin Yapısı	29
4.1.2. Türk Millet Ve Devlet Hayatı	33
4.1.3. İktidarın Fiili Durumunun Fertle İlişkisi	41
4.1.4. Cumhuriyet Veya Fert Hürriyetinin İktidar Örgütlenmelerinde Şekillenmesi	45
4.1.5. Cumhuriyet Fazilettir.....	54
4.1.6.Ferdin Hür Hale Getirici Davranışlarının Çözümlemesi	59
4.2. HAK VE HÜRRİYETLER	67
4.2.1. Gözetim ve Denetimin Sosyal Yapıdaki Durumu..	73
4.2.2. İctimai Hayat Ve Birarada Yaşama.....	78
4.2.3.İktidarın Bir Sonucu Olarak Hürriyetler.....	84
4.3. İÇTİMAİ KURUMLAR VE HÜRRİYET	87
4.4. SONUÇ	90
SONUÇ VE ÖNERİLER ..	93
KAYNAKLAR	97
ÖZGEÇMİŞ	105

ÖZET

Biz insanız. Hayat öykümüzde toplum en az bizim kadar önemlidir; çünkü insan tek başına yaşayabilme kabiliyetine sahip değildir. Ve toplum içinde yaşamaya zorunlu olan insanların çabalarının birleştirilmesi ve etkinliklerinin; hareketlerinin örgütlenmesiyle toplum düzeni ortaya çıkar. Toplum düzeni ise bir arada yaşamının formülüdür. Ayrıca insanların bir arada yaşamaları için oluşturulan genel yasaların da kaynağıdır. Yasalar ya da insanların bir arada yaşamaları için imzaladıkları sözleşmeler, cemiyetin üyelerince bağlayıcı olarak kabul edilmiş değer ve normları oluşturarak toplum kontrolünü karşımıza çıkarır. Toplum kontrolü cemiyet ilişkilerinde bir baskı unsurudur. Bu noktadan itibaren iktidar oluşur. Cemiyetin kontrolü, cemiyetin insan etkinliğini egemenliğin altına alarak bu oluşuma yardımcı olur. Oluşan iktidar için cemiyetin, kendisine karşı işlenen suçları önceden alınan önlemlerle engellemesi onun doğasında var olan bir haktır. İktidar bu hakkı temsil eder ve iktidarın bir sistemdeki fiili durumu fertler tarafından açıkça desteklenen emretme yeteneğine bağlıdır; çünkü insanların kendilerini özgürleştirici davranışlarını iktidar otoritesinin cemiyet yapısı üzerindeki egemenliği ile açıklarsak iktidarın emredici müeyyideler koyan ve bunların içerdiği kurallara uymayı sağlayan bir güç olma vasfı pekişir. Gücü içinde barındıran iktidar ise; bir insanın hürriyetini ötekinin hürriyetinin tesirine karşı koyarak hak ve hürriyetin sınırlarını çizmeye çalışır. Bu , herkesçe görünmesi ve tasdik edilmesi gereken bir doğruluk, tabii hak ve adalet yapısı talep eder. Rousseau ya göre talep edilen bu genel irade her zaman doğrudur ve kamuya ait olan yararlarla yöneliktir.

İnsanların kurumları ve yetkileri içinde cemiyetin değiştirilemeyen egemenliğini gerçekleştirmenin yollarını bulma iradesi de Hegel'de 'devlet hürriyetinin gerçekleştirilmesi' olarak görülür. Bütün farklı ve çoğulcu yapısıyla cemiyeti güvence altına alan devlet/iktidar otoritesi sosyal örgütlenmeyi ne kadar çok güvence altına almışsa fertlerin hür hale gelmesi de o kadar hayata geçirilmiş demektir. Buna göre, iktidarın kendisi için meydana getirdiği ferdi irade de her şeyi tek tek bütün fertlerin tasdik etmesini gerektirecek biçimde hürriyetin tek ve biricik belirlenmesi olarak devlet temel alınmalıdır. İbn-i Haldun'a göre her içtimai gurup bazı mücadele safhalarını geçtikten sonra devlet kurar. Amiran Kurtkan Bilgiseven'e göre bu içtimai gurup "kendinde hakimiyet kurabilme kuvvetini bulabildiği zaman hukuk kaynağı" rolünü oynar. Ve "yerleşmiş medeniyet ,eskimiş ve müesseseleri yıpranmış bir gurup , hakimiyet

kurma gücü taze ve diri olan istilacı bir gurupla karşılaştığı zaman, bu yeni gurubun hakimiyetine girer" (Bilgiseven, 1997: 62). İbn-i Halduna göre bu hadise "asabiyetin doğmasıdır. O halde asabiyet birlik kurma kudreti veya bir gurubun belirli bir idarece ve hakim kuvvetin tarafını tutar ve hakimiyetini benimser hale getirme kuvvetidir" (Bilgiseven, 1997: 62).

İnsanlar için asabiyet kuvvetli hale gelmedikçe devlet kurulmaz ve hukuk oluşturulamaz. Ancak asabiyete mahsus olan devlet , hakkı ve hukuku oluşturur. Fert burada cemiyetle bir olmalıdır. Böylelikle fert cemiyetin ayrılmaz bir parçası haline gelmekte ve eşitliğin korunması sağlanmaktadır. Ayrıca herkes genel iradeyi ortaya koyan ve cemiyet tarafından kanun haline gelen kuralları kabul etmek durumundadır. Bu kabullenme hürriyet ilkesinin korunmasını da mümkün kılacaktır.

Sonuçta hürriyeti besleyen bir çeşit, bütüncülüğü arttıran bir tesir, ferdiyetçiliği güçlendiren bir cemiyet, gelişen bir benlik ve her zaman varlığını hür kılacak ortak bir düşünce içerisinde kabul edilebilir.

SUMMAR

We are human.

In our life story, the society is as important as ourselves. Because, the human has the lack of the necessary equipment to live alone and he must live in a society. In society social system is appeared by organizing of activities movements and combining of the peoples aims who must live in a society. Social system is the formula of living together. Moreover, it is the source of general rules which is constructed for people living together. Consensuses which are signed for the peoples or rules to live together provide the social control. These build the values and norms which are accepted by the members of society. Social control is a force element in social relations. Erg is happened from this point. Social control helps this construction by controlling human freedom by society. For erg it is duty to prevent the crime against it previously society in its nature. Erg represents this right and the active situation of erg in a system depends on order ability which is accepted by the members. The erg, which has power in it, determines the bounds of rules and freedoms by conserving the human freedom versus to others freedom. This wants a truth, natural right and justice which are necessary to see and accept for all the people.

According to Rousseau, this general wish are always true and good for the social benefits. This wish is appeared to make state freedom in Hegel. With the all difference and popularity the erg of state makes the social organizations as much. Then the persons can be freedom so as. According to this personal wish, which is made for the erg, is based on the state for the determining of personal freedom. Therefore, Person is the unleft part of society and it is provided to conserve equivalence. Moreover, Everybody must accept the social rules which is the general tendency. This acceptance conserve the principle of freedom.

As a result, various which feeds freedom, relation, which rise the complement, society, which provide individuality, and subject, which is built, are accepted common hypothesis which can be freedom always. At the end we are human. We are freedom if we are ourselves. Why should we be ourselves.

1. CEMİYET ÖRGÜTLENMESİ VE FERT

1.1.Problem

Her açıklama zımnen genel bir yasaya dayanır. Hürriyet fikrini açıklarken içtimai fiiliyatın manasına işaret ederek bir içtimai davranış parçası anlamında çözümlememiz doğrudan doğruya toplum bilimlerin metodolojisi ile mümkün görünür. Sosyoloji için; ortaklaşa insan davranışlarının belirlenmiş bir sistematik çerçeve içinde incelenmesi ve ortak bütünlüğe ilişkin herhangi bir önermeyi nasıl sınavacağını bilmek nev-i şahsına münhasır bir olgudur.

"Sosyolojik incelemenin sahasına giren en küçük ünite , en az iki kişi arasındaki sürekli ilişkilerdir. Bu sebeple içtimai münasebette iki şartın var olması gerekir. Bunlar ; karşılıklı haberdarlık ve aidiyet duygusudur" (Bilgiseven, 1982 : 5).

"Her insan dünya hakkında bir tasavvura sahiptir. Daha açık bir ifade ile söylersek bir ferdin diğer şahıs ve objelere karşı reaksiyonları, kendi zihniyet yapısına göre şekil alır. Bu farklılık ferdin geçmişe ait tecrübelerinin, geleceğe ait ideallerinin, istek hedef ve gayelerinin yaşadığı çevrenin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bütün insanların duyu organlarına sahip olması , az veya çok bir aklının bulunması , ortak fiziki ve içtimai çevrede yaşamak zorunda olmaları bu insanların benzer bir şuura sahip olmasına sebep olur" (Krech Crutfield-Ballachey, 1970: 47). Diğer bir ifade ile fertlerin birbirleriyle ilişki derecelerini ve bir grup oluşturmalarını sağlayan bazı faktörler mevcuttur. O halde "cemiyetin mevcut hale gelebilmesi için benzerliklerin olması şarttır. Fertleri ve cemiyetleri birbirlerinin benzeri yapan hususlar arasında en mühimi kültür birliğidir. Aynı kültüre sahip insan ve insan toplulukları her ne kadar birbirinden farklı görülse de kültür birliğinden dolayı birbirlerine benzer bir yapıya sahiptirler. İşte belli bir kültüre göre oluşan davranış şemaları kalıplaşarak usul haline gelir; tiplleşerek ve modelleşerek içtimai kurumları ve cemiyeti meydana getirir" (Aslantürk , 2000:20).

"İnsanlar , bir arada yaşama eğilimini doğuştan mı getirir? Yoksa cemiyet iradi bir anlaşmanın suni bir meyvesidir" (Aslantürk , 2000: 20). İbn-i Haldun "insan tab'an medenidir" der. Hobbes ise tabiatın insana bir arada yaşama içgüdüğü vermediğini, insanın kendi benzerlerini, menfaati ve ihtiyacı olduğu için aradığını ileri sürer.

Cemiyet bilimlerin insanın hürriyetine ilişkin soruşturması ise içtimai yapıyla birlikte öne çıkan eşitlik vurgusunun karşısında duran bir olguyu temsil ettiğinden sosyolojik analiz yapmayı zorlaştıran bir tesire de sahiptir. Buradan hareketle soruşturmamızı yürüteceğimiz hürriyet mefhumunun kendi içinde aşırı zor ve anlaşılması güç bir mefhum olması pratikte bu mefhumla ilişkin genel yargılar oluşturmak için yeterli delil toplamanın zorluğu analiz yapmamızı daha da zorlaştırmaktadır.

Klasik sosyologlar; insanların ancak belli sınırlar içerisinde hareket edebileceği üzerinde durarak, cemiyet tarafından kabul gören isteklerini seçmekte hür olmaları anlamında seçim yapmanın hürriyet demek olduğunu belirterek hürriyetin tanımını yaparlar. Çünkü cemiyet içinde ferdi hürriyetlerin cemiyet tarafından sorgulanmadan ve tanımlanmadan kabul edilmesi, sosyologlarca içtimai yapının meşruluğunun sorgulanması problemini doğurur. Ancak, cemiyetin hür iradesi dışında bir ferdi hürriyetten bahsetmek sosyoloji için mümkün gözükmez. Nasıl ki, hürriyet fert bazında ele alındığında, yasalara karşı gelmenin (düzenlemek ve kontrol altına sokmak için oluşturulan yasalara karşı gelmenin) bir görüntüsü olacak şekilde ifadelendirilirse aynı şekilde, sosyologlarca ileri sürülen insanın hürriyeti fikri, her ne kadar yasaklama fikrine dayansa da cemiyet için; kullanılması gereken ferdin kendi hürriyetlerini talep edeceği sahayı oluşturmak için şarttır. Ve kamuya ait olan ferdin hürriyetini ifade edebilmenin birçok yolundan biridir. Böyle bir saha içinde mümkün gözükken hürriyetin tanımı yapılmış olsa dahi verili bir cemiyet de "hürriyetin" tesbit edilmesi pek kolay gözükmemektedir. Ferdin hayatını güvenceye alabilmesi herkesin rızasını alan ilkelere dayalı, cemiyet düzeni ile mümkündür. Mümkün olan bir başka şey ise ferdin toplumda kendi menfaatlerine sahip olması ve bunun devlet menfaatleriyle örtüşmesidir. " Her

devlet insana yani halk unsuruna muhtaçtır. Devlet, insanlar tarafından ve insanlar için meydana gelmiş insanlar tarafından geliştirilmiş ve korunmuştur" (Taşdelen, 1997: 56).

"Devlet toplumun tüm kurumlarını kendi içinde barındırarak yüksek düzeyde bir bütünleşmeye, işbirliğine ve dayanışmaya yol açarak , kişilerin içtimai davranışlarını kolaylaştırır. Toplumun fikir ve eylem tarzları , fert topluma girmeden önce büyük ölçüde düzenlenmiş ve planlanmıştır. Buradan hareketle içtimai normlar ve bunlara dayalı kurumsal davranışlar toplumun hayatı süresince oluşur diyebiliriz. Yani kişi diğer insanlarla bir münasebete girerken kendisinden hasıl bir harekette bulunacağını kendisi bilir ve rolünü buna göre oynar. Devlet yapısı böylece ferdin gelişi güzel , keyfi ve başkaları için tehlikeli olabilecek davranışlarını frenlemek suretiyle kontrolü sağlar" (Arslantürk, 2000:304). Bu açıklamadan sonra şunu söyleyebiliriz artık. Hürriyet; insanın kişiliğinin, düşüncesinin, yeteneklerinin ve gelişebilmesinin baş koşuludur. Hürriyetlerin nasıl kullanılacağı ve nasıl sınırlanacağı ise tartışılması , araştırılması gereken bir konudur.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde kabul edilen insanın hürriyeti ile ilgili hükümler, bütün anayasalarda yer alan insan hürriyetinin hukuk kaideleri haline gelmesi ile fertlerin fikirlerini hür bir şekilde ifade etme hakkının kurumlarca korunmasını sağlamaktadır. Nitekim İslam dünyasında, hürriyet anlayışı , insanların sürekliliğini sağlamak için içtimai örgütlenmeye ihtiyacın sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Farabi'ye göre " ferdin tam (mutlak ve sınırsız) hürriyete sahip olduğu içtimai örgütlenme El Medinetül Cemiyye " dir. Bu , eşitliğin kurum haline gelmesidir. İnsanlar dilediklerini yapmakta hürdür. Kimseye kendilerine önder olma hakkını tanımazlar. Onlar , iktidarı kendilerine daha fazla hürriyet verecek ve hususi isteklerini gerçekleştirmekte daha fazla fırsat tanıyacak olanlara teslim hazırdırlar. Siyasi önderliğe boyun eğişleri tamamen gönüllü bir iştir. Çünkü devlet vatandaşların iradesine bağlıdır.

Türk kültüründe ise cemiyet : " ferdi hürriyetler kazanmış , içtimai devlet anlayışlarını güçlendirmiş hak ve hürriyetlere kavuşmuş cemiyet olarak" (Türkdoğan, 1995: 2) hürriyetlerin kaynağıdır.

Günümüzde, gelişmekte olan ülkelerin cemiyet yapısı her alanda görülmedik hızda ve yaygınlıkta bir değişim sürecine girmektedir. Öyle ki, bu süreç içinde bazı yeni içtimai güçler modern cemiyet yapısına özgü özlemlerle ortaya çıkarken; ananevi yapının değerleriyle bezenmiş eski içtimai güçler değişimin yarattığı çalkantılar karşısında eski yapının korunmasında direnmektedir. Bu nedendir ki bir arada yaşama ihtiyacı karşısında, değişik cemiyet kesimleri arasındaki diyalogu, karşılıklı anlayış ve uzlaşmayı sağlayacak yaklaşımlara ve yöntemlere yöneltmek gerekmektedir. Cemiyetlerin , kalabalık yığınlardan oluşan mekanik kitleler haline geldiği günümüzde, insanca yaşmanın gereği olan üretkenlik gün geçtikçe azalmakta ve bir tüketim toplumu ,ağaçların yapraklarını saran tırtıllar gibi içtimai bünyemizi kaplamaktadır. (Cemiyetlerin dinamik gücünü oluşturan , milletleri ve devletleri ilerlemeye sevk eden fikir , her geçen gün yalnızlığa itilmekte , tükenişe gitmektedir.) Bunun karşısında durmak insanın bu anlayıştan kurtulmasıyla mümkündür. Böylece topluluğun kolektif şuurunun ve içtimai vicdanının teşekkül etmesi ile insanın hürriyetine kavuşması topluma yeni bir ivme kazandırabilir. Nitekim " fertler ancak hürriyetin hakim olduğu ortamda kişiliklerini geliştirebilir, yeteneklerini gün ışığına çıkarabilir, topluma en yararlı hale gelebilirler. Hürriyetin onlara verdiği imkanla fertler kendi hayatlarını kurabilir, toplumuna ve insanlığa hürriyetin meyvelerini sunabilirler" (Niyazi, 2000: 116).

İnsanın içtimai tarihi, onun kendini çevresindeki doğadan ve insanlardan ayrı bir bütünlük olarak ayrılmasıyla başlamıştır. İnsanın özgün bağlarından uzaklaşıp giderek fert olarak ortaya çıkış süreci cemiyetlerde ki anlayış ve uzlaşma başkalarının yetkilerine karşı kullanılabilen yetkileri doğurduğunu söylersek ferde karşı devleti tercih edebiliriz. Böylece fertler, insanlar arasında yarattığı ayrımları ortadan kaldırabilir. Çünkü hürriyet cemiyete aittir. Colliard şöyle der ; "Ferdî hürriyetler diye adlandırılan hürriyetlerin gerçekten de ferdi olup olmadıkları her zaman tartışılabilir. İnsan hiçbir

zaman tek başına yaşamadığına göre tüm hürriyetlerin içtimai bir karakter taşıması doğaldır. Her ne kadar bu hürriyetlerin fertler tarafından kullanıldığı için böyle adlandırıldığı düşünülebilirse de bunlar ancak cemiyet içinde kullanılacaklarından , bu hürriyetler de içtimaidir".İnsan davranışlarını düzenleyen bu hürriyetler "bazı kimseler tarafından maksatlı olarak planlanmış ve ortaya konmuş olmayıp , cemiyetin tarihi boyunca , yaşadığı hayat içinde gelişmiş ve benimsenmiştir" (Güngör, 1995: 94)."Hürriyet dediğimizde , bakış açımız buradan hareketle cemiyetin örf , adet ve gelenekleri ile mümkündür. Örf ve adetler birer içtimai kontrol vasıtasıdır. Örf ve adetlerin kökü o kadar derinlere o kadar eskilere gider ki bunların adeta birer tabiat kanunu olduğunu zannederiz. Onlara "mutlak doğru " gözüyle bakarız. Gerçekte bizim , doğru , yanlış iyi ve kötü gibi kıymet hükümlerimiz hep örf ve adetlere dayanır. Örfün gösterdiği şey doğru , onun aksi de yanlıştır diye düşünürüz. Örf ve adetlerin , hayatımız içinde bu kadar yerleşmiş ve kökleşmiş olması bazen onları içtimai değişimin önüne çıkan kuvvetli bir engel haline getirmektedir" (Güngör, 1995: 95). Fakat bu engel cemiyetin temelini teşkil eder. Çünkü insanlar arasında böyle ortak ve devamlı davranışların bulunmayışı , onların cemiyet halinde yaşamalarına imkan vermez. Cemiyeti bir arada tutan bu ortak ve devamlı davranışlar, insanlar arasında milli hassasiyeti ortaya çıkartarak topluluğun içindeki farklılıkları da olumlu hale getirir. Bu farklılıklar ferdi hürriyetlerin oluşmasına vesile olur. Nitekim A.Göze'ye göre de ferdi hürriyetler sınırsız değildir. Çünkü cemiyet içinde ferdin hürlüğü'nün sınırı diğer fertlerin hürriyetinin de sınırındır. Bu açıdan ferdi hürriyet içtimai bir hürriyet anlayışını dile getirir. Öte yandan içtimai bir hürriyet anlayışından bahsederken hürriyetin niteliklerinin nasıl olacağına dair bize fikir verebilecek şey iktidarın kendisidir.

Modern iktidar biçimlerinde, hürriyet yegane plan ve amaçtır. Hegel şöyle der: "Hangi devlet de en çok hürriyet varsa, o devlet en iyidir." Burada asıl olan hürriyetin kendi kavramıyla belirlendiğinde cüzi iradeyi ve keyfe kalmışlığı değil , külli irade anlayışını kendisine ilke yapması, hürriyet oluşumunun hürriyetin kendi unsurlarının hür gelişimi olarak kavranmasıdır. Eğer son yüzyılda hızlanmış baş döndürücü bir değişim yaşıyorsa ve bu değişimin etkileri günlük yaşamdan siyasi kurum ve davranışlara kadar her alana uzanıyorsa modern bir iktidar olan devletin de bu değişimden etkilenmemesi mümkün değildir; ancak bu değişimi Albert Sorel'in dediği gibi sadece

tesadüfi sebeplerle anlatmak kabil değildir. Birbirlerinden uzak olaylar rasgele birbirine yaklaşırlarsa, aralarında hiçbir bağıllık münasebeti yok gibi görünür . Aksine eğer bunlar birbirini takip edişlerindeki şekle göre tetkik edilirse görülür ki her biri kendilerinden öncekine bağlanmakta ve vadeler birbirini takip ederek oluşum tamamlanmaktadır. Hegel'in işaret ettiği gibi: "Tarih hürriyetin şuurlu ilerlemesidir. Ve her örgütlenme biçimi hürriyetin son olacak şekilde yeniden oluşmasıdır." Bu , ilerleme midir? Bilinmez ama görünen o ki her şey değişiyor. Ve günümüzde iktidar, itaati hür kılan ve hayatın farklı renkleri arasında uyum kuran hürriyet ve eşitliğin hüküm sürdüğü bir cemiyeti simgeliyor. Çünkü cemiyet içinde her örgütlenme insanın hususi hayat sahasının başladığı yerde otoritesini kaybetmesi ile tüm fertlere bir hürriyet sahası oluşturarak ferdi hak ve hürriyetleri güvence altına alır. İbn-i Haldun " insanın , ihtiyaçlarını tek başına elde etmeye gücü yetmez" diyerek içtimai hayatı bir zaruret olarak görür. Ona göre , cemiyet , fertlerden oluşan dayanışma, işbirliği ve inançları ile dış etkiler gibi kendilerine has şartları ve şekillendirici ilkeleri bulunan zorunlu bir varlıktır. Dünya, ancak cemiyet ile bayındır bir hale gelebilir. Cemiyet olmadan tabiat değiştirilerek yaşanabilir hale getirilemez. Hürriyet de cemiyet ile bir mana kazanır: "

İnsanların her biri kendisini koruyabilmek için kendi cinsinden olan başkalarından yardım istemeye muhtaçtır" (Ugan, 1982: 100-102). Hangi çeşit olursa olsun cemiyetlerin temelini asabiyet oluşturur. Asabiyet "dayanışma duygusu, gurup ruhu , içtimai bağıllık gurup dayanışması , içtimai dayanışma ve benzeri ifadelerle açıklanır" (Arslantürk,2000: 122). Asabiyet , İbn-i Haldun'a göre bir davranış şeklidir. Kollektif his ve şuurdan doğan ortak hareket etme anlayışıdır. Harekete geçme , faaliyette bulunma , kovma , kazanma gibi iş ve fiiliyatlarda kendisini gösterir. Bu , bir korunma şuurunu ve inanç oluşturur. Ziya Gökalp'in mefkure diye temellendirdiği iktidarı İbn-i Haldun beşeri umran şeklinde dile getirmiştir.

Biz sosyal bilimcilere düşen görev ise bunu doğru teşhis etmek ve değişen koşullara bağlı olarak kavramların içini yeniden doldurmaktır. Öyle ya; pratiğin teoriğinin önüne geçtiği bir içtimai bilim yada cemiyet mühendisine ne ihtiyaç olabilir?

Böyle bir çalışma yapmadan, H.Alendt'in dediği gibi Hürriyet nedir? Sorusunun cevabını aramak “umutsuz bir girişim gibi gelebilir ya da hürriyetin ne olması gerektiği

...

Ama dünyayı bilmemizi ve anlamamızı sağlayan kavramların soruşturulması bize bir ışık olabilir.”ve hürriyet tabi ki bir mesele olarak değil ama günlük yaşamın bir gerçeği olarak her zaman bilinmesi gerekir. Son olarak gerçekte insanların bir örgütlenme içerisinde yaşamalarının sebebi hürriyetten başka ne olabilir? Acaba...

1.2.Araştırma Sorusu

İktidar (otoritesi) ferdin hürriyetini niçin ve nasıl sınırlandırarak güvence altına alır.

1.3.Tez

Her iktidar ferdin hürriyetini fert için cemiyet adına sınırlandırarak yeni hürriyet alanları oluşturur ve bu hürriyet alanları yeni iktidarlara doğurur.

Bu ilişki, rızaya dayalı iktidar biçimlerinin fertlerin bütün gücünü kendisinde toplamasıyla sonuçlanacak yeni iktidar biçimlerini , yeni iktidar biçimleri de hürriyetin yeniden oluşmasını ifade eder.

1.4. Araştırma Hipotezleri ve Alt Hipotezler

H.1 : İktidar örgütlenmelerinin yapısı, hürriyeti amaçlamaktadır. Hürriyet ferdin şahsiyetini kazanmasıdır.

A.H.1: İktidarın fiili durumu fertler tarafından açıkça emretme yeteneğine bağlıdır.

A.H.2: Fert cemiyetlerde iktidar örgütlenmelerinin şekli sonucu ve ona vaat edilen koruma ile hür hale gelir.

A.H.3: İktidarın otoritesi cemiyetlerde kollektif iradenin ve fertlerin hürriyetinin gücüdür.

A.H.4: İnsanların , kendilerini hür hale getirici davranışlarını , iktidar otoritesinin sosyal yapı üzerindeki egemenliği ile açıklayabiliriz.

H.2: İktidar, insanın hususi hayat sahasının başladığı yerde , otoritesini kaybetmesi ile tüm fertlere bir hürriyet alanı yaratır, ferdi hak ve hürriyetleri güvence altına alır.

A.H.1: Fert hak ve hürriyetleri, kamu alanı dediğimiz : “Bir arada yaşama alanları” oluşturur. ,

A.H.2:Kamu alanı; gözetim ve denetim işlevinin iktidara bırakıldığı alanlardır.

H.3: Hukuki sınırlamalar, insan davranışlarını kollektif irade doğrultusunda biçimlendirir.

A.H.1: Hür fert kollektif bir varlıktır.

A.H.2: Kollektif irade insanın hür tabiatını ve onun gelişme çizgisini yansıtan , ilişkilerin doğal sonucu olarak varlık kazanır.

H.4: İctimai bütünleşme ortak bir değerler sistemi içinde ferdin kendini hür hissetmesiyle mümkündür.

A.H.1: Fert iradesi ve onun hukuka tabi olması hürriyet ve yükümlülük arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırır.

H.5: Hürriyet , belirli bir toplumla birlikte ortaya çıkar.

1.5. Amaç

Hepimiz dünyayı ve birbirimizi her an sayılamayacak kadar çok biçimde etkileriz. Hürriyet bu etkileşimin ana dayanağıdır . Ferdin bir eylemde bulunma ve bulunmama; iktidarı şeklinde(varolan) hürriyet bizler için mutlu rastlantılara bağlı olarak değil insan zihninin ve değişik çıkar çevrelerinin siyasi hırslarını akıllıca dengelemesiyle güvence altına alınan gerçekleşme ihtimali her zaman var olan bir amaçtır. Ve aynı zamanda Rousseau'nun değiştiği ile: “kollektif bir iradeye erişmek üzere ferdi başkalarıyla birleştiren bir çıkış noktasıdır”.Çünkü hürriyet hem bir amaç hem de topluluğun gücü olarak , başından bu yana birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış, içtimai koşulların bir arada var olmasını temsil eder ki, cemiyet düzenin güvenli ve kesintisiz yeniden üretimini elde etme etmenin birbirine karşıt ancak bir arada beliren ve birbirini geçerli kılan iki içtimai oluşumun kaçınılmaz olarak tortulaşacağını varsaymamız araştırmamızı önemli kılar .

Araştırmamızın bir başka önemi ise; hürriyet pratiğinde her zaman etkili olan paradoksal bir unsurdur: Bu unsur insanların istediği ya da yararına olacağını düşündüğü şeyleri yapabilmesinin getirdiği elverişli hayat projelerinden oluşan örgütlü bir sistem içinde olması ile şu yada bu kurumun kendisinin karşılamaya uğraştığı, standartları dönüştürmek için uygulanan baskı altında çökebileceği gerçeğidir. Buna bir de birçok devletin gerçekleştirdiği eylemlerin etkisini kontrol edemeyecek uygulamaları da sayarsak hürriyet fikrine yeni gözlerle bakmamız gerekmez mi? Hürriyet fikrine yeni gözlerle bakmalıyız; ama klasik sosyoloji geleneği de dahil içtimai bilimlerde temelde “dolaysız kişiler arası etkileşimler ile geniş ölçekli kolektif örgüt arasındaki ayrımlar” araştırma konusu yapılır. Varılan sonuçlarda genellikle insanları bir nüfus içerisinde yaygın bir şekilde birbirine bağlayan çapraz ilişkilerin genişletilmesi ile yerel cemaatler dahil farklı etnik yapı içerisinde grup içi ilişkilerin yoğunluğu ve şiddetine yöneliktir(H. Aslan D.Notları).

Bu tip bir çözümleme temelde geçerli sayılabileceği gibi sorunun gözden yitmekte olduğunu düşünerek, sorunun tarihi çözümünü sorgulamaksızın yapılan

çözümlemelerdir. Bu şekilde bir çalışmanın cemiyetlerin yeniden yapılandırılması için sadece mikro çalışmalar olabileceğini düşünürsek şimdilerde makro düşünmenin tam zamanı olduğunu da söyleyebiliriz. Böylelikle “orada” uzanan yolda olanları tahmin ederek sorunlara çözümler getirebilmemiz daha kapsamlı olabilir.

1.6. Plan

Bu araştırma dört temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; teori ve teoriğe ait hipotezler ve alt hipotezlerin ifade edilmesinden oluşmaktadır. Ayrıca bu bölümde araştırmanın amacı ve önemi üzerinde durularak, niçin böyle bir araştırma yapılmak istendiği açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci ve üçüncü bölümde de, konuya ilişkin literatür genel olarak taranmış, araştırmamız ile ilişkili kaynaklar değerlendirilmeye tabi tutulmuş, çözümlemede kullandığımız yöntem konusu üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise, araştırmada kullanılan kavramlara ilişkin soruların cevaplanması ile başlanarak, araştırmaya ilişkin bir sorgulamaya girilmiş, araştırma sorusu işlenmiş, sorunun cevaplanması, literatüre dayanılarak hipotezlerin yorumlanması yapılmıştır.

Son olarak da, tezimize ilişkin varılan sonuçlar arasındaki tutarlılık araştırma bulguları ile formüle edilerek, tezimizin doğruluğu ispatlanmaya çalışılmış ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1.7. Kapsam

Araştırmamızın kapsamı fertlerin hür olmalarına rağmen yine de hemen hemen düzenli ve sürekli bir biçimde hareket etmelerinin nedeni, iktidar yapıları mıdır? Sorusu ile çerçevelenerek otorite, cemiyet haline gelme, gözetim, denetim, güven ve benzeri kavramların hürriyetlerle ne kadar ilişkili olabileceğini ve ferdi iradeyi sınırlayan, ferdi iradeye müdahale eden iktidar değişiminin oluşturabileceği ortamı çözümleme girişiminden ibaret olacaktır.

2.KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanı hayvandan ayıran tek şey düşünebilmek değildir. Onu hayvandan ayıran bir başka özelliği de kaderin alanına ait olduğu ve yalnızca itaat etmeye zorlanan biri olarak değil, beyan ve işiten biri haline geldiği ölçüde hürriyetidir. Özellikle endüstrileşmiş toplumlarda insanın tümüyle tek başınalığını, kendisince oluşturarak ve kurumlaştırarak ve manalandırdığı alanlara yaslanarak yaşadığını varsayarsak onun hürriyeti daha anlamlıdır diyebiliriz.

Ama insanların bir cemiyet haline gelme konusunda duyguları, davranış tarzları ya da nebilyim şahsiyetinin çeşitliliğinden kaynaklanan farklı eğilimleri de unutmamalıyız. Nietzsche şöyle der; yeryüzünde ideallerin nasıl üretildiğinin gizine kim bir göz atmak ister? Açıkçası hürriyet dediğimizde onu bir otoritenin ya da iktidarın sonrasında söylemek beni korkutuyor. Bir iktidardan bahsetmek bir insan için nasıl bir ideal olabilir ki. Güçsüzlerin kamus alanında ulaşabilecekleri ideallerden bahsedemiyor olduğumuzda. Bir “araştırmalarda metot” kitabında ilk cümle şöyle başlar “insan nesnelere dolu olay ve olgularla örülü bir evren içinde yaşar.” Bilimsel bir disiplin olarak sosyoloji ve genel olarak içtimai bilimlerde, kendine özgü kavramlar ve araştırma yöntemleri ile insan yaşamının merkezine yansız eleştirel bir biçimde bakarak insan ve topluma ilişkin anlaşmazlıkları çözmek ve insanın bu evren içinde yaşamını anlama ,açıklama, yeni ideallerle tanzim etme niyetiyle yola çıkmıştır. Ve araştırmalarda teorilerin ispatlanmış doğru ve muhtemelen doğru olmaları mümkün kılarak doğru bir yöntem olması içtimai olayların benzerliği varsayımı ile yola çıkarak girişilen diyalektik yöntem ile mümkün gözükür.

İktidar ile hürriyet arasındaki ilişkiyi de hürriyeti, gerçekleştirilmek üzere düşünülen, ulaşılacak ve erişilmek istenen bir son ile onu, götürülen sürecin ürünü sayabiliriz. Hür

olan bir şeyden söz ederken de onun hangi şeyden hür olduğunu belirtmez isek söylediklerimizin taşıdığı anlam belirsizleşir. Hür olan şey veya kişi bir dış zorlamayla karşı karşıya değildir. Çünkü kişinin hareketleri hem zorunlu ve hem de hür bir hadisedir. Kişilerin kendi aralarında kaynaşıp bir kitle yarattığını düşünürsek, elbette onları birbirine bağlayan bir bağın varlığı gerekir ve bu bağda kişinin hareket hem zorunlu hem de hür kılar. Peki bu bağ nedir? Araştırılması gereken bir soru.

Araştırmamızda, çözümlememiz gereken bir başka nokta; kollektif karar verme üzerinde bir miktar bakiye etki kalmış olsa bile bu etkiyi daha da azaltabilecek içtimai mekanizmaların her geçen gün azaldığı cemiyetimizde kollektif kararı kim verebilir ve ne için verebilir... sorulması gereken bir soru.

Son olarak hürriyet düşüncesinin siyasi düşünce ile paralellikleri üzerindeki bulgular üzerinde duracağız.

3.KULLANILAN METODOLOJİ

İçtimai hadiselerin çok yönlü ve karmaşık bir niteliğe sahip olan yapısı, incelenen olayın özelliklerini ve ilişkili değişken faktörleri açığa çıkartmak ile çözüme kavuşur. İncelenen konuya bakış açımız diyalektik yaklaşımdır. Bu çerçevede çözümlene yapmaya çalışmamız konu ile ilişkili değişkenleri yorumlamamızı daha kolaylaştıracağı gibi konuya ilişkin faktörleri periyodik bir sonuç içerisinde yorumlamamızı sağlamaktadır. Ayrıca bu araştırmada cemiyet hadiselerinin bütünlüğü ve değişebilirliği düşünülerek cemiyet hadiselerinin olayların açıklanmasında neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.

Araştırmamız ileriye dönük bir araştırma olmakla beraber içtimai yapı ve hürriyetler arasındaki ilişkiyi çözümlene girişiminde, geriye dönük olguların da çözümlene söz konusudur. Ve temelde bu çalışma, çok sebepli bir araştırmadır. Çok sebepli bir araştırmada karşılaştırma yapmak mutlaklır. Karşılaştırma ise benzer olgular arasında yapılır.

"Bir sosyal olayın veya herhangi bir sosyal değişimin izah edilebilmesi için , evvela bu neticeyi etkileyen faktörlerin teşhis edilmesi gerekeceği pek tabidir" (Bilgiseven, 1994: 91). "Çok etkenli bir araştırma , mutedil veya sert bir dönüş ifade eden değişme süreçlerinin gerçekleşmesinde rol oynayan bütün etkenlerin hepsini kavrayan makro sosyolojik izahlara dayanır. Bu takdirde böyle bir araştırmanın değişmeyi etkileyen genel nizamları bulabilmek için tarih metodu kullanılması gerekeceği pek tabidir" (Bilgiseven, 1994: 92).

Yinede çok etkenli bir araştırmada "sosyal olgu , fertlerin iradi tutumlarını ifade etmekten ziyade cemiyetten gelen etkilerle , bütün cemiyeti kapsayan ve böylece genellik karakterine sahip bulunan karşılıklı tavırlarını ortaya çıkarır. O halde , her sosyal olgunun sebebi ancak kendinden evvelki sosyal olgularda aranmalıdır" (Ülken, 1960: 112).

Hürriyet ile iktidar arasındaki ilişkinin tarihi serencamının bu şekilde incelenmesi tabii ki bize önemli ipuçları verebilir. Bunu araştırmamızda; bağımsız değişken olarak iktidar, daha doğrusu güç uygulayan toplum otoritesi, bağımlı değişkeni de hürriyet düşüncesi şeklinde formüle edebiliriz.

Bu suretle cemiyetin örgütlediği ferdi hürriyeti ve cemiyetin hürriyeti diyerek toplum yapının insanın hürriyeti için bir koşul olduğunu söylemeye çalışacağız. Ve ferdi hürriyet için devletin ne kadar önemli olduğuna vurguda bulunacağız. En önemlisi de Aydınlanmadan bu yana düşünülen; hür olan odur ki ‘dilediği gibi yaşar’ sözleriyle başlayan koca bir yanılmaya değinerek hürriyet nosyonunu pratik olarak kendimizle etkileşim içinde değil de başkalarıyla etkileşimimiz sırasında farkına varacağımızı ifade edeceğiz.

4.BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş

Hürriyet bir muammadır.

Helvetius

Hür olma, insanın, kişiliğinden ayrılması imkansız bir özelliğidir. İnsan, insan olarak dünyaya geldiği günden itibaren hürdür. Çünkü “insan yaratılış yönünden irade sahibi ve sorumlu tek gerçek varlıktır”(Kapani, 1970: 38). Aynı zamanda insanların, toplumu veya Adem ile Havva'nın torunları olarak bilinen insan toplumu , bu dünyada bulunan pek çok toplumlardan biridir. Gerçekten de , tabiatta yaşayan organizmaların hepsi olmasa bile pek çoğu, kendi hususi yapıları ile birlikte her biri kendi toplulukları içinde yaşarlar. Öyle ki bunlardan bazıları temel olarak kendi hususi kolonilerine bakılarak teşhis edilebilmektedir.

Hayvan ve böcek topluluklarının , insan toplulukları ile bir mukayesesi, belli başlı üç örnek sergiler. İlk olarak hayvan ve böcek toplulukları her zaman her yerde farklı türler oldukları halde , insan cemiyeti yerden yere kesin bir değişiklik gösterir. İkinci olarak hayvan ve böcek toplulukları zaman içinde değişmeler geçirir. Üçüncü olarak hayvan ve böceklerden hiç birisi en basit insan cemiyeti kadar bile kompl

tehlike karşısında bulunduğu zaman fertlerindeki şahsiyetleri bel'eder: O zaman umumun ruhunda yalnız 'milli bir şahsiyet' yaşar , bütün kalplerde bu milli şahsiyeti idame etmek tehakkükünden başka bir duygu kalmaz. Bu hengamede fertler kendi hürriyetlerini değil milletinin hürriyetini düşünür" (Gökalp, 1976:63). Zira insan için kendisinden önce millet vardır. Her şeyini paylaştığı bu topluluk onun meskenidir.

Millet , fertlerine, semavi yahut içtimai bir mefkure suretinde tecelli ederek onları mev'ud bir muzafferiyete , mübeşşir bir cennete davet eder. Hodkamlardan can-siper mücahidler , korkaklardan tehlikeci kahramanlar yapar; gabilere zekar , tembelle faaliyet , lakaytlara gayretkeşlik verir. Burada fert, milletin bütün faaliyetlerini deruni bir zenberek suretinde müstemiren tahrikte devam ettirir (Gökalp, 1976: 65). Sonuçta milleti oluşturan fertlerin hürriyetleri milletin ruhundan mülhem bir hürriyet değildir.

Bu temelde devlet merkezli olan hürriyetler, iktidarın kendi koyduğu yada katılır gibi görüldüğü kurallara, tanıdığı yada reddettiği etki gücü dışında bir değişiklik getiremez. Cemiyetlerde insanlar iktidara aldirmayarak onu değiştirmeye elverişli itirazlar oluşturmaya çalışsalar da yalnızca onu dönüştürebilme gücüne sahiptirler. Bu dönüşmede milleti millet yapan unsurlar sabit kalmalı "ilerlemeden doğma müesseselerin dönüşümü düşünülmelidir. Milleti millet yapan unsurlar canlı birer organizma gibidirler. Bu organizmanın genleri din soy ülkü ve dindir. Kuşkusuz dinde reform yapılmakta , soy coğrafi şartlara göre farklılıklar arzelmekte , ülkü ,geleceğe dönük olarak yenilenmekte , dil de tekniğe açık olarak zenginleşmektedir. Ama tüm bu unsurlar , çağın şartlarına göre değişim geçirmekten gelen birikimlerle beraber zenginleşir" (Arslantürk , 2000: 201). "İlerlemenin süreksiz ve müteredit bir vakfesi addolunmayıp da camit ve sabit bir ayn addolunduğu (tesbit ve tecmit edildiği) anda cansız bir kadit halini alır hayatın özü yaratıcı bir tekamüldür" (Gökalp, 1976: 21). Hürriyet de bu tekamülün oluşturduğu zenginliktir. Bu zenginlik her topluma has farklı toplumlarda ayrı özelliklere sahip bir değerdir. Ama yine de hürriyet dediğimizde cihanşumul bir değer akla gelir. Her cemiyetin bir parça katkısının olduğu , her milletin arzuladığı ve kendi geçmişinde farklı şekillerde ifade ettiği bir değer...

O halde hür olmanın ölçüsü nedir? “Hayatın olumlu olmasıyla karşı karşıyayken uzak durmanın bedeli olan çaba ve alt edilmesi gereken bir direniş midir?”(Nietzsche, 1987: 88)

Bu sorulara cevap, hüküm sahibi insanın ilan edildiği 1789 Fransız devrimiyle açığa çıkar, çünkü, hürriyetin toplum olmaksızın mümkün olamayacağını tarih açıkça göstermiştir. Çünkü bütün cemiyetlerin ortak inanca ihtiyacı vardır. Kamu iktidarının kurumlaşmış düzeni olarak devlet, çeşitlilik ve birlikteliği örgütleyerek ve cemiyetlerin ortak inançlarını ortaya çıkararak fert ile iktidar arasında sürekli bir bağlantıyı sağlayan yegane ortamı hazırlar. Bu Batı demokrasisinin 1789 devrimiyle açığa çıkan hürriyet anlayışını düzenlenmesiyle geliştirilebilir. “Hürriyet, itici güçlerin ve potansiyellerin etkisi altında açılan bu yeni dünyada doğal ideolojik ifade biçimi oluverip çıkar karşımıza”(Lindbom, 1998: 44). Buna karşılık ideoloji aslında her şeyden önce hürriyetin bir dışı vurumudur. Örneğin Rousseau’nun liberalizmi, hürriyetin, yeryüzüne ait tüm sınırlılıkların üzerine yükseltmiştir.

Cemiyetin, düşüncemize yüklediği sınırlar kabul edildiğinde bu algılanan düzenin sürekli genişleyen ufku ile insani girişime nesnel bir doğrultu sağlayacaktır. Bu zeminden hareket eden hürriyet sadece etkili bir topluluk değil aynı zamanda ahlaki bir topluluk; sadece kamu onayı ölçümünde izin veren devletçi bir kültür yerine; hürriyete yol açan toplumcu ve politik bir uygulama yaratmaya mecburdur. Yani hürriyet, fertleri bir toplum şuuru içinde birleştiren güç olarak toplumcu ve politik bir uygulama yaratmalıdır. Öyle ki hürriyet, siyaset anlayışı içinde devlet ile ferdin aynileştiği bir ortamda anlam bulur. Gökalp’in dediği gibi "İçtimai Şe'niyet" yani cemiyetin gerçekliği onun millet olabilmesi ile alakalıdır. "Hakiki cemiyetler ancak milletlerdir" (Gökalp, 1977: 54-55). Milletler, hürriyetlerini milli vicdanlarının oluşması ile kazanırlar. "Milli vicdan nerede teşekkül etmişse artık orası müstemleke olmak tehlikesinden ebediyen kurtulmuştur"(Gökalp, 1977: 58). "Milli vicdanın var olduğu cemiyetlerde kişinin halklarla ilişkisi bakımından ödevleri yerine getirmesi gerekir. Başka bir deyişle "insanın bir hakka sahip olması , başkalarının da aynı haklara sahip olması demektir. İnsan haklarını kabul eden, yani milli vicdanın var olduğu bir cemiyette, haklar

bakımından insanlar arasında ayrıcalık gözetilemez. Her hak kendisiyle birlikte bir ödev getirir" (Güngör, 1998: 84). Bu ödev milli kültür etrafında hürriyet sahibi olan insanların bir arada yaşayarak organizasyon kurmasıdır. İnsanlar için "davranışlarını on binlerce şekilde sevk ve kontrol ettikleri bir organizasyon yaratmak ve yeniden yaratmakla bir içtimai varlık olarak kendi tabiatlarını ifade ederler cemiyetten ibaret olan bu organizasyon, insanların faaliyetlerini hür kılar, tehdit eder , onlar için takip ve muhafaza edecekleri ölçüler tesis eder" (Page,MacIver, 1994: 19). Vatandaş yani organizasyonun tabiatındaki kişiler de bu ölçülere uyar ." Vatandaşlık, insanların devlete karşı üstlendiği görevleri ve ondan elde ettiği hakları kapsayan bir durumdur" (Doğan, 1993: 1).

Hür insanın temel çıkış noktası ferdin hürriyet sahibi olması adına içtimai konsensustur. Ve insanla ilgili tüm yaklaşım ya da değerlendirmelerin bunu esas almasını öngörmek gerekir. Hürriyet bu çıkış noktasına göre tanımlanmak zorundadır. Doğal olarak bu tür bir düşünce için önce üzerinde tam bir uzlaşma sağlanmış olan hürriyet tanımına ulaşmak gerekmektedir. Ama hürriyet sorunlu bir iktidara direnmesi gibi, kesin tanımlanmaya da karşı koyan o her zaman "olma" halindedir, "geçmişte olmuş olanı aşar ve gelecekte olabilecek olana doğru gelişir" (Bookohin, 1987: bkz).

Hürriyetin özü fiiliyattır: Hürriyet devlet ürünüdür. Kendisinin hem başı hem sonudur. Hürriyet durup duran bir durum değil kendini sürekli üreten bir Öz'dür. İsmet Özel'in deyişi ile "her şeyin kendi özünün güçlkle ortaya çıkması" (Özel, 1987: 12).

Cemiyetin değişimi ile doğal bir paralellik içinde gelişim arz eden içtimai alt üst oluşlar, coğrafi değişimler, kısaca hayatın kendisindeki muhtemel her türlü revisionlar karşısında bu öz kendini mutlaka yeniler ve hür olma adına insanlar cemiyetlerle bir olmasıyla öz olma iradesini sahiplenir. Hegel'in deyişi ile "iktidar hürriyetimi gerçekleştirme için benim ben olmam gereklidir. "Çünkü ben kendimdeysem hürüm"(Hegel, 1991: 57). Hegel'in ben kendimdeysem hürüm dediği durum insan için neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında bir fikre sahip bulunmamızı ve bu fikre erişebilmek için de belli bir zihin olgunluğuna kavuşmuş olmamız ile alakalıdır. Çünkü

"esas olarak fertlerin hak ve hürriyetleri... derken, parçaların iyiliği bütününde iyiliği demek olacağı için fertlere mümkün olduğu kadar fazla serbestlik verilmelidir" (Güngör, 1998: 34). Fakat Hegel'in burada işaret ettiği kendimdeysem anlayışı ferdin içindeki gizli ruhu (Tin'i) temsil eder. Tin, Ziya Gökalp'in "ben, sen yokuz biz varız" dediği 'Mefkure anlayışıyla örtüşür.' ,

Hürriyetin şuuruna varmış bir insan da kendi varlığını bu ilkenin korunmasıyla temellendirecek içtimai irade ile temellendirilmelidir. Çünkü hürriyet doğal yasalardan, bağımsızlık düşüncesinden değil, bu yasaların bilgisi ve bu bilginin belirli amaçlara doğru sistematik işlemlerini sağlayan olanaklarından ibarettir. Bu nedenle "hürriyet, kendinin üzerinde ve doğal zorunluluğun bilgisine dayanan dış doğa üzerinde denetimden ibarettir" (Selsam, 1995: 121).

Denetim, bir sosyal organizasyonlarının sonucudur. " Sosyal bünyenin ve bilhassa bu bünyenin ilerlemesinin anlaşılması için, sosyal organizasyonun yani devletin birlik vari karakterinin idrak edilmesi hayli mühimdir. Ara sıra insan hayatının her veçhesini kontrol etme iddiasında bulunabilir" (Page,MacIver, 1994: 30). Ama bu denetimin "sosyo kültürel yapının, siyasi anlamda bütünlüğe kavuşmasının simgesi ve vasıtasıdır" (Kurtkan, 1985: 42).

"Bütünleşme, farklılaşmış unsurların kendi aralarında yeni bir temel üzerinde birleşmesidir"(Doğan, 1995: 119). Bu bağlamda bütünlük, "farklılaşan grupların toplum tarafından bir arada tutularak, kültürel ve siyasi anlamda sürekli ve istikrarlı kılan unsurlara ve değerlere bağlı kalarak, onları canlı tutarak kaynağı tahrip etmeden yenilikçi tavır takınmaktır" (Doğan, 1995: 121). "Denetim ve hürriyet burada başka insanlarla münasebet sayesinde doğar. Çünkü tek başına kalmış bir insanın, başka insanlar hakkında herhangi bir fikri olamayacağı gibi kendi hakkında da hayvan seviyesinden daha yukarıda bir anlayış kazanması beklenemez. Şu halde denetim ve hürriyet sosyal bir hadisedir, toplum içinde olur"(Güngör, 1998: 26).

Denetim dediğimizde kendimiz üzerinde denetim demek istesek bile ferdin kendini denetimini değil, insanların kollektif olarak içtimai, ekonomik ve politik ilişkilerinin toplamını denetim altına almaktan bahsedebiliriz. Dolayısıyla hürriyet zorunlu olarak tarihi bir gelişmenin ürünü , iktidar ilişkilerin kurumlaşmış formu olarak kollektiviteler arası ilişkilerin amaca yönelik aracı denetimi pek ala olabilir. Neden olmasın ki...

İçtimai hürriyet kavramı sosyolojik bir duruma işaret eder. “Toplum kavramı en sıradan sosyolojik düşünmede de bile bir tür sınırlayıcı bir yapısal bütünlüğü ima eder. Cemiyet toplamdır, bütündür; dolayısıyla toplanmış ve bütünleşmiş olan şey parçaların deterministlik bir tarzda terkiinden başka bir şey olamaz. Buna mukabil hürriyet her türlü sınırlama, yapılandırma ve yer tayinine karşı ütöpik bir tahayyül ya da muhal bir mefhum gibi görölmektedir. O halde cemiyet ve hürriyet, felsefi bir his içerisinde verili içeriklerine göre tek bir kavramlaştırmanın potasında eritilemez. Çünkü saf algılanışları içerisinde, (Hegelci bir üslupla söylenirse, şuurdaki saf muhteva içerisinde) Cemiyet ve Hürriyet birbirlerini yok eder olarak görünmektedir.

Tarihin ve iradenin alanından bahsetmek, hürriyeti, tarihi ve iradi bir problem olarak vaaz etmek doğrudan sosyolojiyi çağırıştırır. Bu, kendi yasaları içerisinde çalışan, diyalektik bir tarzda kendi kemalatına doğru yol alan tarih ve o tarihin son çalışması olarak ananevi kültür ve irade. Tarih ve ferdin iradesi arasındaki belirli tarihi ilişkiler, muhayyel bir “içtimai hürriyet” kavramının ya da durumunun ibraz edilmesine takaddüm eder.

Ferdin kendi hürriyeti ve selameti için hakkını ve iradesini kendisinden daha üstün olan genel iradeye tevdi ve teslim etmesidir. Modern düşüncenin gelip dayandığı nokta da budur. Kendi serbest tekillikleri içerisinde fertlerin hür olması halinde hürriyetlerini yanlış yolda icra edebilecekleri, modern düşüncenin zımni, fakat hemen hemen tüm ulus devletçi hukuk kurallarının istisnasız varsayımdır. Ve bu hiç de şaşırtıcı değildir. Zira içtimai kontrolün tahkim memurları kamu yararı ve kamu standartlarını taşkın ferdi çatışmalara karşı müstekrir bir tarzda muhafaza etmek zorundadır. Çünkü her şartta istikrar ve düzen, hürriyet tehlikede olsa bile, daha önemlidir. Çünkü "bir milletin uzvu

olmamanın mümkün olmadığını biliyoruz: Ferdi hayatımızın milli hayatımızla kaim olduğunu biliyoruz: Ferdi hayatımızın fani, milli hayatımızın baki olduğunu biliyoruz: Milli hayatımızın devam edebilmesi için ferdi hayatımızın onun emrine vermek lazım olduğunu biliyoruz" (Doğan, 1998: 43).

Modern düşüncenin gelip dayandığı nokta asla tam anlamıyla Hegel'in muradına mutabık değildir. Çünkü Hegel'in tarih yorumuna göre devletin ortaya çıkması ya da devletin tarihi tekamülü zorunlu yasalara tabiidir. Ve O buna diyalektik mantık adını verir. Diyalektik mantığa göre Tinin(devletin ruhunun) Adem'le başlayan diyalektik tarihi tekamülü zorunlu diyalektik yasalara bağlı olarak mükemmel olana doğru ilerlemekte ve bu ilerleyiş tarihin sonu, mutlak düşüncenin fiiliyatı anlamında ulus devlet formuna doğru yol almaktadır. Örnek vermek gerekirse "belli bir mefkuresi olan cemiyet bir muamele ve usuller sistemi, insan davranışının kontrol ve hürriyetleri sistemi" (Page,MacIver, 1994: 18) olarak "insanların devamlı suretle değişen davranışlarına kapı açar. Cemiyet, ancak içtimai varlıkların birbirlerinin mevcudiyetini tanımaları suretiyle teayyül etmiş usullerle birbirlerine davranışlarsa buldukları yerde var olarak" (Page,MacIver, 1994: 19) insanların bir arada yaşamaları anlamında değişen davranışların belirli bir mükemmelliğe doğru olmasını sağlar. "Cemiyet hem benzerliği hem de farkı ihtiva eder" (Page,MacIver, 1994: 20). Diyalektik, bu iki kutbu bir arada tutan ve mükemmel hale getiren bir anlayış olarak şunu doğurur : "Cemiyette benzerliğe tabi olan farklılık (Page,MacIver, 1994: 21). Yani "toplumun içinde birçok birliktelikler bir varlık alanı ve duygusu kazanmış, kendini o cemiyet içinde hür hissedebiliyor ise idealize edilmiş cemiyet anlayışına doğru bir ilerleme söz konusudur. Hürriyetsiz adalet hak değil, lutuftur; lutfun da bir garantisi yoktur: Veren el istediği zaman onu geri alabilir. Hak olabilmesi için bu hakkın hürriyetle teminat altına alınması gerekir" (Niyazi, 2000: 72). İdealize edilen örgütlenme, bir menfaat birliğinin ötesinde kendi şuurunu kazanmış belli bir mefkuresi olan milli (milli) devlet anlayışıdır. Çünkü günümüz toplum anlayışı Ziya Gökalp'in millet devridir. Ziya Gökalp'in toplumların üç safhadan geçtiği düşüncesinin ilk safhasında kavim vardır.

"Kavim devrinde, cemiyette dil ve ırk birliği vardır. Bu ortak noktalar bir kavmin öteki kavimlerden farklı olarak niteliklerini belirler. Ümmet devrinde içtimai yapıya cihanşumül dinler hakim olmuştur. Cihanşumül dilerin hakimiyetini bilen kavimler artık kendilerine has niteliklerini ve dolayısıyla kişiliklerini kaybederler. Millet devrinde ise cemiyetler, kendilerine has niteliklerine ve dolayısıyla kişiliklerine yeniden kavuşurlar. Bu kişiliğin yaratılması bir toplumun kendi bünyesindeki değerleri, yüksek bir medeniyet seviyesinde yeniden teşkilatlanmasıyla ortaya çıkar" (Türkdoğan, 1988: 7). Buradan da anlaşılıyor ki mutlak düşüncesinin fiiliyata geçmesi olarak ulus devlet, tinin (devletin ruhunun) kendi şuuruna vardığı kendi kendine hürriyet sahibi olup, tarihi yasalardan kurtulduğu ideal bir son evredir. Ki bu evre ferdi iradenin kendini genel iradeye teslim edip fiiliyata geçirdiği hür ve şuurlu içtimai durum evresidir. Her ne kadar modern demokratik cumhuriyetçi siyasi sistem, hali hazırda Hegelci modelin tam karşılığı değilse bile hiç kuşku yoktur ki yine de içtimai hürriyetin, iktidar ve siyasi düzen gibi zamanımızın var oluşunun temel modifikasyonları hala Hegelci bir aura içinde anlaşılabilir kalmaktadır.

Burada şunu da eklememiz gerekir ki Hegelci anlamda bu iktidar ve siyasi düzenin doğu cemiyetlerinde inşaaı için İbn-i Haldun'un siyasi hayatın gelişiminin aşamalarından da yararlanmamız gerekir.

Nitekim İbn-i Haldun'un "Dünyevi şeylerin daha barışçı ve sürekli bir şekilde elde tutulmasıyla hürriyetlerin, arzu ve emellerin, insan aklının emrine girdiği akli rejimler" bahsi, doğu cemiyetlerinin Hegelci anlamda kurumcu düzenlemelerle nasıl örtüşebileceği konusunda bize ipucu vermektedir. Zaten cemiyetlerin hukuki düzenlemeleri cemiyetlerin geleneklerine uzanan bir kıstası da beraberinde getirmek zorundadır. Ama Farabi'ninde belirttiği gibi bütün kanunlarda ve bütün zamanlarda oluş ve bozuluşun (kevn ve fesad) geçerli olduğunu söylemekle aynı zamanda tüm cemiyetlerin, doğu cemiyetlerinin müslüman yönetimlerin, yasalarında gelişim sonucu oluşan cihanşumül kanunlara tabii olduğunu işaret etmekteyiz.

4.1. Hürriyet Ve Şahsiyet

İnsan yaşamı dünyanın eylemde bulunmak için bir sahne haline gelemediği yerlerde hürriyet de dünyevi gerçekliğe sahip olamaz. Bunun nedeni “güçlendirilmiş bir kamu alanı olmadan hürriyetin kendisini görünür hale getirecek dünyevi bir mekandan yoksunluğu olarak açıklanabilir”(Arendt, 1996: 126). Elbette hürriyet bir arzu, istek, ümit ya da özlem şeklinde insanın gönlünde de yaşayabilir. Ama kanıtlanabilir bir olgu olarak hürriyet kamu alanı ortaya çıkartan iktidar dediğimiz bir örgütlenme ile ilişkilidir.

Örgütlenmeler insanların doğduğu andan başlayarak ölümüne kadar süren süreç içerisinde yaşamını idame ettirebileceği hayati organlardır ve insan tek başına yaşayabilen bir yaratık olmadığına ve doğduğu andan başlayarak çeşitli örgütlenmeler içinde yaşamak zorunluluğu duyduğuna göre, insanların hayat şartları içinde bulunduğu ve bağlı olduğu içtimai kuruluşlara yani bu örgütlenmelere bağlı olması zorunludur. Bu nedendir ki toplulukların örgütlenmesi ile oluşan yapılar, (nihai olarak içtimai örgütlenme ne kadar çok güvence altına alınmışsa) “insanların haklara sahip olma hakkının tanındığı yapılardır”(Çağlar, 1965: 126).

Aslında bu örgütlenmelerin, yapı ve fonksiyonu üzerinde son derece belirleyici güç insandır. Genel anlamda, örgütlenmelerde tesadüfi olmayan bir hareket içerisinde bütün temelini oluşturan unsurların belirli gayeler çerçevesinde yapılaşmasını ifade eder. Burada kullandığımız tesadüfi olmayan sözü düzenli, kaideli ve sürekli oluşu belirtmek gayesiyle seçilmiştir. İçtimai bir yapının örgütlenmesi meşru bir güç olarak üst seviyeli bir örgütlenme biçimidir. Yani devlettir. Aynı zamanda üst seviyeli bir karar alış ve uygulamaların nasıl olacağını gösteren ve bizzat yapan bir organdır devlet. Bu bakımdan devletin zor değişen kalıcı ve köklü gelenekleri vardır ve olmalıdır. Bundan dolayı devleti, zor eriyen altın sikkeye benzetmek yerinde olur. Bütün içtimai kurum, kanun ve ölçülerin değişmesi gibi devletinde değişmesi tabiidir. Ama en zor değişen içtimai organ yada kurum devlettir. Çünkü onun yapısını oluşturan öğelerin çoğu cemiyetin merkezi değerlerinin kaynaşmasıyla meydana gelmiş hayati öneme haiz unsurlardır.

Devletin, sosyolojik kaynakları bu kaynaşmanın ana dayanaklarıdır: "Fert ve cemiyet çalışmasının ahenge kavuşması, yani fert menfaatleriyle cemiyet menfaatlerinin, fert ihtiyaçları ile cemiyet ihtiyaçlarının, fert şuuru ile cemiyet şuurunun dengeye kavuşması, bütün sosyal birimlerin birbirleri ile ve bütünle olan münasebetlerinin bir senteze ulaşması gibi. Devlet, fertlerin, zümrelerin yapılarından ve buna bağlı temayüllerinden gelen istikametleri ahenge sokmaya çalışır" (Sezen,1993 : 180).

Devlet ihtiyacı cemiyetler arası münasebetlerden dolayı artar. Devletin içtimai bir müessese haline gelmesinde şu sebepleri buluruz:

- 1.Aile kurumunun tekamülü,
- 2.Kanun fikrindeki tekamül,
3. Kültür farklarının bariz hale gelmesi,
4. Topluluklar arası münasebetlerdeki hususiyetler,
5. Müşterek sorumluluk yerine şahsi sorumluluğun gelişmesi.

"Devletin ilk cemiyetlerle başlayan ve yaygın olan önceki bir hakimiyetin gittikçe organlaşması ile içtimai bir olgu haline gelmesi" (Erkal, 1984: 21) tek bir insan için cemiyet heyecanlarının, içtimai zevkin, vasıtasıyla müşahhaslaşmasıdır. Kişi bu örgütlenmeler içinde belirli bir kültür çevresinden pay alarak ve o içtimai çevre içinde kabiliyetlerini bir araya getirerek maddi ve manevi bir yapı ortaya koyar.

"İçtimai şuur ve baskının müesseseleşmesi ile kabiliyetlerin bir araya getirilerek oluşan kültür içinde milli devletler oluşur. İçtimai şuurun içinde siyasi olgu, diğerleri gibi determinizme tabidir. Fertleri aşan bir esas oldukça devlet vardır. Rousseau, buna genel irade der" (Sezen, 1993: 96-97).

"İçtimai bünyenin mahiyet ve yapısından sızan üstün kuvvete, sosyolojik manada amme kudreti yahut içtimai otorite veya hukuk diliyle hakimiyet denir. Böyle bir kudret zuhur etmiş ve bir hükümet teşkilatı kurmuş olan insan birliğine de devlet denir" (Seferoğlu, 1985: 14). Devlet nicelik ve nitelik bakımından en önemli içtimai teşkilat şeklidir.

Devletin ilk belirgin özelliği, hakimiyeti yani iktidar olma özelliğidir. Hakimiyetin karşıtı tabiyettir ve bunlar karşılıklı olarak birbirine bağlıdır; biri olmadan diğeri olmaz. Hakimiyet ise bir irade iktidarındır. İbtidai toplumlarda da bu vardır. Modern cemiyetler bunu çeşitli şekillerde ve çeşitli içtimai organlar vasıtasıyla kullanırlar. Fakat müşahhas olarak, başta belirttiğimiz gibi daima iki kişi karşı karşıyadır. Bir hukuk devletinin en alt kademesindeki temsilcilerden iki kişi karşı karşıya geldiğinde birbirlerine "ben devleti temsil ediyorum" diyor ve irade iktidarını beyan ediyorlar. Denilecektir ki bu kişilerin arkasında, kademe kademe yayılan devlet iradesinin iktidarı bulunur. Ama her kademe her alanda karşı karşıya bir hakimiyet ve tabiiyet müşahhaslaşır. Son birimde bu tam olarak gerçekleşir. Dağınıklığın giderilmesi içtimai düşüncenin prensiplere dökülmesi ile giderilir. Yani cemiyetin düşünen, karar veren, uygulayan, yüksek organı devlet bunu kanunlarla yapar. Kanun hukukun bir gereğidir. Ve bu kanunlar tanımlanıp açıklığa kavuştuğu hakların yazılı metnidir. Kanunlarla insanların hak talepleri devlet içinde anlam bulur.

“Hak talebi; ferdin korunması lehine, iktidara itiraz etmeye indirgenmiş bir iradede yola çıkarak sızlanmaya, şikayete yönelmek yerine; iktidarın gayesi ve ardından da politik ilişkinin kendini dönüştürerek iktidara direnişten çıkıp iktidarın gerekliliği gelir ise bir anlam kazanır”(Mourgeon, 1990: 27). Bu itibarla iktidar bir anlamda kendi işlevlerini çerçeveleyen ortamı şekillendirmeye yönelmelidir, ama aynı zamanda işlevleri itibariyle bu ortamdan etkilenebilir ve kendisini yeniden şekillendirir. Hür hale gelme işte tamda burada Hak-İktidar şeklinde düşünülmelidir .Çünkü iktidarı hür hale getirici bir kavram olarak kavramlaştırılmamızı veya onu tanımlamamızı iktidar-hak ilişkisinin niteliğinden hareketle nasıl bir hür olma hakkına sahip olabileceğimizi de daha iyi anlayabiliriz.

Hak talebinin doğuşunun tarihi belirlenemez. Ama Babil'in kurucusu Hammurabi'nin güçlülerin güçsüzlere haksızlık yapmasını önlemek için hakkı ortaya çıkarma kaygısı; Platon'un Devletini yüreklendiren adalet anlayışı Konfüçyus taraftarı Mengtseu'nun hayranlık verici hürriyet anlayışı ve en önemlisi de Hz. Musa'nın Firavunun önünde insanların kendilerine sahip olma hakkını talep etmesi bize bir tarihi veri kazandırabilir. Görüldüğü gibi hak talebi zaman ve mekan bakımından bir fark olmadan her medeniyetin fertlerin ideal yaşam standartlarındandır. Burada öne çıkan talep ise ferdin insan olması hasebiyle sahip bulunduğu hürriyet değerinin veya eylem potansiyelinin başkalarının tanınması ve her çeşit dış müdahaleye karşı konulmasıdır. İnsanların her an ve her dönemde arzu ettikleri bu talep belki de tarihin kendisini oluşturan bir taleptir.

İktidar bu tarihin oluşumunda hak talebini açığa çıkartan bir olgu olarak karşımıza çıkar. Fiilen bir gücü tanımak o gücü iktidar haline getirmez. İktidarı iktidar yapan şey onun meşruluğu ve hak talebinde bulunmasıdır. İçtimai bir ilişki yada etkileşim içinde içerisinde bulunan kişilerden kendi görüşünü hiç değilse bile kısmen bir başkasına kabul ettirebilen birinin içinde bulunduğu durumdur bu. "İçtimai bir ilişki içerisinde bulunan bir kişinin başkalarından buyruklarına uymalarını talep etme hakkında sahip olduğu oluşumu yansıtan ve bu hakkı yaratan ve ondan yararlanacak olan kişiye veren ise bu ilişkinin içerisinde kurduğu norm ve değerleri iradesidir"(Duverger, 1997: 129).

Topluluğun norm ve değerler sistemi ferdin istediği etkinlikler sonucu oluşurlar. Çünkü bir yaşam biçiminin temel şartı istek ve uygulamalardır. "Cemiyet yaşamının gündelik sürekliliği içinde davranışlarında fertlerin norm ve değerlere bağlarının bir içtimai alan içinde konumlandırılmalarına bağlıdır"(Giddens, 1999: 143). Hürriyetler ancak bu alanlar içinde anlam kazanır. Zaten norm ve değerler sistemi, yani teamül (gelenek), bir taraftan insanın manevi sorumluluğunu ilgilendiren, öte yandan toplumla ve diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyen kurallar ihtiva eder. "İnsana diğer insanların maddi ve manevi varlığına hürmet etmeyi kendisine yapılan istemediği bir fiili başkalarına karşı işlememeyi emrettiği gibi insanı daha yüksek düşünceler ve hislere doğru götürmeyi de gaye edinmiştir"(Berzeg, 1994: 11).

Kuşkusuz norm ve değerler sistemi yada genel anlamda teamül, içtimai yasaları oluşturan kural ve kaideler sistemidir. Hukuk dediğimiz şey ilk olarak teamüllerde ortaya çıkar ve hukuku oluşturan yasalar cemiyet alana bir tür geçişidir. Ayrıca “hukuk; değişebilir örgütsel biçimler etrafında yapılanmış kurumsallaşmış toplulukların somutlaşmış halidir”(Bookchin, 1996: 16). Nitekim Hegel’e göre hukukun gerçekliği şu olgularla bağlıdır:

- a) “Hukuki sistem devletin buyrukları biçimlenmesi ve geçerlilik kazanması
- b) Hukukun kökleri çeşitli dönemlerde oluşturulmuş bulunan ve ulusun hür değerini ve onun gelişme çizgisini yansıtan ilişkilerin doğal bir sonucu olmasından kaynaklandığı.
- c) Hukukun yaşam içinde ortaya çıkan çeşitli özel koşullara uygulanan genel ilkeler içermesi.
- d) Hukukun içerdiğinin ne olacağı belli dönemlerde ve koşullarda var olan toplum içindeki gerçekliğin ve milli yaşamın gereklerine cevap verebilme zorunluluğu tarafından belirlenme”(Amittay, 1983: 224).

Bu bağlamda hukuk mutlak hürriyet kavramının gerçek varlığını oluşturmakta, ayrıca “hürriyet kavramının gelişmesi sonucunda ortaya çıkan değişik hak ve ödev biçimlerini yaratmaktadır” (Akad, 1984: 14). “Mutlak hürriyet”, hukukun gerekliliğini ortaya çıkarır ama hukuk bir haklar manzumesi olarak hürriyetin amaçlanarak dışa vurulmasıdır. Örneğin bu günün “anayasalarına temel olan 1789 Fransız insan ve vatandaş hakları bildirisi insan hakları olarak hürriyetin açıklanarak dışa vurulmasıdır”(Burdeau, 1982: 16). Yani hukuk dediğimiz hürriyetin konusu olarak 1789 bildirisinde ve her hukuk metninde, toplulukların idaresi karşımıza bir biçim olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle bir hürriyet hareketinden bahsederken bir topluluk idaresi ile hemhal olmalıyız. Bir muamma da olsa insanın hürriyeti bu topluluk iradesinin oluşturduğu iktidar yapıları içinde anlam kazanır. Çünkü “yaşamak, hürriyet ve fert emniyeti, her ferdin hakkıdır” (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1994: 43). Çünkü “herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkına haizdir” (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1994: 43).

"Bugün artık çağdaş anlayışta temel haklar bütünü içinde ferdi hakların yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel haklar sözleşmesi ile ülkelerin çoğunluğunun ortak model olarak benimseyebileceği geniş haklar manzumesi oluşturulmuş bulunmaktadır" (Doğan, 1993: 26). "Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren insan hak ve hürriyetini demokratik kültürünün oluşumunda dünya pratiğine önemli katkı sağlamıştır" (Doğan, 1993: 26). "Elbette eski Türkiye de daha önceleri de özgürlüklerin düzenlenmesi yolunda çabalar harcanmamış değildir. Mesela imparatorluk döneminde günümüze uygun hukuki devlet görünüşü vermeye çalışan hukuk kaideleri şekil olarak vatandaşların yani tebaanın dokunulmazlığını ve dini ayırım yapılmadan sultanlığın tüm vatandaşların yasa karşısında eşitliğini, bazı öteki özgürlüklerini ilan etmiştir. Fakat bu hak ve hürriyetlerde gereken ekonomik, siyasi, ideolojik, hukuki garantilerin tam işlediğini söyleyemeyiz. Bu suretle şekli hakların saptanışı alanında belirli gelenekler mevcut olmuştur. Ama gelenek, şahsi hak ve hürriyetlere saygı, ferdin, hükümetin müdahale etmek cesaretini göstermediği özerkliğinin korunması çabaları Cumhuriyet rejiminde meydana gelmeye başlamıştır" (Doğan, 1993: 27).

"Milletlerin tarihine bakınca,hemen hepsinin geçmişte veya şimdilerde ortak bir egemenlik altında yaşadıklarını müşahade ediyoruz. Uzun veya kısa süreli de olsa ortak egemenlik gerçekleşmeden bir milletin oluşması mümkün değildir" (Niyazi, 2000: 52). Ortak egemenlik yeni bir iktidar örgütlenmesi oluşturur. Bu örgütlenme tabii ki günümüz devlet anlayışı ve yönetimine ışık tutacaktır. Ama önce bu örgütlenmelerin yapısı üzerinde durmak gerekmektedir.

4.1.1. İktidar Örgütlenmelerinin Yapısı

İnsan eylemleri, eylemleri ile içtimai dünyayı inşa eden ancak yine de eylemleri kendi yarattıkları dünya tarafından şartlandırılan failer tarafından gerçekleştirilir.

İktidarın cemiyetlerde insan eylemlerini düzenlemesi iki yoldan gerçekleştirilmektedir:

- a) Hukukun kontrolünde güç kullanımı ile,
- b) İçtimai kontrol ile.

Bu iki davranış düzenlemesi içtimai hayatta birbirinden ayrılmaz ve eylemi gerçekleştiren ferden örgütlenme yapısını oluşturur. Çünkü ferden seçme ya da karar alışla olan içtimai ilişkilerinin sistemli düzenlenişi, kuşkusuz bir örgütlenmeyi beraberinde getirecektir. Böylece oluşan içtimai yapıda cemiyetin devamlılığı için fertler arasında ideal ilişkiler sistemini oluşturacaktır. İnsanların cemiyet halinde yaşadıkları yani bir kültür oluşturdukları her yer ve zamanda kişi olarak da toplum olarak da bir "kimlik" oluşturulmuştur. Kimlik, fertler arasında ideal ilişkiler sonucu oluşur. İnsanın, ben ve başkasının farkına varmakla başlayan kişilik oluşumunun, cemiyetin kimliğinin farkına varması da bu sistem sonucu doğar.

Tarihte, Türk adının yabancı kaynaklardaki kullanılışı, nesnel kimliğin bir ifadesi olması bakımından ilgi çekicidir. Demek ki Türk toplumunda sistemli bir örgütlenme Türk kimliğini ortaya çıkarmıştır. Türk adı, "Batı Hunlarından inen ve Avar hanlarının demirciliğini yapan bir boyun adı olarak bilinmektedir. Bu Türk efsanesindeki Açına Han'ın mensup olduğu boydur. Çin kaynakları Türkçe konuşan ve ortak bir kültürü gerçekleştirmiş olan bu halkları Türk yahut Türkyüz olarak kaydeder" (Ögel, 1988: 65). Tarihçi Bahattin Ögel Hun İmparatorluğu içinde yaşayan boyların ortak bir kültüre kavuşmuş olduklarını yazar.(Ögel, 1988: 14)

Türk adı ilk kez Göktürk Hakanlığında siyasi bir ortak kimlik adı olmuştur. Ancak aynı siyasi kimlik içinde olan çeşitli Türk boyları kendilerini yine boy kimlikleri ile Yağma Çiğil yahut Oğuz diye anmaya devam ederler. Ancak onlara dışarıdan bakan yabancı, boyları ortak özellikleri ve başkalarından ortak farklılıkları ile kavradığından hepsini Türk olarak isimlendirir. İşte nesnel kimlik budur ve Türk adı daha o yüzyıllarda Türk boylarının ortak kimlik adı olmuştur (Togan, 1981: 7-10). Bu milli kimliğin oluşumu tabiki bir sistem örgütlenmesini ve iktidar yapısını oluşturacaktır.

Bir yanda iktidar öbür yanda sistem. Bu değişmeyen iktidar sabit bir imge haline getirilmiş örgütlenmelerin yapısıdır. Bu, ayrıcalık olanı pekiştirmiş egemenliğe dönüştürmüştür. İktidar; her ne kadar hiyerarşi ile baskıyı yansıtır gibi gözükse de topluluk ve fertlerin üzerindeki iktidarını temsil etmesi gibi cemiyet dayanışmasının ve hürriyetin ifadesini göstererek cemiyetin ve egemenliğin nüfus edilmez birliğini oluşturur. Ayrıca içinde temel bulunduğu içtimai bütüne yüksek ölçüde bir dayanıklılık ve güç sağlayarak içtimai yönde gelişen yapılar ile bütünün varlığını korumasına da yarar.

Kendileri içinde başka bir çıkış yolunun açık olmadığı cemiyet üyelerinin gücü, bütünü yeniden gerçekleştirmek üzere üstlerine yüklenen yapılar aracılığı ile kurumlaşır ve bütün rasyonelliği bu yüzden çoğalır, artar. Hür olma burada ferdin çoğunluk tarafından ezilmesine karşı kollektif tarafından uygulanan baskının bir özelliğidir. Bu kollektiflikle iktidar birliği hukuk ve normlar aracılığıyla alınan zorunlu önlemlerin birleştirildiği noktada kurumları benimsetmek zorunda kalan, fert tanınmanın somut duruma getirilmesinden başka bir şey değildir. İnsanlar her dönemde, “haksız yere yoksun bırakıldıklarını düşündükleri güçleri hürriyet adı altında talep ettiklerine, gerçek bağımlılaştırmalara hürriyet adına karşı çıktıklarına göre”(Aron, 1995: 18) “hürriyetin modern nasyonuna göre kendi kendini yönetmek için zorunlu yapıları cemiyette almış olduğu varsayılan bu insanların insanın kendisinden başkasını ilgilendirmeyen her şey de bağımsız olarak yaşamak ve kendi yazgısını düşündüğü gibi düzenlemek üzere eşit ve zaman aşımına uğramayan bir hakkı da doğarken beraberinde getirir”(Tocqueville, 1990: 62).

Bu hak fiilen iktidar olabilme ve onu meşru hale getirmedi. Yani devlettir. Çünkü devlet insanın kendini hür kılma ve vazgeçilmez halklarını gerçekleştirme hakkını tanıyan bir iktidar örgütlenmesidir. Onda hürriyet oluşur ve bir insanın bir Katolik, bir Müslüman, Alman, İtalyan ve benzeri olduğu için değil ama salt bir insan olduğu için değerli görünür. Bu anlamda devletin hürriyeti ortaya çıkarması açısından iki önemli nüve taşımaktadır. Bunlardan biri içtimai güç dengesinde değişimlerin olması; yani

potansiyel iktidar çeşitliliği ikincisi ise egemenlik ilişkisi içerisinde iki kişi arasında bir sözleşmenin varlığıdır. Ama bu örgütlenmenin yapısı :

- 1) “Akılcı bir şekilde örgütlenmiş formel bir cemiyete
- 2) Açıkta belirtilmiş etkinlik kapıları ve
- 3) Cemiyetin ideal açıklamalarına”(Poloma, 1993: 35) bağlıdır.

Böylelikle örgütlenme içinde insanların hürriyetlerini muhafaza ettikleri bir itaat şekli oluşur. En azından hür olduklarını hayal edebilme olanağı mümkün gözüktür.Örneğin akılcı bir şekilde örgütlenmiş bir formel bir cemiyet ilk olarak eski Yunanda ‘polis’ yapılarının örgütlenmeleri içinde kendini hissettirmektedir. Bu tip bir örgütlenme egemenliğini herkese karşı tek kişi olarak icra eder ve herkes aralarında eşittir. Örgütlü ve temin edilmiş bir hürriyet yönünde sürekli bir ilerlemenin varlığının olduğu varsayımıyla açıkça belirtilmiş etkinlik kalıplarına ulaşıldığında “polis” örgütlenmeleri feodalleşir. Bu noktada cemiyet yaşamı kendi içinde bir düzen ve güven oluşturmuştur. Her ne kadar “zaman zaman bazı faaliyetler birden fazla cemiyetin öğelerinin katılımını gerektiriyorsa da genelde cemiyet yaşamı tek tek cemiyetlerde mevcuttur”(Poggi, 1991: 21). Cemiyetin ideal amaçları da adaletsizlikleri birbirinin haklarına saygı göstermeye dönüştüren “standestaat”(Poggi, 1991: 49) kentlerin oluşumu ve Hegelci anlamda Milli(Milli) Devletlerdir. Böylece mutlaka bir iktidarın güç dengesinde değişimler gün yüzüne çıkarak egemenlik ilişkisi içerisinde iki kişi arasında bir gözlemin varlığını Durkheim’in deyimleriyle ele alacak “kontrat kurumunun” mevcudiyetine kontratın geçerli olmasına bağlıdır.

"Milli devlet burada hukuki olarak tanımlanmış vatandaşla seçilmiş siyasi irade arasındaki mukabeleye dayanır. Kurucu iradenin, mukabelenin başlangıcında seçilmiş olması şart değildir. Şart olan başlangıçtaki mukavelenin muhatabı olarak hukuki vatandaşın tanınması ve o an için elinde bulundurduğu siyasi irade ve yönetim gücünün günü geldiğinde vatandaşların mer'i ve meşru hukuk dairesinde sergileyecekleri irade ile devretmeyi kabul etmesidir" (Çalık, 1995: 33). Çünkü milli devletin temel esprisisi sözleşmedir.

Başta anayasa olmak üzere hukuki ve idari mevzuatın bu çerçevede tadil ve yeniden tanzimi suretiyle ferdi hak ve hürriyetler alanının etnik-kültürel seviyesinden dini, mesebi ve felsefi anlamlarına kadar bir hayli genişleyeceği açıktır. "Sadece milli devlet kavramının cihanşumul mantığı ile sınırlandırılabilen ve fakat demokratik dokunulmazlıkların garantisi altına alınmış ferdiyet sahasının bu vus'atı sayesinde siyasi hayat ülke çapındaki sosyal ekonomik ve kültürel hak ve taleplerin daha kolay ve müteessir biçimde yansıtacağı ortak kamu alanı haline pekala gelebilir. Farklılıkların, yok sayılmak yerine ferdi hak ve hürriyetler küresini tabi ve ayrılmaz bir parçası olarak görülüp korunması içtimai çoğulculuğa olduğu kadar, barış içinde birlikte yaşamak konusunda hür iradenin güçlenmesine de hizmet eder" (Çalık, 1995: 20). "Nitekim islami ve örfi değerler çerçevesinde ananevi devlet telakkimiz, devletin taşınması gereken özellikleri açısından üç önemli niteliğe sahiptir bunlar adillik, hamilik ve hadimlikdir" (Taşdelen, 1996: 65).

"Adalet, devletin temel niteliğidir. Adil devlet, herhangi bir fert veya sosyal zümre ayrımı yapmaksızın bütün herkese ayrıcalıksız ve eşit muamele eden devlettir" (Taşdelen, 1996: 65). Bu manada adil devlet "kendi koyduğu hukuku çiğnemeyen, keyfi davranmayan, bugünkü tabirle karşılamak gerekirse bir hukuk devletidir. Adil devlet anlayışında 'adalet mülkün temelidir' ilkesi geçerlidir. Devlet hangi siyasi sistemle idare edilirse edilsin, hukukun üstünlüğü esasına dayanır. Siyasi iktidarın meşruiyeti, adalet ilkesinin geçerliliği ile sınırlıdır" (Taşdelen, 1996: 65). "Devletin hamilik niteliği ise bugünkü sosyal devlet anlayışına karşılık gelebilir. Hami devlet, korumaya ve yardıma muhtaç vatandaşlarını kendi kaderine terk etmeyen onları himaye eden ve bunun için her türlü tedbiri alan devlettir. Bilge Kağan kendi adıyla anılan kitabesinde 'çıplak milleti giydirdim, yoksul milleti varlıklı eyledim' demektir" (Taşdelen, 1996: 65).

"Devletin hadim olma özelliği ise, tebasına hizmet eden bir devlet anlayışının ürünüdür. Hadim devlet, tebasına, vatandaşına karşı despot, ceberrut olmayan devlettir. İnsan devlet için değil devlet insan için vardır esasına dayanır" (Taşdelen, 1996: 65). İnsanın devlet ile kontratı bu üç özelliğin varlığı ile devletin bir kurumu olarak bu üç özelliğini yapısında barındırmasıyla hürriyet anlayışı şekillenir.

Devlet kurumunun yapısı, kontrat sonucu dönüşeceği için toplumun hürriyetle olan bağlarını daha güçlü muhafaza etmesi bize iktidar örgütlenmelerinin yapısının hürriyeti amaçladığı sonucuna götürür. Her cemiyet böyle bir mekanizmanın işlediği ve bunu olanaklı kılarak kalıcı düzenlemelerin de iktidarın fiili durumunun fertle ilişkisi sonucu oluşturduğunu görürüz. İktidarın insan eylemiyle ilişkisi bununla kalmaz ve kuşkusuz yaşadığımız alana da yansır.

4.1.2. Türk Millet ve Devlet Hayatı

"M.Ö. 3. Binlerde Altay Dağları'nın güney eteklerinde orijinal bir kültür doğmuştu. Bu kültür atlı göçebe ya da bozkır kültürü olarak adlandırılmıştır. Bu kültürü ortaya koyanlar Türklerin ilk ataları olan Azilien ırkına mensup (ya da Oğuz tipinde) boylardır" (Ögel, 1988: 3).

"Atı ilk defa ehilleştirerek onu çok amaçlı olarak kullanan bu boylar hayvancılıkla geçimlerini sağlıyorlardı. Bu boylar geniş Asya bozkırlarında düzenli bir şekilde yer değiştirerek hayvanları için ideal otlaklar buluyorlardı. Bu yer değiştirmeler/göçler, baharda yazlık meralara ve kış başlarken de kışlık yurda her yıl düzenli olarak gerçekleştiriliyordu"(Ögel, 1991: 10).

Türkler ihtiyaçlarının büyük bir kısmını (yiyecek, giyecek) hayvanlarından elde ettikleri ürünlerden karşılıyorlardı. Kışlık yurttan yapılan tarım faaliyetleri, ihtiyaçlarının tamamını karşılamaya yetmiyordu. Gerek duyulan diğer ihtiyaçlar ise Çin'den sağlanıyordu. Bu ya mübadele usulüyle yada savaşlar sırasında elde edilen ganimetlerle karşılanıyordu.

Her boyun kendine ait yazlık ve kışlık yurtları olduğu gibi, her ailenin kendine ait hayvanları da vardı. Bu hayvanlar her ailenin kendine mahsus damgası ile damgalanırdı. Erken çağlardan itibaren mülkiyet hakkı Türk iktisadi yapısının önemli özelliklerinden birisi olmuştur.

" Gerek ferdin /ailenin mülkiyet hakkını korumak gerek boyların mera/otlak yazlık-kışlık yurtlarını korumak hukuki kurallarla mümkündür. Bu hukuki kurallar yazılı olmamakla birlikte her ferdin her boyun bu kurallara uyması zorunluydu. Bir arada yaşayabilmek kurallarla mümkündür. Töre adı verilen bu kurallar boy beyleri tarafından uygulanırdı. Töreyle ihlal etmenin cezası ağırdı" (Togan, 1988: 112).

"Bozkır hayatının zorluğu toplum halinde yaşamayı gerekli kılıyordu. Boylar bir aileler birliği idi. Küçük aile tipinin hakim olduğu bozkır Türk hayatında evlenen her çocuk kendi ev,ini kurarak yeni bir aile oluşturuyordu. Aile/baba ocağını devam ettirmek en erkek çocuğun görevi idi" (Ögel, 1988: 237).

Ziya Gökalp'in pederi aile dediği bu ailede herkesin görevi belirli idi. Baba ailenin reisidir. Ve ailenin maddi manevi tüm ihtiyaçlarını karşılamak onun görevidir. Anne çocukların yetiştirilmesinden ev işlerine ve hayvanların bakımına kadar pek çok işle meşgul olurdu. Türk kadını her zaman eşinin yanında yer alır onunla birlikte hayatının tümünü paylaşırdı. Türk kadını eşi evde bulunmadığı zamanlarda gelen konukları geri çevirmiyor ve onları en iyi şekilde ağırlıyordu. Boy beylerinin eşleri boyun problemlerini halletmede eşlerinin en önemli yardımcılarından biriydi. Devlet başkanının eşi devlet işlerinde hükümdarın aldığı kararlara katılıyordu.

Çocuklar küçük yaştan itibaren içtimai ve ekonomik bünyenin ihtiyaçlarına göre yetiştirilirdi. Yani hayvan yetiştiriciliği ve savaşçılık onların karakterlerine ve vücutlarına işlenirdi. Daha küçük yaştan itibaren ok atmayı ata binmeyi ve hayvan yetiştiriciliğini öğrenen çocuklar ailenin ve boyun aktif ve şahsiyetli birer mensubudurlar.

Bu mensubiyet şuuru, çocukluk devresinden sonrada devam ediyordu. Fertler savaş zamanında savaşa katılmayı ve barış zamanında ailesinin ve boyun ihtiyaçlarını karşılama mücadelesinin bir parçası olmayı kendileri için bir görev biliyorlardı. Fert kendini gönüllü olarak ailesinin ya da boyun hizmetini verirken aynı zamanda o içtimai bünye içinde kendi varlığının teminatını buluyordu. Yani fert cemiyet ve cemiyet fert içindi.

Fert cemiyetin verdiği terbiye ile kazandığı kimliğe, kendi yeteneklerini de katarak şahsiyet kazanıyor ve aktif bir mensubiyet şuuru ile cemiyetin hizmetine kendini sunuyordu. Böylece hem ferdin hem ailenin ve hem de boyun varlığı güvence altına alınmış oluyordu. Fert boyun menfaatleriyle ters düşmedikçe olabildiğince hür bir hayat sürüyordu. Böylece çok eskiçağlardan itibaren Türk içtimai bünyesinin disiplinli bir hürriyete ulaştığını söyleyebiliriz.

"Artan nüfus dolayısıyla sürekli bir mücadele bozkırda yaşayan boyların karakteristik bir özelliği idi. Yerini kaybeden bozkırın bir başka bölgesine gidiyor orada yaşayanları ileriye doğru itiyor ve burada kendi hakimiyetini tesis ediyordu. Bu yer değiştirmeler böylece sürüp gidiyordu" (Grousset, 1987: 13).

Bu yer değiştirmeler sonucunda Orta Asya bozkırlarında aynı kültüre mensup boyların hakimiyeti oluşmuştu. Aile temel,inde teşkilatlı ve sıkı bir disiplinle birbirine bağlı bu boylar hayvancılıkla geçimlerini sağlıyorlardı. At onlara yüksek hareket kabiliyeti kazandırmıştı. Hrriyetlerine düşkün olan bu boylar savaşçı bir karaktere sahiptiler. Gök Tengri/tanrı adı verilen bir inanç sistemine bağlıydılar. Töre adı verdikleri aynı türden hukuki ve içtimai kurullarla hayatlarını düzenlemişlerdi. Sanat eserleri hayvan üslubu tarzına aitti. Geleneklerine sıkı sıkıya bağlıydılar. Hemen hemen hepsi Türkçe konuşuyorlardı.

"Artık milletleşme sürecinin tamamlanması için her şey hazırđı. Yapılması gereken bu boyları tek bir çaktı altında toplamaktı. Çünkü bu geniş sahada gerek boylar arasındaki mücadele ve gerekse komşu kavimlerle girişilen mücadeleler her an yok olma tehlikesini taşıyordu. Bütün bu sebepler bir boylar birliğinin kurulmasını zorunlu kılıyordu. Mete "bozkırda ok atam atlı kavimleri bir ayaya getirerek hem bu boyları millet seviyesine ulaştırmış hem de tarihte bilinen ilk Türk devletine yani Hun Tanrı Kutluğu'nu kurmuştur" (Ögel, 1981: 201).

Türk devlet teşkilatı dört temel unsur üzerine bina edilmişti:

İnsan (millet) unsuru,

Toprak (vatan) unsuru

Bağımsızlık unsuru

İktidar unsuru. Konumuz gereği olarak biz burada insan millet unsurunu inceleyip bunun içinde diğer unsurları vermeye çalışacağız.

"Türk toplumunda biri efendi biri köle olmak üzere iki ayrı sınıf yoktu. İdare edenlerin yanında idare edilenlerinde bulunması sadece bir görev bölümü idi. Bundan dolayı Türk cemiyetinde bir sınıf mücadelesi görülmezdi. Boylar arasında meydana gelen mücadele ise Türk feodal yapısının ve Türk iktidar anlayışının sonucudur" (Ögel, 1982: 332).

Türk boylarının hepsi kendilerini devleti yönetmekte hak sahibi olarak görürlerdi. Böylece devlet idaresinin zaafa uğrayıp görevlerini yerine getirmediği dönemlerde boylar arasında bir iktidar mücadelesi başlardı. Bu mücadeleyi kazanan boy devletin idaresini ele alır diğer boylarda ona biat edip metbu tanırlardı. Bu durum itaat eden boyların soyluluklarını azaltmazdı. Çünkü gökte nasıl bir tek tanrı var ise yeryüzünde de tek bir hükümdar olabilirdi. Bundan dolayı iktidarı elde edip milleti yeni zaferlere ve zenginlikler taşıyacak bu boyun etrafında toplanıp devletin hizmetine koşmayı ilahi bir emir sayarlardı.

"Aynı şekilde tebaada idarecilerin emrinde kendilerine kutsal bir davaya cihan hakimiyeti davasına görevli sayarlardı. Savaş zamanları ürünlerden karşılıyorlardı. Kışlık yurtta yapılan tarım faaliyetleri, ihtiyaçlarının tamamını karşılamaya yetmiyordu. Gerek duyulan diğer ihtiyaçlar ise Çin'den sağlanıyordu. Bu ya mübadele usulüyle yada savaşlar sırasında elde edilen ganimetlerle karşılanıyordu" (Turan, 1970: 177).

Her boyun kendine ait yazlık ve kışlık yurtları olduğu gibi, her ailenin kendine ait hayvanları da vardı. Bu hayvanlar her ailenin kendine mahsus damgası ile damgalanırdı. Erken çağlardan itibaren mülkiyet hakkı Türk iktisadi yapısının önemli özelliklerinden birisi olmuştur.

Gerek ferdin /ailenin mülkiyet hakkını korumak gerek boyların mera/otlak yazlık-kışlık

yurtlarını korumak hukuki kurallarla mümkündü. Bu hukuki kurallar yazılı olmamakla birlikte her ferdin her boyun bu kurallara uymuyor, onu belli bir kalıba sokuyor ve fert milletinden aldığı bu değerleri işleyerek hürriyetini kazanıp devletin/milletin varlığını sürdürmesi için tekrar onun hizmetine kendisini sunuyordu. Bundan da hiçbir şekilde rahatsız olmuyordu. Devleti temsil eden hükümdar tanrıdan aldığı kutla milleti yürütüyordu. Tebaada en az hükümdar kadar soylu idi. Hükümdarı öne geçiren yerine getirdiği görevin gereği idi.

Bozkır Türk devletleri boylar konfederasyonu olarak teşekkül etmişlerdir. Bütün boylara gücünü kabul ettiren Mete kendi boyu Tu-ku etrafında bir birlik oluşturmuştu. Türk boyları Tu-ku kabilesinin etrafında toplanmak ve onu metbu boy tanımakla kendi soyluklarını hiçbir zaman kaybetmemişlerdir. Onlar da devleti idare etmeye Tu-ku kabilesi kadar hak sahibi olduklarına inanıyorlardı. Gerçektende Hun Tanrıkutluğu yıkıldıktan sonra Çin de, Hint’de ve Avrupa da ortaya çıkan siyasi teşekküller hep bu soylu Hunlarından neşet etmişlerdi. Birliği oluşturan boylar Mete’nin yanında savaşa ve sürekle avlarına katılmak zorundaydılar. Barış zamanında ise her boy kendi hayatını sürdürüyordu.

Ötügen merkezi bu ilk Türk devletinden itibaren Türk devlet geleneğinde merkezi devlet anlayışı hakim olmuştur. Merkezi devletin gücü ise hükümdardan kaynaklanmaktadır. Güçlü hükümdarlar diğer Türk boylarına birer cazibe merkezi olmuşlar ve güçlü kudretli devletler oluşmuştur. Güçsüz ve yeteneksiz hükümdarlar başa geçtiğinde ise birlik dağılmış zaman zaman Türk milleti devletsiz kalmış Çin’e ya da Moğollara yenilerek tarih sahnesinde aktif rolünü yitirmiştir. Yani ili töresi bozulmuştur.

Türk devlet teşkilatının en üstünde hükümdar yer alır. Hükümdar Tanrı dan aldığı “kut”la yeryüzünü idare eder. Siyasi hakimiyet hakkı ve yetkisi demek olan kut, hükümdarın gücünün manevi kaynağıydı. Hükümdar bu manevi kaynağı maddi kudreti de eklemeliydi. Bu karizmatik liderlik anlayışı Mete’den başlayarak pek çok Türk devlet başkanını nev-i şahsında görülmektedir.

Hükümdar kudretli olmalıydı. Çünkü tanrı temsil ediyordu. Hükümdar unvanlarında ve Orhun yazıtlarında Türk devlet başkanlarının ilahi bir menşe'den geldikleri ve buna bağlı olarak da devletin kutsiyet taşıdığını görmekteyiz. Gücünü ve hükmetme yetkisini tanrıdan alan bir insanın silik bir şahsiyete/kimliğe sahip olması beklenemezdi. Savaşçı bir milletin hükümdarı gerek teorik olarak gerek de pratik olarak savaşı en iyi şekilde yürütmek zorundaydı. Türk tarihi bunun pek çok örneğini bize sunmaktadır/sergilemektedir.

"Tanrının yeryüzündeki halifesi olan Türk devlet başkanı, Türk milletini mutlu ve huzurlu yaşatmakla yükümlüdür. Aynı zamanda hakim olunan diğer milletlere adalet götürmekte onun göreviydi. Meydana gelen bütün olumsuzlukların faturası hükümdara çıkarılırdı. Böylece hükümdar bütün gücüne ve kudretine rağmen milletin hem hükümdarı ve hem de hizmetkarıydı" (Turan, 1970: 177).

Devlet baba anlayışının temeli olan bu bakış açısı özellikle Göktürk yazıtlarında kendini göstermektedir. "Varlıklı zengin millet üzerine oturmam. İşte aşsız, dışta elbisesiz; düşkün, perişan milletin üzerine oturdum... Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmam. Küçük kardeşim Kültigin ile, iki şad ile öle yite kazandım. Öğle kazanıp bütün milleti ateş su kılmadım. Ben kendim kağan oturduğumda, her yere yitmiş olan millet öle yite yaya olarak, çıplak olarak dönüp geldi. Milleti besleyeyim diye, kuzeyde Oğuz Kavmine doğru, doğuda Kıtay, Tatabı kavmine doğru, güney Çin'e doğru on iki defa büyük ordu sevk ettim, savaştım. Ondan sonra Tanrı bağışlasın, devletim var olduğu için, kısmetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli Kaanlıdan daha iyi kıldım.

Devlet baba anlayışına ait diğer bir içtimai hadise ise "Han-ı yayma/yağmal toy " dur. Türk devlet geleneğinde devlet başkanları yılda bir defa bütün tebaanın katıldığı bir toy/şenlik tertip edilirdi. Bu şenlikler sırasında zengin ziyafet sofraları hazırlanırdı. Aynı zamanda hakana ait pek çok değerli eşyalarla sofralar süslenirdi. Şenliğe katılan tebaa bu ziyafet sofrasında karnını doyurur ve daha sonrasında da hakana ait değerli

eşyaları yağmalardı.

Hükümdar kutlu sayıldığından aynı zamanda en büyük dini otorite idi. Her yıl büyük dini merasimler tertipler, atalara, gökle, yere ve kutsal topraklara kurbanlar takdim ederdi. Türkler sadece dini toplantılar tertiplemiyorlardı. Pek çok konuda yapılan bu toplantılar “ kurultay”adıyla tanımlanmaktadır.

Kurultay: Kökü Türkçe ve eki Moğolca olan bir sözcüktür. Bu kelimenin tam Türkçe karşılığı ”kengeş meelisi” dir. Kengeş meelisi bir müzakere ve danışma meclisidir. Bu meclis de devlete ve millete ait pek çok konu görüşülüp karara bağlanırdı.

Bu meclisin toplantılarına devlet başkanı, hanedan üyeleri, boy beyleri ile halk arasında yetişmiş bilgili ve yetenekli kişiler karılırlardı. Büyük taylar (şenlik) eşliğinde düzenlenen bu toplantılarda; savaşı, barışı, akım ve güç kararları, hükümdar seçimi insanların ve hayvanların sayımı vergiler ve imeceler gibi pek çok siyasi, içtimai ve ekonomik m,işler görüşülüp karara bağlanırdı.

Devlet meclisinde savaşı, barışı akım ve güç gibi konularda müzakereler yapılırdı. Bu müzakereler sırasında herkes doğru bildiğini söyler gerektiğinde hükümdar bile eleştirilirdi. Sonunda bir karar alınır. Ancak bu karar hükümdar için bağlayıcı değildir. Son söz her zaman hükümdara aittir. Yine de genel olarak meclisin kararlarına uyulurdu.

"Aynı zamanda bu meclis, hükümdar seçiminde de birinci derecede yetki ve söz sahibi idi. Hunlar'da hükümdar ölmeden önce veliahdını tayin ediyordu. Ölen hükümdarın yerine daha önceden belirlenmiş olan veliaht geçiyordu. Fakat bu yeni hükümdarın meşruiyeti ancak devlet meclisinin onayı ile mümkündü. Devlet meclisinin kabul etmediği kişi hükümdar olamazdı. Bir an için hükümdarlığı ele geçirmiş olsa bile hükümdarlık ondan geri alınırdı" (Kafesoğlu, 1989: 258).

Devlet meclisi yılda üç defa toplanırdı. 1-yılın ilk ayında, 2-İlkbaharda 3-Sonbaharda. Acil durumlarda örneğin hükümdarın ölümünde, başka toplantılarda yapılırdı. Boy

beyleri bu toplantılara katılmazlarsa isyan etmiş sayılırlardı.

Hükümdar ile tebaa arasındaki ilişkileri sağlayan bilge kişiler de Türk içtimai yapısının önemli şahsiyetleridir. Bu şahsiyetler hem Türk destanlarında hem de Türk tarihinde önemli yer tutarlar. Ak sakallı kocalar hükümdarların danışmanlarıdır.

Her ne adla adlandırılırlarsa adlandırılınsın bu bilge şahsiyetlerin Türk milletine ve devletine yaptıkları hizmet çok büyüktür. Türk milleti kendisine hizmet eden yabancılara bile aynı değeri vermekten çekinmemiştir. Gerek Hunlar da gerek Göktürkler de Çinli vezirler(Kiok'un veziri Bilge Tonyukuk) bunun en güzel örnekleridir.

Böylece fert millete tam anlamıyla bağlanıyor ve devlet bütün varlığının sebebi haline geliyordu. Aynı zamanda millete ve devlete hizmet ederek onun önemli bir mensubu olmak isteği geliyordu daha da önemlisi edindiği bilgiler onu devlet ve idareciler karşısında hak sahibi olduğu bilincine taşıyordu

Türk milletinin bilgiye verdiği değer Orhun abidelerinde açıkça görülmektedir. O dönem için bilgi gelenekleri, töreyi, kültürü, tarihi ve destanları iyi bilmektir. Baksılar boylar arasında dolaşarak milli birliği kuvvetlendiriyorlardı. Aynı zamanda kültür unsurlarını işleyerek geleneği kuvvetlendiriyorlardı ve yeni değerler oluşmasına katkıda bulunuyorlardı. İyi ve kötü örnekleri göstererek törenin canlı kalmasını ve işletilmesini de temin ediyorlardı. Tarihi ve destanı hikayelerle de boyların savaşçı ruhu ve ortak ülkülerini hareketli kılıyorlardı.

4.1.3. İktidarın Fiili Durumunun Fertle İlişkisi

Görüldüğü gibi mutlak iktidar güç ve yetkileri kendinde toplamak suretiyle bunu kurumlara dağıtıp etkinliğini giderek artıracak kamu yasası adına bir örgütlenme gütmüş ve kendine bir varolma alanı oluşturmuştur. Bunun en mükemmel ifadesini J.J.Rousseau'nun İçtimai Kontrat doktrininde buluruz. Bu yeni inanç yeni hürriyet ruhunu dile getirir. Artık "insani kuvvetlerin rol alacağı alanda dizginleri eline alarak bir

Volent'e Generale yoktur”(Giddens, 1999: 59). Max Weber'in belirttiği gibi bu ruh kamu alanını özelden ayırarak yeni mitler ortaya koyar. Rousseau'nun mit sisteminde hürriyet tek ve bölünmezdir, mütemadiyen ferdi ve cihanşumuldur. Buna karşılık bu düzen anlayışı içinde hürriyet yereldir. Yani algısal düzene ve yaratılmamış dünyaya aittir. Bu yüzden ona içtimai, milli müşterek yada ferdi anlam ve içerik yüklenebilir. Bundan dolayı ki hürriyet iktidar alanı içinde örgütlenirken insan kimliği düşüncesinde de temel unsurdur. Kendisinin bizzat yöneten bir varlık olduğunu beyan eden hür insan, bu dünyada sürekli hesap eden, rasyonel uyum peşinde koşan ve durmaksızın büyüyen tecrübe dağarcığıyla işleten bir kimse olarak iktidarın dinamik aktörüdür.

Burada iktidar örgütlenmeleri içinde olan hür insan dediğimiz aktörlerle sınırlarını çizmelidir. Sınır bir iktidar örgütlenmesinde hürriyetin yalnızca istenenin yapılabilmesi, istenmeyeni yapmaya (kişinin) zorlanılmaması anlamında; istenmeyeni yapma girişiminin alanının tespiti ile mümkün gözüktür. Öyle ki kamu hayatı ile özel hayatın birbirinden ayrılması 'sivil toplum' denilen bir anlayışı doğurur. "Sivil toplum, siyasi iktidarın belli bir zümrenin veya sınıfın tekelinde bulunduğu ve sınıf mücadelelerinin, siyasi iktidar ile diğer toplum kesimleri arasında çelişki ve çatışmaya dönüştüğü bir ortamda, devlete rağmen oluşan toplum örgütlenmelerinin adıdır. Dolayısıyla, batı cemiyetlerinin yaşadığı tarihi sürecin belli bir kesitinde kendine özgü şartlarda ortaya çıkan bir olgudur" (Taşdelen, 1996: 68). Hegel'de devlet ferdi irade ile genel iradenin karşılaştığı yer ve ikisi arasında bir terki olmaktadır. Hegel'e göre sivil toplum, çatışan fert ve gurup menfaatlerinin çokluğunun neticesinde bir taraftan hürriyet diğer taraftan cihanşumulluk ilkesinin şekillenmesiyle birlikte, sadece devletin oluşumuna bağla olarak ortaya çıkar. Hegel, sivil toplumu, kazanç, şahsi mutluluk ve kişi statüsünün korunması gibi hayat kesitlerinin kollektif bir şekilde yaşanılması olarak ele almaktadır. Ancak, "insanların tek tek istifade ettikleri bu hayat kesitlerinin kollektif şekil alması da yeterli değildir. Buna göre, ortaya çıkan menfaatler sistemini düzenleyen tarafsız bir güce ihtiyaç vardır ki, bu güç devlettir"(Taşdelen, 1996: 69). Sorun devletin vatandaş tabiyeti ile sınırlarının çizilmesidir.

Hürriyeti yasaların izin verdiği şeyleri yapabilme hakkı olarak gördüğümüzde ise iktidarın sınırı Kamu alanı dediğimiz bir alanı kaplar. İç baskılardan kurtulma ve hürriyet iradesinin tümüyle temsili kurumlara dönüştüğü saydam cemiyetin sınırları Özel denilen ve kısmen mahrem bir alandır. “Kamu alan bir yandan devlete öte yandan sivil cemiyetin fertlerine karşı olabildiğince özerk ama ikisinin arasında uzlaşmacı rolü oynayabilme gücüne sahip bir siyasi sistemin gerekliliğinin nedenidir”(Touranne, 1992: 380). Rousseau, siyasi sistemi anlatırken; Cemiyetin siyasi bütünleşmesi ve birliğini iktidar tarafından düzenleme olarak bahsettiği şey kurumların saydamlığı ve fertlerle toplulukların hür etkinliğiyle sonuçlanacak olan cemiyetin tedrici bir doğallaşmasıdır. İçtimai kullanımı olan siyasi sistemin yaşam geçirilmesini ise hürriyet güçlerinin seferberliği ile bağdaştırabiliriz. Çünkü iktidarın kamulaşma düzeyinin artması siyasi sistemin egemenliği dışında yeni yapılanmaları da beraberinde getirir.”Hürriyet güçleri burada cemiyeti organize ederek cemiyetin üstün çıkarlarını ve ferdin çıkarlarını uzlaştırarak siyasi sistemin cemiyeti kontrol etmesi yerine ona hizmet etmesini işaret eder”(Sarıbay, 1997: 75). Oysa hürriyetin itici güçlerinin etkisi altında açılan bu yeni alan doğal ideolojik ifade biçimi olarak karşımıza çıkar. Bu siyasi sistemi akılcı olarak planlayan hedonistçe kendini gerçekleştirmekte hür olan rasyonel ve duyumsal ferdicilik ile ileriye götürülür. Buradaki ortak nokta siyasi sistemin ferdiliğe alan açması ve böylelikle her şeyden önce kamu alanında hürriyetlerin dışa vurmasıdır.

Konuyu açarsak bütün fert etkinlikleri siyasi sistemde kendi gelişimine yardımcı olabilmek için kendi içtimai sisteminden doğmuştur. O halde siyasi sistem, içtimai sistemin izlediği evrim çizgisinde geçirdiği bütün değişimleri çığnemeye zorludur. Zorunluluk onu mensup olduğu içtimai sistem gibi değişken, kararsız bir duruma da getirir. Bu arada toplumun, günümüzde olduğu gibi içtimai gerçeklik ve adaletin, her türlü bağdan uzak mutlak bir hürriyet ile ifade edilen milli arzudan başka bir biçimde tecelli edeceğini tanımaya karar verdiği günden başlayarak siyasi sistemi milli egemenlik ilkesine dayandırırız. Milli egemenlik ilkesinin siyasi alana uygulanmasından milleti temsil sonucu ortaya çıkar.

Tarihimizde, milli egemenlik ilkesini oluşturmada girişilen çabalar hürriyet adına dikta rejimleri ortaya çıkarmıştır. Mesela ittihatçılar 1909 yılında Abdülhamidi tahttan indirerek yeni bir anayasa yürürlüğe koyduklarında:

1. Halka yeni hak ve hürriyetler tanınacağını,
2. Farklı topluluklar arasında birlik ve bütünlüğün sağlanacağını düşünüyorlardı.

Ama beklenenlerden hiç birisi gerçekleşmedi. Daha sonra ise ziya Gökalp'in Cumhuriyet ideolojisinin de temellerini oluşturan milliyetçi düşüncenin İttihatçıları etkilemesiyle kamu alanında hürriyetlere yer açılmış, siyasi sistem içinde ferdin tanımı yeniden yapılarak "bütün tebanın kanun önünde eşitliği" oluşturulmaya çalışılmıştır.

Benzer bir teşhis cemiyet, kurumlaşması içinde de yer alır. Çünkü “bir sivil cemiyet de farklı bir şekilde birbiriyle bağdaşmaz anlayışlar ve dünya görüşleri barış içinde bir arada varolabilirler”(Erdoğan, 1998: 190). Buna göre akli temele sadece kendisi sahip olan hiçbir hayat tarzı yoktur ve cemiyet katıksız bir ferdiyetçilikle ve kolektivizmle özdeşleştirilemez. Ve içtimai örgütlenmenin farklı biçimleri (hukuku da burada zikredersek) birlikte pekala var olabilirler yani başa dönersek iktidarın fiili durumu fertlerin açıkça desteklediği emretme yeteneğinin sonucu olarak bir arada yaşama alanları oluşur. Tıpkı Anadolu'nun birçok yöresinde hala canlılığını koruyan Türk Milli yapısı içinde kaynaşmış bir halde bulunan yaşama alanları gibi bu tip yapıları biz toplumun kendinden neşet eden yapılar olarak düşünebiliriz. Sivil örgütlenmeler sonucu oluşan yapılar kısmen içtimai ihtiyaçlar sonucu varlık kazanır. "İçtimai ihtiyaçlarını karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir birliktelik olarak tanımlanan toplumun önemli karakteristiklerinden biri değişme özelliğine sahip olmasıdır. Toplumda ortaya çıkan değişmeler ve toplumun dinamizmi bu yolla gerçekleşir. Bu yönüyle sosyal değişme toplumda yeni olan bütün kurumlar ve değerler sisteminin gösterdiği dönüşümleri anlatır. Türkiye örneğinde vakıflar buna güzel bir örnek teşkil eder. Günümüzde de iktidar ile toplum arasında tampon vazifesi gören vakıfların kökeni Osmanlılara, Selçuklulara hatta Eski Türk Devletlerindeki sivil örgütlenmelere kadar dayanır. Bir misal olarak şu örneği verebiliriz: Uygur ülkesinde fakir insan yoktu diyen bir Çin elçisi şunu belirtir; yiyecekleri olmayanların imdadına

da devlet ve halk koşardı. Birçok insan böyle içtimai bir yardım düzeni ile yaşardı. Bu sebeple de genç yaşta ölmüş olanlara da pek rastlanmazdı" (Ögel, 1971: 123). Aynı şekilde Türklerin İslamiyet ile tanışmaları ile oluşan örgütlenmelerde tıpkı eski Türklerde olduğu gibi insanlar ile toplumun ve devletin birbirlerine yabancılaşmalarına karşı bir tampon vazifesi görüyorlardı. Zaten Selçuklu ve Osmanlı İktada yada Tımar sistemi ile bu örgütlenmelerin direkt kontrolü de yapılıyordu. İslamiyet'in kabulünden sonra oluşan salt sivil olarak kabul edeceğimiz örgütlenmelerin içinde medreselerden aş evlerine ve Kervansaraylara kadar pek çok yapılar sayabiliriz. Esasında iktidar meşruluğunu bu yapılar ile kazanır çünkü geniş bir coğrafyaya hakim olmanın tek yolu iktidarın yerel teşkilatı sivilleştirilmesidir. Ve topluma dinamizmini verende sivilleşen bu örgütlenme yapısıdır. Tarih boyunca açık bir gelişim çizgisi gösteren bu yapılar "toplumda, nüfusun sosyal anlamda hiyerarşik olarak sosyal yapılar halinde farklılaşması şeklinde tarif edilir" (Öksüz,Tarihsiz: 19).

Sonuç olarak kurumlar ancak belirlenen kamu alanında bir siyasi bir sistem içerisinde varlık kazanırlar. Siyasi sistem fertlerin bir arada yaşamaları için fertlerin desteklediği bir otoriteyle donatılmıştır. Otorite içtimai düzenin korunması için yeterli olmamakla beraber ayırıcı bir güçle siyasi sistemde yer alır. Bu ayırıcı güç aynı zamanda kamu alanı oluşturur. Kamu alanı hürriyete getirilen sınırlamaları hukuk ve beraberinde sivil örgütlenmelerle bertaraf ederek oluşturduğu yapı ile ferdin yükümlülüklerinin ve hürriyetlerinin temeli olmaktadır.

Yalnız burada bir problem olarak iktidarın, iktidar örgütlenmelerinin şekli sonucu olarak ona vaat edilen alanda hürriyet elde etme nasıl mümkündür?Bir taraftan "hürriyetin tadına varan, hürriyetini genişletmek isteyen ferdin örgütlenmesi bir taraftan da korkular ve endişelerden dolayı kendilerini daha çok izole ettikleri bir gerçek; güvensizlik" (Talu, 2000: 56).

İktidar örgütlenmesiyle fert, otoritenin ona vaat ettiği koruma ile hürleştirici bir biçimde içtimai olan bu güvensizliği bertaraf edebilir. "Güven", ağır bir sözdür. Güven ölümcül bir tehlike karşısında yaşamın güle oynaya riske atıldığı bir cüretkarlığı ifade etmez.

Siyasi sistem için hak vazgeçilmez olan ve Churchill'in bir zamanlar "ötekini de emin kılan bir nitelik olduğundan, ferdi vasıfları arasında en başta geleni" diye tarif ettiği(Arendt, 1996: 21) güvenin ağırlığı "cesaret", ferdi hayatıyet olan canlılık duygusuna karşılık gelmez, onu bizden talep eden tam da kamu alanının doğasıdır. Bu anlamda kamu alanı sorumuza iyi bir cevap olmaz mı? Ait olma ihtiyacı ile kamu alanına ilişkin bir insanın insanlarla deneyimi olan güven varlığını hissettirdikçe iktidar örgütlenmelerinin alanını genişletecek siyasi sistemin daha rahat işletilmesini sağlayacaktır. Ayrıca siyasi sistemin bu çıkışı hürriyetler için yeni olanakları da ferde sunacaktır.

4.1.4. Cumhuriyet Veya Fert Hürriyetinin İktidar Örgütlenmelerinde Şekillenmesi

İradeye yönelmiş olan ihtiyaç, ferdi cemiyetle birleştirecek bir siyaseti oluşturan davranış biçimlerini oluşturucu güçtür. Çünkü "hiç kimse bir başka kişinin olduğu kadar kişinin kendisinin de belli bir durum da nasıl davranacağını, o durumda bulunana kadar bilemez" (Schopenhaver, 1998: 59). Bu açıdan siyaseti oluşturan davranış biçimlerini çözümlenmemiz hürriyetin cemiyete yayılması adına bir veri olacaktır.

"Siyaseti oluşturan davranış biçimleri ilk olarak modern çağda kapitalizmin gelişimi ile bir arada kendini kuran cemiyette" (Bouman, 1997: 14) ortaya çıkar. 1215 de Jean Sans Terre tarafından verilen ve "bütün hür" insanların yararına çeşitli hukuki garantilerin ve yer değiştirme hürriyetinin formüle edilmiş olduğu "Magna Carto'dan itibaren hakların hukuki örgütlenmesi başlamış ve kentlerin ortaya çıkması" (Mourgeon, 1990: 32) ile bir arada yaşayan insanların düşüncelerinin yayılması canlanmıştır. Ayrıca "Avrupa yüzyıldan uzun bir süre parçalanmalara ve şiddete kitle ayaklanma çağlarına, sayısız monarşilerin devrilmesine ve Luther Manzer, Buchanan'le Boetic'in farklı gökler altında öncülük ettikleri büyük bir "tiranlık korkusu" dalgasına tanıklık ederek kaynaşmalara sahne olmuştur" (Mourgeon, 1990: 32). Tiranlık korkusunun beraberinde getirdiği, içtimai gerçekliğin önemli öğelerinden biride modern anlamda devlettir. Rönesans'ın siyasi kavramı ile billurlaşan milli devletler yönetim tarzında, hükmetme biçiminde ferdi arkası kesilmeyen taleplerini yerine getirme düşüncesiyle iktidar

otoritesini pekiştirmişlerdir. Çünkü iktidar, cemiyeti oluşturan birbirleri ile sürekli ayrışan gurup ya da örgütlenmelerin elindedir. Her örgütlenme iktidarın bir bölümü üzerinde etkinliğini sürdürebilmektedir. Burada bir olgu olarak “irade” ortaya çıkar. Hegel’in değişi ile kişi şöyle der; “Kendi kendimdeysem hürüm” (Mourgeon, 1990: 33). ”Modern yapı Hegel’ci anlamda örneğın “Almanlar için herkesin olması gibi bir gelenektir” (Hegel, 1990: 57). ” Hürriyetin şuuruna varmış “o” iradeyi kendinde hissetmiş bir fert için ulusunun kendi varlığını ve kendi kendimdeysem hürüm ilkesinin korunması önemli bir temellendirmediir. Bunun nedeni Avrupa da kutsanan devletin ve anavatanın bir arada varlık alanını oluşturmaları, ferdin öznel iradesinin hukuka tabi olması nedeniyle hürriyet ve yükümlülük arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmasıdır. Ayrıca tabi ki Avrupa geleneğinin geçmişine kısmen de olsa sahip çıkması ve değişimin bir Restorasyon şeklinde gerçekleşmesi de bize bunu göstermektedir.

“Gelenekçi devlet iktidarından modern devlet iktidarına geçişte topluluğun “kendi üzerindeki ilk bilgisi”, girdiği insan ferdi kılığında duyan varlık olmasıdır” (Hegel, 1990: 58). Bu aşamada irade olarak insan kendini koruyup eksikliğini kaldırmaya çalışır. Ferdi iradelerin birleşmesi devlet iktidarının temel olarak alana yerleşmesi ile son bulur. Bu düşünce bize “devlete bir ölçüde ataerkil bir gözle bakmamızı ve hürriyetin erdemli bir irade tarafından tanınmasının mümkün olduğu inancını da ihtiva eder” (Amıtбай, 1983: 208). Sonuçta irade, yapmak istediği hakları güvence altına almak ve onu başkalarının otoritesiyle sınırlandırmak yoluyla ferdi hürlüğün kavranmasını sağlayacak koşulları yaratacak bir içtimai örgütlenmenin ilkeleri de sağlanacaktır. Öyle ki bu ilkeler hürriyetin cisimleşmiş en anayasal güvencelerin barındırıcısı haline gelir.

“İnsan iradesinin içtimai örgütlenmede dayandığı ilkeler ise

3. Şerefli yaşam
4. Kimseye zarar vermeme
5. Herkese payına düşeni verme”(Kant, 1993: 242)(suum cuique)şeklinde ifade edilebilir.

Şerefli yaşam Kant'a göre her zaman hürriyet olmuştur. Öyle ki insanın şerefinden vazgeçmesi demek, insan olma niteliğinden, insanlık haklarından, hatta ödevlerinden vazgeçmesi demektir. Her şeyden vazgeçen bir insan için herhangi bir zararın karşılanması söz konusu değildir. Böylece bir vazgeçiş insan doğasıyla bağdaşmaz; iradenin hürriyetinden tümüyle yoksun kılmak fiiliyatlarıyla tümüyle gelenek dışına itmek demektir. Şerefli yaşam ferdin insani değerleri ile topluluğun içinde var olmasını ifade ederken iradenin hürriyetine vurguda bulunur.

"İnsan, iradi olarak dünyaya geldiği andan itibaren ferttir. Maddi ve manevi yeteneklerle doğan insan bu andan itibaren öğrenmeye hazır haldedir. İnsanın ilk öğrenmesi gözlem ve taklitle gerçekleşir. Özellikle bu andan itibaren milletin içtimai değerleri ve kültürle yoğurduğu fert şahsiyet kazanmaya başlar" (Ülken, 1998: 27).

Fert, şahsiyetini milli kültür değerleri ile kurar. Din, ahlak, töre, estetik vb değerlerle içtimai bir şekil ve ruh kazanan fert, kendi kabiliyet ve özelliklerini bu şekilde katarak şahsiyetini oluşturur. Ferdin, kendi kabiliyet ve özellikleri şahsiyete orijinal bir karakter kazandırır. Ancak şahsiyeti oluşturan içtimai bünye ferde, milletin karakterini kazandıracığına göre şahsiyet milleti yansıtır. Şahsiyetli olmak, kendini ferdiyetin bencil isteklerinden koruyup milli menfaatlerle şahsiyetin gelişmesi bir arada mütalaa edilmelidir. Burada şerefli yaşam insan iradesinin hürriyeti değil (ya da ferdiyetçilik) şahsiyet sahibi kişinin iradi hürriyetidir. İnsanlar ancak bu hürriyet içinde gelişip mutlu olabilirler, şahsiyet kazanabilirler. Burada bahsedilen hürriyet disiplinli bir niteliktir. Disiplin ise ferdin milletin değerlerine saygı duymasıdır. Bu durum bütünleşmeyi sağlar. Şerefli yaşamın sağladığı hürriyet, ferdin kendi kabiliyetlerini geliştirebilmesi, şahsiyetini serbestçe yaşayabilmesi ve kendini milli değerlere ters düşmeden aykırı olarak ifade etmesidir. Zira disiplinsiz hürriyet anarşiyi, hürriyetsiz disiplin diktatörlüğü doğurur. Hakları gasp edilmiş, hürriyetleri alınmış insanlar yapıcı ve üretici olamazlar. Hürriyetin garantisi adeta şerefli yaşamın insana kazandırdığı irade hürriyetidir.

Bu irade içtimai örgütlenmede "kimseye zarar vermemelidir." Kimseye zarar vermeme ise insani değerlerin birbiriyle uyumlu bir biçimde nasıl bir arda

gerçekleştirilebilecekleriyle ilgilidir. Elbette en temel insani değerlerin doğru olarak kavramlaştırılması umduğumuz uyumu sağlayabilecektir. Kant'a göre en temel insani değer hürriyettir ve bu insan doğasının bir sonucudur. Fert eğer hür hale gelir ise içtimai örgütlenme içinde tüm iradi davranışlarını kimseye zarar vermeme şeklinde düzenleyecektir.

Son olarak içtimai örgütlenmelerde herkese payına düşeni verme Kant'a göre ferde ya yasalarla veya kurumlar eliyle tanınan bazı fırsatları ifade eder ve devleti bu fırsatları gerçekleştirmekle görevlendirir. Bir başka deyişle "ferdi devletten alacaklı kılar" (Savaş, 1989: 188) ve ferde payına düşeni verme konusunda devlet aygıtını sorumlu tutar. Böylece şerefli bir yaşam için kimseye zarar vermeme ilkesini edinen fert herkese payına düşeni vererek kendi payına düşen hak'kı elde ederek hürriyet temeli üstünde iradesini açığa çıkartacaktır.

Bu cumhuriyettir.

Cumhuriyet ferdin genel tehditlere karşı cemiyet olarak güvence ve hür istemin akli temelini oluşturulmasını sağlar. Bu itibarla "akli temelini oluşturulmasında rıza, katılma ve meşruluk ne kadar yüksek ise Cumhuriyetin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik kontrolün tesisi de o kadar mümkün olur" (Sarıbay, 1997: 25).

"Cumhuriyetin kontrol vazifesi tesisi demokrasi ile mümkündür. Demokrasinin en doğru tanımı kısaca onun ne olduğuna ilişkin cevaptır. Bu bağlamda demokrasi halkın, halk tarafından, halk için idaresidir" (Güngör, 1998: 178). Gerçektende demokrasinin en belirgin özelliği hürriyet esasına dayanmasıdır."İnsan olarak sahip olduğumuz hakları başkalarının aynı haklarını çiğnememek şartıyla istediğimiz gibi kullandığımız zaman özgürüz demektir" (Güngör, 1998 : 179). "Gerçi bu tarif pek çok güçlükler taşımaktadır. Ama bugünün insanı olarak bizler hürriyet hakkında oldukça ortak bir anlayışa sahip bulunuyoruz. Burada bizim haklarımız ve başkalarının hakları dediğimiz şeyler genellikle bir ülkenin hukuk sistemi tarafından belirlenmiştir. İnsan hakları

beyannamesinde ve bazı demokratik ülkelerin ana yasalarında bu haklar oldukça teferruatlı bir şekilde belirlenmiş bulunmaktadır. İşte bir siyasi rejim bu hakları tanıyor v insanların bu hakları kullanmalarına imkan veriyorsa onun adına demokrasi denir" (Güngör, 1998: 179). Demokrasi hürriyet temeline dayandığına göre onun müesseseleri de insanların serbest tercihleriyle kurulacak demektir. Nitekim bütün demokratik rejimler serbest seçim sistemini kullanır. Halk kendini idare edecek kimseleri istediği gibi seçmekte serbesttir. Seçme hürriyetinin de bir neticesi olmak üzere seçme hürriyetinin de bir neticesi olmak üzere Cumhuriyet rejimi adeta bir zorunluluktur.

Cumhuriyette hürriyet, demokrasinin dışarıdan en çok göze çarpan tarafıdır. Fakat demokratik Cumhuriyeti asıl ayakta tutan şey bu hürriyetlerin çiğnenmesine engel olan sağlam müesseselerin kurulmuş olmasıdır."Cumhuriyet rejimi içinde kuruluş ve yetkileri belirlenen demokratik müesseseler bir taraftan rejimin özgür iradeye dayanmasını garanti ederken bir taraftan da çoğunluk iradesinin azınlıkta kalanları ezmesine engel olur. Eğer insanların hür düşüncelerini ve hür davranmalarını kabul etmiyorsak onların çoğunluk tarafından tutulan yolu beğenmeme hürriyetini de kabul etmek zorunludur. Bu anlamda demokratik cumhuriyet, hürriyet ancak insanların refah ve mutluluğunu arttırmaya vasıta olduğu müddetçe bir anlam ifade eder. Bu da hürriyet sayesinde olur. Demokrasi bir çeşit menfaat uzlaşmasıdır. Fertler ve sosyal guruplar birbirlerinin varlığına saygı duyarak bir arada yaşamayı öğrenirler. Tabi ki demokratik cumhuriyet meşruluğunu toplumdan alır. "Toplumda bir arada yaşayan insanların güçleri ile toplumun meşruluğu mümkündür" (Öner, 1995: 28).

Rızayı temin etmede Cumhuriyetin uygulayacağı en basit yaptırım, güç kullanmaktır. Cumhuriyeti cemiyetteki diğer içtimai organizasyonlardan ayıran bir özellikte bu noktada kendini gösterir.

Şüphesiz sadece güç kullanarak kontrolü tesis etmek mümkün olmadığından cemiyetin tüm kesimlerinin geniş onayına dayanan bir Cumhuriyet rejimi meşruiyetini cemiyet kesimlerinin kolektif karar alma sürecine katılması ile kazanır.

"Tarihte birçok devletin kurucusu olan Türk Milleti Kuvay-ı Milliye ruhu ile Türkiye Cumhuriyetini kurmuştur. Tamamıyla milliyetçilik ruhuna uyan ve milli felsefeden mülhem olarak kurulan bu devlet Türk Milletini saadete götürecektir" (Doğan, 1998: 147). Bu çareler arasında en belirgin olanı ferdi hak ve hürriyetlere sahip olan bir anlayıştır. "Kişisel hak ve hürriyetler insan uygarlığının geleneksel değerleridir. İnsan hakları ve hürriyet sorunları ne dün, ne de bugün değil, hayat boyunca doğrudan kendisi tarafından tüm ciddiyeti ile ortaya koyulmuştur. Tarih en önemli merhalelerinde kurtuluş, şerefli bir hayatı, insan hakları için yapılan mücadelelere bağlı isyan ve savaşlarla doludur" (Doğan, 1993: 25). Birçok halklar, toplumda, hak ve hürriyetler müessesinin oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur" (Doğan, 1993: 25). Örneğin insan ve yurttaş hakları beyannamesi, insan hak ve hürriyetler, demokratik kültürün oluşumu ve gelişimine önemli etki yapan bir belgedir. "İkinci dünya savaşından sonra Birleşmiş Milletler çerçevesinde, devletlerin insan hak ve hürriyetleri alanında çok yönlü işbirliği gelişmeye başlamıştır. Ferdi hakların temini uluslararası tanzim konusu olmuş, dünya düzeninin demokrasileştirilmesi, değişmekte olan içtimai kalkınma planları, ferdi hak ve hürriyetler kavramının muhteva ve niteliğinde düzeltmeler yapmış ve yapmaktadır. İnsan hak ve hürriyetleri alanında bunların temin edilmesinin reel garantisinde genişlemeler görülmektedir. Hak ve hürriyetlere yaklaşımlar değişmektedir" (Doğan, 1993: 26).

Bu noktadan hareketle batıda bütün farklı ve çoğulcu yapısıyla cemiyeti güvence altına alan, hukuk kurallarına riayet ettiği sürece Cumhuriyetin diğer rejimlere karşı meşru addedildiğini ileri sürebiliriz. Çünkü "toplulukların örgütlenmesi; nihai olarak içtimai örgütlenme ne kadar çok güvence altına alınmışsa farklılıkları potansiyel olarak eşitleme o kadar hayata geçirilmiş demektir ve Cumhuriyet rejimi haklara sahip olma hakkının tanındığı yerde var olur" (Çağlar, 89: 126).

Bununla birlikte 19.yy'la değin oluşturduğu biçimiyle Cumhuriyet yönetim yetkilerini Cumhuriyetin oluşturduğu sistemden almaz. Cumhuriyetin oluşturduğu sistem yan yana egemen birimlerden oluşur ve birimler arasında bir düzenlilik vardır. Bu hepsinin üzerindeki bir güce boyun eğmelerinin değil, her birimin kendi çıkarlarını kollarken

karşılıklı ilişkilerde belli kurallara gönüllü olarak uymasının sonucudur. Eğer düzenden kastedilen buyruklar yoluyla yerleşen, bağlayıcı kurallara uyararak ve düzeninin güçlü bir merkezince meşru kılınarak ortaya çıkan davranış benzerlikleri ise o zaman bu Cumhuriyet sistemi içinde bir düzenin varlığından söz edilebilir. Ayrıca toplumu kuran ve herkesin hem etnik hem de dini bağlantılarını ferdi hale getiren oluşumun adı olarak cumhuriyetten söz edebiliriz. Çünkü, cumhuriyet ferdi ortaya çıkartır, pekiştirir ve rejimin güvencesi merkezine yükseltir. Her fert toplumla şu veya bu cemaatin bir üyesi olarak değil, fert olarak ilişkide bulunur. Cumhuriyet burada bireyi, mensubiyeti ne olursa olsun onu diğer bütün bireylerle eş ve milli toplumun bir üyesi sayarak onu böyle üreterek kişileri hürriyet ve haklar bağlamında düzenler. Burada demokrasi potansiyel hale gelir. Çünkü demokrasilerde;

"1. Denetim,

2. Eşitlik,

3. Özgürlük,

4. Çoğunluk kararı" (Taşdelen, 1996: 102) genel prensiplerdir. Bu genel prensipler, demokratik cumhuriyetin yapıları arasında bir ayrılığın doğması ile mümkündür. Bu ayrılık yasama, yürütme, yargının ayrımıdır. Milleti temsil kurumunun, parlamentonun hak ve imtiyazları yani yasamanın, toplumu düzenleyerek yasaları çıkartma hakkı sınırsızdır. "Milli meclis yürütme gücü üzerinde her türlü bağdan uzak bir denetim görevinin gerektirdiği bütün haklara sahip olmakla kalmaz, yasama tekeline de sahip bulunur. Bu tekel ona yaşama gücü konumunu da kazandırır. Ve gerek milli iradeyi tanımak gerek o iradeyi yasalar biçiminde kabul ettirmek imtiyazını da kendisine temin eder" (Sait Halim Paşa, 1987: 55). "Şu halde, milli temsil kurumunun yegane işi toplumu demokratikleştirmek, yani azınlığı çoğunluğun yönetimine boyun eğdirmek demektir. Halbuki onun denetim hakkı, toplumu demokratlaştırma sorununda yürütme gücü ile mücadeleye girişmesi için değil ülkeye aklı başında ve namuslu bir yönetim temin etmesi için tanıdığıdır" (Sait Halim Paşa, 1987: 55). Böyle bir siyasi sistemde yürütmenin gücü; temsil ettiği milli egemenlik gibi mutlak güç sahibi hata yapmaz ve sorumsuz bulunan meclisin elinde bir alettir. Yürütme meclisin içinden doğar. Yürütmeyi ortaya çıkaran meclisin halkın teveccühünü kazanıp en geniş düşüncesidir. Fakat bu iki yapı birbirinden bağımsız olmalıdır. Nitekim yargı gücü de hem bağımsız

hem ayrı bir güç olarak düşünölmelidir. Çünkü yargının işlevi "bağımsızlığını kaybeden her kuvvet, asıl karakteriyle birlikte doğal biçimde temel görevini yerine getirme kabiliyetini de kaybedeceğinden örneğın yürütme gücü artık partilerin ve mecliste kendisine dayanak olan siyasi şahsiyettir özel çıkarlarına hizmet etmekle meşgul olur. Bol paralı görevler icad edip dağıtmak suretiyle onlara partiler, taraftarlar bulmaya her türlü vasıta ile çoğunluğu onlara temin etmeye çalışır ki bu devletin bozulmasını, insanların gayri ahlaki bazı davranışlarda bulunmalarına neden olur" (Sait Halim Paşa, 1987: 57).

Öyleyse Cumhuriyet dediğimiz şey klasik anlamda monarşik devlet anlayışının ötesinde Yunan "politea"sında olduğu gibi cemiyetle özdeşdir. Tek özdeş olan ise "yasaların devletin yurttaşlarına seslendirdiği dil olmasıdır"(Connolly, 1995: 251). Şimdi fert siyasileşmekte ve farklılıklarını daha iyi ifade edebilmektedir. Cemiyetlerde yapayalnız bir hayat yoktur.

Hürriyetin topluma yayılması düşüncesi işte bu yüzden bu ortam içinde ifade bulmak zorundadır. Çünkü hürriyet bir öz sorumluluk iradesinin olması ile varlık kazanır. Bunun nedeni ferdin kendini hür bir kişi olarak oynamaya davet edildiği içtimai roller ile düşünerek benimsediği amaçlar arasındaki tutarlılıktır. Eğer biz kendimizi "hür; bir halk olarak hür görmek istersek, seçim sorumluluğuyla ilgili devlet kurumlarının en fazla değer verdiğimiz kolektif amaçları teşvik edecek etkiyi barındırdıklarına inanmamız gerekmektedir"(Connolly, 1995: 251). Çünkü kolektif amaçlar yeni bir siyasi meşruiyet arayışını gündeme getirir. Zira 18. ve 19.yy ilk yarısında cemiyetin yeniden tanımlanması esas olarak hürriyet düşüncesi ile temellendirilmektedir. Ferdin hürleşmesi ve insanla ilgili tüm yaklaşım yada değerlendirmelerde hürriyet hakkında düşünülürken hürlüğünde egemen devletin sınırları içinde kapatılması gerekir. Çünkü demokratik Cumhuriyet sadece burada kurumlaştırılabilir ve kök salabilir. Buna karşılık "devletin sınırlar içinde ferdin üzerinde hiçbir sınırlamamanın olmaması gerekmektedir" (Connolly, 1995: 160). Tabi ki bu ferdin hürlüğü başka fertlerin hürlüğüne başladığı türünden klasik tanımla uyum içinde olmalıdır. Peki ama neden bir devletin sınırları

içine kapatılmalıdır hürriyet? Bu soruya cevap tabi ki ferdin hürlüğüne maximum teminat altına almak diyebiliriz.

Hegelci anlamda devletin varlık nedeni ve temel işlevi mevcut içtimai, düzeni sürdürmektedir ve “devlet bunun için içtimai açıdan güç ve şiddet kullanma tekeli elinde bulundurarak mevcut içtimai sistemi korumak geliştirmek ve içtimai çatışmaları yumuşatarak” (Şaylan, 1995:17) ferdi koruma altına almayı amaçlamaktadır. Varlığını güvence altına alamayan fert için hürriyetin anlamı bu güvenceyi sağlamak olması gerektiğine göre bu her ne kadar paradoks gibi gözükse de geleneksel devlet düzeni içinde olağan gözükür yalnız demokratik Cumhuriyet dediğimizde bu sorun devletin siyasi sistem içinde herkese kendi kaynaklarını hürce kullanabilmesi için soyut düzeyde eşit haklar tanınmasıyla aşılmaya çalışılmıştır.

Fakat burada şu sorun ortaya çıkar. Cumhuriyet ne kadar fertten yanadır. Hür bir fert için Cumhuriyet içtimai bir ortam olmaksızın, yönetime hürce katılan fertler olmaksızın düşünülemez. Waltzer, eski çağlardaki şehir devleti (polis) geleneğini izleyerek (Bkz.Arendt) hür anlatım hakkını doğrudan işin içine katarak Cumhuriyet ile katılımı birbiriyle alakalı kılar.

Fert için önemli olan, Cumhuriyet fertlerin düşüncelerini hürce ifade etme hakkının kurumlaşmış biçimde korunması ve saygı görmesidir. Yani Waltzer’in değişti ile “erki dağıtma ve onu kullanımına meşruluk kazandırma biçimi” (Waltzer,1983: 10).

Cumhuriyeti var eden, onu demokratikleştirici bir güç haline getiren bir durumdur. Bu şekilde bir iktidar örgütlenmesi cemiyet içindeki ferdin haklarına yönelik kaygıyı oluşturarak odak noktasını cemiyet içindeki bir ferde yöneltmektedir. Cumhuriyet bu anlamda “kişiliğin etkin biçimde gerçekleşebilmesi için gerekli içtimai koşulları oluşturur ve korur” (Donnelly, 1986: 32). Aynı şekilde Farabi'de Cumhuriyetin hürriyet kenti (devleti) olduğunu hürriyeti herkes için sağlayabilecek devlet olduğunu belirtir.

Sonuç olarak iktidar örgütlenmelerinde hürriyetin cemiyete yayılma siyasi yada demokratik Cumhuriyet rejimi ferdi hürleştirerek kendini ifade edebilme hakkını kamu sınırlar içinde ona teslim eder.

4.1.5.Cumhuriyet Fazilettir

Tarihte birçok Devletin kurucusu olan Türk milleti, Kuva-yi Milliye ruhu ile Türkiye Cumhuriyeti Devletini de el ele kurmuştur (Doğan, 1988: 147). Türkiye Cumhuriyeti de Şahsiyetli insanların yaşaması için gerekli toplumsal koşulları oluşturur ve korur. Öyle ki Cumhuriyetimizin yetmiş altıncı yılında her alanda kendi kendini ifade edebilme hakkını kendinde gören hür düşünceli insanlar yetişmiştir.

Bilindiği üzere Mustafa Kemal Atatürk , büyük nutkuna “ 1919 Senesi Mayısının 19. Günü Samsuna çıktım. Vaziyet ve Manzara-i umumiye “ sözleri ile başlamış ve Türk ata yurdunun Anadolu'nun o günkü manzarasını uzun, uzun anlatmıştır.

Özetlemek gerekirse; memleketin dört bir yanı işgal ediliyor. Ermeniler Doğu Anadolu'da Ermenistan , bir kısım Rumlar Pontus , Yunanlılar Megala- idea hayalleri peşinde insanlarımızı kesiyor. Herkes Türk Milletinin 16. Devleti ile birlikte yok olması için çalışıyor. Adı var kendi yok bir ordu , Osmanlı Devleti , bağımsızlığı , hükümeti , bunlar hepsi anlamı kalmamış bir takım sözler. Sanki , tarih kara bir sayfa açmıştır Türk Milletinin önüne. İşte böyle bir ortamda tek bir kişi çıkmıştır ortaya ve şunları söylemiştir: “ Efendiler , bu durum karşısında tek bir karar vardır. O da Milli egemenliğe dayanan , kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti kurmaktır.”

Bu kararın dayandığı en kuvvetli düşünce ve mantık şu idi ; “ Esas , Türk Milletinin onurlu ve suretli bir millet olarak yaşaması. Bu esas ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve refah içinde olursa olsun , bağımsızlıktan mahrum bir millet , uygar insanlık içinde köle olmak derecesinden yüksek bir muameleye layık olamaz.

Yabancı bir devletin himaye ve yardımlarını istemek , insanlık niteliklerinden yoksunluğu ,aczi ve beceriksizliği itiraf etmekten başka bir şey değildir.

Oysa Türk'ün onuru , izzeti nefis ve kabiliyet çok yüksek ve büyüktür . Böyle bir milletin esir yaşamaktansa yok olması daha iyidir. (Atatürk, 1999:148)

Öyleyse ; Ya istiklal ya ölüm .

İşte gerçek kurtuluşu isteyenlerin parolası bu olacaktı. Ziya Gökalp şöyle diyor ; Biz hakiki bir millet gibi yaşamaya ancak Milli Misakımızın doğmasıyla başladık . Zaten beş on seneden beri gençlik arasında belirmeğe çalışan Milli Misakımızın doğmasıyla başladı . O halde Milli misakımızın feyizli semeresini Yunan ordusunu mağlup ederek mukaddes yurdumuzdan kovmaya münhasır görmemeliyiz .Milletimizi içtimai vicdanın şuarsuz tabakasından yükselterek şuurlu tabakasına çıkaran ve ona saltanat ve hakimiyet hakkının bizzat kendisinde olduğunu anlatan da yine Milli Misakımız değil midir? Milletimiz bu ilahi mesele ile mazisini ve istiklalini vazıh bir surette görmeğe başladıktan sonradır ki, artık mukadderatını doğrudan doğruya kendini temsil etmeyen hiçbir kuvvete tefviz etmeyerek kendi kendini bizzat idare etmeyi en büyük bir fariza görmeye başladı ve artık uluslar arası milletler meclisi ne siyasi rüşte vasıl olmuş asri bir cemiyet halinde girmek hakkını istihkaken iktisap etti “(Atatürk, 1999: 32). Bu noktadan itibaren Türkiye Cumhuriyeti Yusuf Akçuraoğlunun belirttiği gibi Asri devlet hüvviyetini alır .” 19. Asrın ortalarına doğru Avrupa’da en mucizevi şeklini almış olan Asri devlet de kuvve-i hakime o devleti tesis eden milletin kendisidir ve bina enaleyh Asri devlette kuvve-i hakime takassüm etmez , birdir. Efrad-ı millet hukuken müsavidir . Bir ferdin diğerine tahakküm ve tagallübe hakkı yoktur . Millet namına hüküm kuvvet ve salahiyeti milletin kavanin-i muayyene ile tasrih ettiği müessesese ve zevata ,o kavanin dairesinde tahdid ve hasr olunmuştur. Ferdin ferde tahakküm ve tagallübünü intaç eden müesseseler kalkmıştır. Bu nevi müesseselerin en mühimi , arazisinin temellük tasarruf ve idaresi usulü olduğundan , Asri Devletler , mühim ıslahat-ı arziye icra edildikten sonra ancak teessüs edebilmiştir. Milletinin, halkın devlette, mütesavi hukuku haiz olarak,

hakim olmasına “demokrasi denir. Türkiye Cumhuriyeti de demokratiktir (Akçuraolu, 1981: 129).

Türkiye Cumhuriyeti aynı zamanda asri bir devlet olması hesabı ile millidir. Millet yek cinstir (Akçuraolu, 1981: 130). Efrad-ı milletin hürriyetlerini kendi istiklal ve sultasına halel gelmemek üzere, kanunlarla temin edilmiştir. Bu nokta-i nazardan da hürriyet perverdir (Akçuraolu, 1981: 130).

Yüce Atatürk “Ben milletin vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme istidadını, milli bir sır gibi vicdanımda taşıyarak adım adım bütün toplumumuza tatbik etmek mecburiyetindeyim derken de asri devlete giden yolu bizlere bir amaç olarak gösterir.

Atatürk’ün amacı “Türk milletinin onurlu şerefli ve hür olarak yaşamasıdır. Ona göre bir milletin şeref, onurun, namus ve insanlığın varlık ve süreklilik bula bilmesi kesinlikle o milletin özgürlük ve bağımsızlığına sahip olmasına bağlıdır. Özgür ve bağımsız yaşamak için yurdumuzun kurtarılmasına ihtiyaç duyuyoruz. Çizdiğimiz bir sınır vardır. Bu sınır milli sınırdır. Bu sınırlar içerisinde “ Yeni Türkiye’nin ve Türk milletinin kendi hayat ve mutluluğundan başka düşünecek bir şeyi yoktur ”(Eroğlu, 1967: 48).

Türkiye’de insan hak ve özgürlüklerinin istikrarlı kültürünün teşekkülü 1920 –30 ‘lu yıllarda Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün yönetiminde doğrudan doğruya katkısıyla hazırlanan ve gerçekleştirilen meşhur reformlar çerçevesinde ülkenin sosyal ve devlet kuruluşuna uygulanan dünyevi yönergeler sayesinde mümkün olmuştur (Doğan, 1998: 27).

Bu kültürün teşekkülü ile yeni Türkiye’nin ve Türk Milletinin mutluluğu refah ve hürriyeti de sağlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun enkazı üzerinde laik tipi modern milli Türk devletinin kurulmasına imkan sağlayan dönüşümler Atatürk’ün adı ile

bağlıdır. Atatürk genç cumhuriyetinin yenilenmesi hukuki devlet temellerini atanlardan birincisi olmuştur. Atatürk Türkiye'nin batılılaşmasını , bu arada siyasi sisteminin batı demokrasi örneğine dayanarak , geliştirilmesini kesin taraftarı idi (Doğan, 1988: 27).

Bu bağlamda Atatürkçülük yeni Cumhuriyetimizin temelidir ve “ Atatürkçülük yeni Cumhuriyetinin yaşama çabasını temsil etmektedir (Güngör, 1997: 64). Tarihin milli hayat içinde kullanılması çeşitli şekiller gösterir. Bunlardan biride tarihin bazı unsurlarına sembol kıymet vermek ve o sembol etrafında bir takım duyguların uyanmasına çalışmaktır. Bizde Cumhuriyetin sembolü de Atatürk kabul edilmiştir (Güngör, 1982: 82).

Atatürk bir simgedir . O ulusal egemenliğin simgesidir . Atatürk'ün ,bir toplumda özgürlüğünde adaletinde dayanağı olarak ulusal egemenliği görmesi bize şunu gösterir. Bir toplumun “Atatürk'ün deyimiyle , bir heyet-i içtimaiye'nin” Özgürlüğü eşitliği ve adaleti siyasi mekanizmaya o toplumun egemen olması ile sağlanacağı (Kongar, 1983: 308).

Bizim sosyal yapımız da milli egemenliğe göre şekillendiğine göre bu bizi tabii olarak eşitliğe götürür; “haklar ve özgürlükler de ancak eşit insanlar arasında söz konusu olabilir. Örneğin ; kadın ile erkek arasındaki eşitlik anlayışı. Türk toplumsal yapısında her zaman görülen bir vakadır. Orhun kitabeleri şöyle başlar: “Yukarıda mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldıkta , ikisinin arasında kişi oğlu yaratılmış .Kişi oğlunun üzerine ecdadım Bumin Hakan ,İstemi hakan oturmuş büyük Türk kavminin ilini töresini tutu vermiş. Türk milletinin ilini (Devlet) yöresini idare edivermiş tanzim etmiş .”

İşte bu kitabelerde de kaydedildiği gibi Türk kavimlerinde Töre / Yasa / Kanun vardır ve bunlara göre içtimai nizam kurulmuştur. Bu nizam da “ kadın saygı gören ve bilhassa ana saygı ile sevilen ve hakkında riayet edilen bir varlıktır” (İnan, 1968: 28).

Evli kadın kutsal addolunur ve ona tecavüz edenler idama mahkum olur . Genç kızları kandıranlar da ağır cezalara çarptırılır. Burada görülüyor ki kadın eski Türk’lerde baş tacı edilmiştir. Bilge Kağan kitabesinde şöyle demektedir. “ Türk milleti yok olmasın diye baban il - Teriş Kağan ile ,annem il – Bilge hatun’u yükseltti. “ Hitabı kadının sosyal ve siyasi mevkisinin nedeni ileri olduğunu gösteren delillerden biridir (Doğan, 1988: 81). Daha birçok delil getirilebilir. Ama özetle Eski Türklerde kadın hakları diye bir problem söz konusu edilememiştir (Doğan, 1988: 78).

Cumhuriyet Dönemi ise kadın ile erkek arasındaki eşitsizlik Atatürk’ün önderliğinde giderilmeye çalışmıştır. Ocak 1923’te Atatürk şöyle diyordu: Şuna inanmak gerekir ki yeryüzünde gördüğümüz herşey kadınlara yapılmıştır. Bir topluluk onu oluşturanlardan yalnız birinin ihtiyaçlarının kazanılması ile yetinirse o topluluk yarıdan çok arz içinde kalır . Bir millet ilerlemek ve çağdaşlaşmak isterse özellikle bu noktayı temel olarak benimsemek zorundadır. Kadınlarımızda bilgin olacak ve erkeklerin geçtiği bütün öğrenim kademelerinden geçmelidirler. Sonra kadınlar toplumsal hayatta erkeklerle birlikte yürüyerek birbirlerinin yardımcısı ve destekçisi olmalıdırlar (Atatürk, 1980: 148).

Görüldüğü gibi Cumhuriyet döneminde Türk kadının özgürlüğüne kavuşması Atatürk’ün getirdiği ilkelerle yakından alakalıdır. Bu ilkeler Türk kadını toplumda çok daha saygın bir yere getireceği şüphesizdir (Doğan, 1988: 147).

Cumhuriyetimizin kadınlarımıza verdiği değer rejimin bireyi özgürleştirerek kendini ifade edebilme hakkını kamusal sınırlar içinde herkese teslim edebileceğini gösterir. Türkiye Cumhuriyeti bu bağlamda toplum yapısında tüm insanlarımıza eşit mesafede ve onların özgürlüklerine genişletici bir görünümde dir.

4.1.6. Ferdin Hür Hale Getirici Davranışlarının Çözümlemesi

Fert kendi iç dünyasında kendini gerçekleştirme hedefine erişmek için nasıl bir yol izlemelidir?

Ferdin yeni bir yola çıkmış olduğu şüphe edilemez. Öyle ki bu yolda mümkün olduğu kadar “hürriyet yaratmak ferdin tek isteğidir” (Nietzsche, 1976: 383). Peki ama bu ne demektir? Diğer fertlere, onları aynı olmaya irca ederek değil: Onlarla uğraşarak, onlara direnerek ve meydan okuyarak saygı duyması mıdır? Karşılıklı bağımlılığı tartışmayla, tartışmayı saygıyla kaynaştırması mıdır? Cevap olumlu olmakla beraber fert için şunu da ekleyebiliriz. “Çok biçimli hürriyet düşüncesini tek bir kimlik modeline çengelleyerek onu sabit hale getirmeyi reddetme”(Nietzsche, 1994: 95).

Bir demokratik Cumhuriyette ferdi ve kollektif kimlik arasındaki bu ilişkiler fert ve devlet arasındaki o tehlikeli ve onurlu bağa bir temel oluşturur. “Şartlar elverişli olduğunda bu ilişki iktidara yönelik kuşkuculuk ıslah edilmiş bir yurtseverlik ilişkisidir” (Connolly, 1995: 252). Tabi bu yurtseverlikten maksat kişinin kendi kendini bilerek muayyen ölçülerin veya kıymet hükümlerinin haklı olarak, insanların davranışlarını tanzim ve idare ettiği ve bu ölçülerin ne olduğunu bilerek onlara göre hareket etmenin insanı hürriyete kavuşturacağı görüşüdür(Spidz, 1994: 239). Bu hakikatleri görüp ona göre hareket etmeyi mümkün kılan kendi kendini tanıma ve kendi kendini kontrol etme kabiliyeti ancak hür insanların nasibi olduğundan, çoğunluğa bunu öğretmek, yol göstermek kişilerin vazifesi ve mesuliyetidir. "Türk geleneğinin hüküm sürdüğü yerlerde, aile ve soy-sop, oymak ve boy içinde yaşlılar ve büyükler bu görevi işler. Anadolu'da bu ihtiyarlara koca denir. Yörüklerde bu kelime büyük bir saygının ifadesidir. Orta Asya Türkleri bunun Aksakal şeklinde söylerler" (Eröz, 2000: 41). Aksakal, Koca ve diğerleri toplumun iktidarla olan bağlarının bir çeşit sigortasıdır. Gelenek ve göreneğin sağlam esaslarından kopup gelerek bir başı boşluk içine düşenlerin, kararsızlık ve şaşkınlık içinde olanların bu durumlardan kurtulması için onlara yardım edecek olan bu içtimai yapılarıdır.

Böyle bir durum olmadığında, hürriyete karşı ciddi tehditler fert ve kollektif hürriyetler arasında kesişimden doğar. "Her fert, içinde doğduğu ve yaşadığı toplumun kültürünü

edinir. Ve kültürün edinildiği topluma mensubiyet duygusu duyar. Fert, ait olduğu toplumun veya sosyal gurubun kültürünün gerektirdiği özelliklere göre kendisi hakkında bir ben tasavvuruna sahiptir" (Taşdelen, 1997: 158).

“İktidar, kendi etkili bir hürriyet aracı olma iddiasını tehlikeye atabilecek bir biçimde öz kimlik iddialarını bastırduğunda ve büyük kitlelerin devletin; kollektif hürriyetinin etkili bir aracı olarak görme arzuları bu tepkinin tarafını tutmaya sürüklendiğinde tehdit belirginleşir” (Connolly, 1995: 253).

Rousseau'nun değişi ile topluluğun her üyesi topluluk oluştururken kendini topluluğa verse de mal mülk bu eylemle el değiştirirken iyeliğin niteliği de değişir ve egemen varlığın malları arasına katılır. Çünkü “devlet tüm haklara temel oluşturan içtimai sözleşmeyle üyelerin tüm mallarının iyisidir” (Rousseau, 1999: 55). Bu da şunu gösterir: “İnsanlar henüz hiçbir şeyleri yokken birleşmeye başlar, sonra herkese yetecek boyutta bir yurt ele geçirir ve ondan ortaklaşa yararlanarak paylaşır” (Rousseau,1999: 56).Ve başa dönersek, “ya olmadığında” gibi bir düşünce kollektivitenin olduğu yerde mümkün gözükmez.

İnsanlar için paylaşım kollektivitenin içinden doğar. "Paylaşım insan münasebetlerinde eşitlik idealinin bir başka yorumlama ve gerçekleştirme şeklidir. Hiç kimse, hayatın bütün gereklerini tek başına karşılayamayacağı gibi yalnız başına yaşaması da imkansızdır. Birlikte yaşanan bir hayat , onu yaşayanlara karşılıklı haklar ve sorumluluklar verir. Bu hak ve sorumluluklar çok defa kanunun yüklediği vazifeleri aşar, bir çevrenin insanları kendi aralarında belli bir münasebet şekli geliştirirler" (Güngör, 1998: 112).

Ferdin hürleştirici davranışlarının çözümlenmesi de bir başka boyut; modernliktir. Aslında modernlik söylemi hürriyet fikrine dayanır. Zira “modernlik; iktidar otoritesini gözlemlenebilir içtimai pratikler ve sembolik anlamlandırmanın ışığında yorumlanmıştır”(Patterson, 1990:369). Modernliğin hürriyet söylemi bu bağlamda temel bir insan hakkı olarak görülebilir.

Burada modernlik denilince "asri olan medeniyet zümresinin gittikçe kemale eren ilim ve motifinde hiçbir milletten geri kalmayacak surette faik bir mevki ihraz etmektedir. Umumi cemiyet içinde müşterek bir insanın hayatı yaşamak hiçbir vakit ne aile ve devlet hayatlarının hususiyetine ne de millet ve ümmetin tazammun ettiği milli ve beynelminel asabiyetlere münafi değildir. Biz Türkler, asri medeniyetin akıl ve ilmiyle mücehhez olduğu halde bir Türk İslam harsı ibda etmeye çalışmalıyız" (Göklp, 1976: 41-42).

"Yeni yüzyılın endüstri devrimi bir çok sosyal ve ekonomik meseleler getirmiştir" (Safa, 1990: 20). Hürriyet söylemi bilim devrimi dönemi boyunca ilmi uğraşılarda özerklik arayışına siyasi devrimlerdeki kendi kaderini tayin edebilme ve iktisadi faaliyetlerin mutlakıyetçi bir devletin denetim ve düzenlemelerinden bağımsızlaşmasına kadar uzanır. Yirminci yüzyıla bakıldığında da hürriyet düşüncesi yalnızca şekli dışlama kurallarını kaldırmakla kalmamış aynı zamanda içtimai hareketliliği de arttırmıştır.

İnsan toplumlarının ve topluluklarının sürekli olarak farklılaşması ve değişmesi sonucunda, tarihin her döneminde değişik milletler, sosyal sınıflar, meslek gurupları, dini cemaatler ve yönetici zümreler ortaya çıkmıştır. Sosyal değişme ve farklılaşma aynı zamanda bir kimlik yenilenmesi sürecidir. "Her farklılaşma ve değişme insanların kendilerini sosyal anlam ile tanımladıkları yeni bir kimlik kazanma demektir. Son yüzyıl içinde dünyada meydana gelen sosyal farklılaşmalar ve değişmeler, dönemin ideolojik değerleri olan ilerlemecilik endüstrileşme, milletleşme ve globalleşme olarak tanımlanmışlardır. İş bölümü, ırk, kültür, millet, din, ideoloji, vatan ve benzeri faktörlerden biri veya birkaçı birden bir toplumun değişiminde ve farklılaşmasında etkili olmuştur. Kültür birliğini veya milli birliği temel hedef seçip mahşeri vicdanını bu amaçla yönlendiren toplumlarda milliyetçi kurumlar geliştirilir. Toplumsal düşünme biçimi toplumsal şartların etkisinde kalır ve ona göre gelişir" (Duran, 1996: 6) Dolayısıyla içtimai dönüşümler toplumlarda cemiyet şartlarının etkisinde nazariyeler geliştirmelidir.

“Bu tip içtimai dönüşümlerle ilişkili olarak bizzat hürriyet söylemi de biçimini değiştirmiş, modern cemiyetteki toplumsal düzenlemelerin işlevselliğinin insanı hürleştirici nitelikte olduğu düşünülmüştür” (Wagner, 1996: 25). Öyleyse, sonuç olarak modernlik fertciliğın ve ferdiliğın iktidar yapısı içinde rolünün cemiyet artısını anlatır. Ama bu, farklılaşma içtimai guruplara ve rollere bağılı olarak ortaya çıkmış devletin aydınlanmanın içtimai pratiklerini mümkün kılarak bir araç olarak değerlendirildiğini gösterir. Bunun nedeni içtimai düzenin sağlanabilmesi için devletin zorunluluğuna odaklaşmasıdır. Ferdin devlet iktidarı içindeki rolü böylece cemiyetin üzerinde yer alan bir kendilik olarak devlette (iktidar da) Aklın içtimai bir tecessümü olarak görülür. İtiraf edilmeli ki aklın “içtimai pratikler için ölçütlerin geliştirilmesi ve bunların daha sonra sıklıkla serkeşlik eden bir cemiyete dayatılması gerekmektedir” (Bouman, 1987: 89).

Bu çerçevede temelde zaten varolan ve kabul edilmiş egemenlik kavramının yalnızca anayasal ve Cumhuriyetçi tarzlarda yeniden inşa edilmesine duyulan bir ihtiyaçla uzlaşdırılması bir yorumdur. Bir başka yorumda Kimliğin içtimai İnşasında hürleşmelerin tüm istenmeyen bağları tüm dayatılmış ilişkileri çözüp dağıtarak; kendi seçimleri olan cemaatleri yeniden yaratmaları için ferdin kimliğini hürleştirmesidir.

İlk yorum: bir içtimai düzenin nasıl işlediği ve arzu edilir bir düzene erişmenin gereklilikleri konusunda genel ve geniş kapsamlı sonuçlarla birleşmiştir. Burada “cemiyetin henüz modernist müdahaleler tarafından şekillendirilmemiş olmasına karşılık cemiyetin gayet iyi kavrandığının ve mükemmelce şekillendirilebilir olduğunun” (Bouman, 1987: 44) varsayıldığı da söylenebilir.

Modern dünyanın girift cemiyeti bir çok büyük organizasyonlarla, büyük iktisadi ve siyasi birliklerle karakterize olmuş, böylece iştirak eden her ferdin adeta büyük bir sosyal mekanizma cihazındaki bir çark dişi olmaya eğilim gösterdiği iş bölümü ve ihtisaslaşma ile işaretlenmiştir. Biz ilk yorumda modernitenin toplum üzerine etkilerinin gözlemlenmediği ama içtimai düzenin modernitenin mükemmelleştirdiği kusursuz yapılardan bahsederken işte yukarıda işaret edilen cemiyet anlayışı üzerinde düşünüyoruz.

"Bu günkü batı sistemlerinin teşekkülünde batı toplumlarının tarihi tecrübe ve birikimlerinin rolü kuşkusuz göz ardı edilemez" (Taşdelen, 1997: 94). Zaten modernitenin ana dayanağı da budur. Ama tüm toplumların büyük siyasi sistemleri ve buna bağlı olarak iktisadi organizasyonları vardır. Ferdin, topluluktaki faaliyetinin sınırlandırılması veya sınırlandırılmaması da bu yapıların ve anlayışın, toplum tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı şeklinde düşünülebilir.

Topluluğun milli bir nitelik kazanması ve güçlü bir sosyal yapı oluşturması bu anlamda modernite ile ilişkilendirilemez. "Milli devlet, halka bir sosyal kimlik ve sosyal kimliğe dayalı bir onur duygusu kazandırmıştır. Bu kimlik örneğın eski Türklerde diri ve zindedir. Eski Türklerde İl yani devlet toprak ve insan unsurunu ihtiva etmekle birlikte daha çok insan unsuru yönü ağır basan bir siyasi teşkilattır. Töre ise ilde yaşayan halkın ve yönetici kadroların tabi olduğu dini, ahlaki ve hukuki düzeni içine alır" (Taşdelen, 1997: 62). Tıpkı bu günün modern devlet anlayışı gibi eski Türklerde içtimai düzenin işleyişi arzu edilir bir düzene kavuşmak ile mümkündür. Görüldüğü gibi ilk yorumda insan unsuru ve insanın hürriyeti üzerinde bir toplum düzeninin arzu edilebilir olması egemenlik kavramının algılanışı ile alakalıdır.

İkinci yorum ise içtimai bütüne dair toplum hürriyeti olanağı bütün olarak kabullenilmez. İçtimai pratikler çok katlı müdahalelere açık görünür. İçtimai pratiklerin çoğulculuğu ve çeşitliliğın farkında olunması hürleşme adına ve uğrunda müdahalede bulunarak kollektif bir fiilin tahayyül edilmesini zorlaştırır. Bu süreçte içtimai olanın çözülmesi ve parçalanması, gayet muhtemeldir. Ama halihazırda hürleşmenin varolan ve kabul edilmiş egemenlik kavramıyla mümkün gözükmesi varolan olagelmiş bir cemiyetin biçimini incelemek ile söz konusudur. Çünkü hak ve hürriyetleri güç yaratsa da içtimai bütünleşme meşru güçlere itaat ile mümkündür.

Rousseau'nun değışi ile "Hür bir devletin yurttaşı olarak doğmuş biri ve egemen varlığın bir üyesi olarak kamuyu ilgilendiren konularda oyumun etkisi ne denli zayıf olursa olsun, yalnızca oy kullanma hakkının bulunması" (Rousseau, 1999: 28) bile

cemiyet biçiminin etkisini gösterir. Burada hürleşme Hobbes’da olduğu gibi “şiddetle” öldürmeye karşı ferdin güvenliğinin sağlanması değil cemiyetin yaşam pratiklerinin göz önünde tutulmasıdır.

Gel gelelim bu hürleşme ile modern projenin belli başlı ihtiyaçlarından biri olan “kolektif kendi kaderini tayine erişmenin” geleceği bulanıklaşır.

Bulanıklığın giderilmesi Kant’a ve onun şu düşüncesine bağlıdır. Hürriyet en az düşüncenin ve tecrübenin olanın olduğu kadar, dünyayı bilmemizi ve anlamamızı sağlayan duyuların da soruşturulmasına açıktır. Bilmek ve anlamak kendi kaderini tayine erişmenin ana noktalarıdır. Kant’a göre “bütün duyu verilerine düzen veren ve bu sayede deneyimi mümkün kılan aklın bir kategorisi olduğu kesindir” (Kant, 1993: 243). Bu anlamda pratik hürriyet ile teorik hür oluş arasındaki farkında günlük yaşam tecrübemizdir. Ve böylece “kolektif kendi kaderini tayine erişme” hür bir fail olduğumuzu varsayma ile mümkündür. O halde ferdin teorisinin merkezinde hür iradeyi yerleştirilmesi yani pratiği teoriden ayırması bu bulanıklığı gidermektedir. Fert için kolektif olanın idamesi ile yasaların oluşması ben ile ötekinin diyalogda tecrübe edilmesi ve insanın, üzerinde hiçbir gücünün bulunmadığı yabancı bir dünya ile kendi arasında nasıl ayırım yapacağını bilmekten ibaretti.

Bilen için elle tutulur bir gerçeklik olarak bir hürriyet durumu anlamlıdır. Çünkü bilen bilineni anlamlandırır ve tanımlar. “Tanımlanan hürriyet, hür insanın hareketini evden uzaklaşmasını, dünyaya girmesini ve sözle, edimle başka insanlarla bir araya gelmesini mümkün kılan bir statü / durum biçimidir” (Arent, 1996: 202). Hür olmak için insanın önce yaşamın zorunluluklarından geçerek hürleşmesi gerekir. Hürleşmenin yanı sıra hürriyetin aynı durumda bulunan başka insanların refakatine ve onlarla buluşabileceği müşterek bir kamu mekanına da –başka bir deyişle her hür insanın kendine sözle ve edimle dahil edebileceği siyasi olarak örgütlenmiş bir dünyaya- ihtiyacı vardır. Zira hürriyet yaşamın zorunlulukları ile yaşamın korunmasına yönelik kaygıları ile de ilişkilidir.

Öte yandan “insan yapısı dünyanın tebaasını evin dar sınırlarına süren ve böylelikle bir kamu alanının ortaya çıkmasına mani olan despotik yönetimler altındaki topluluklarda olduğu gibi – eylemde bulunmak ve konuşmak için bir sahne haline gelmediği yerlerde hürriyet de dünyevi bir gerçekliğe sahip olmaz” (Habermans, 1993: 43). Siyaseten temin edilmiş bir kamu alanı olmadan hürriyet, kendisini görünür hale getirecek dünyevi bir mekandan yoksundur. Fert için kolektif kendi kaderini tayinine erişme bir mekan içinde ki davranış biçimleri ile gözlemlenir. Ferdin hürriyeti, ilk olarak yönetim içinde yer almak I. Charles’ın darağacında dediği gibi, halkın hürriyetim canları ve malları için en hayırlı olarak yasalar tarafından yönetilmektir. Bunu bilmek ve anlamak hürriyetin adeta talep edişinin bir göstergesidir. Böylece ben ile benim dışında bir öteki arasındaki davranış çözümlenebilir ve eksiksiz bir hürriyet cemiyetle, cemiyetin varlığıyla bağdaştırılabilir.

Varlığın ölçüsü "topluluk halinde yaşayan fertlere yükleniş tarzıdır ve amme menfaatinin garantisidir" (Fındıkoğlu, 1961: 41). İnsan akli iyi-kötü, doğru-yanlış statüsü ve hukuk istikametinde bir oluşma gösterir. Lavret'a göre gerçek mutlak adaletin ifadesi olan bir hukuk vardır. İnsan bu mükemmelliğe yaklaştıkça hukukta beşer vicdanından zuhur etmektedir. Böylece kanun-hukuk insanlara, iyi ile kötü arasında bir ayırım yapabilmeyi öğretmiştir. İnsanların yaptığı kanunlarda bu temel prensibe icra edilebilir, ferdin ve toplumun faydasına olan insan davranışlarını düzenler.

"Bu düzenlemede mücerred bir adalet prensibinin cemiyete yaşayan bir gerçekliği her zaman şu veya bu şekilde olmuştur. Mutlak suç yoktur ve suç cemiyetlere göre değişir. Fakat cemiyet hem kendini, hem zaman içinde gelişmek suretiyle ferdin haklarını mutlaka savunmuştur" (Sezen, 1993: 23).

"Hukukun gelişmesini diğer sosyal olayların gelişmesiyle beraber görmekteyiz. İş bölümünün artması, ekonomik gelişme, siyasi gelişme, ahlaki sorumlulukların gelişmesi hukuki hayatı geliştirmiştir. Hukukun gelişmesi evrenselliğinin açığa çıkması da cemiyet dayanışmasının büyük etkisi olmuştur" (Sezen, 1993: 124). Gelişme, bir hukuk anlayışı bu minvalde düşünülmelidir.

Sonuçta ferdin hür hale getirici davranışlarının çözümlenmesinde kollektif olanın cemiyetle ilişkisine göndermelerde bulunarak bir sonuç çıkarabiliriz. Buradan hareketle kollektif eylemin merkezi olarak devletin meşruluğunun en iyi biçimde garanti altına alınması gereklidir. Her cemiyette muğlak ama güçlü bir kollektif görüş, kendiliğinden oluşan bir yargı asgariyi belirler. Belki de hiçbir cemiyette bu asgari durum herkese sağlanmış değildir. Hürriyet sadece baskının (coprcion) bulunmayışıdır. Ve baskı da “bir insanın eylemleri kendi öz niyetinin değil de başkasının niyetinin hizmetindeki başka bir insanın iradesine tabi kılınmışsa devreye girer”(Hayek, 1982: 133). Yine de “ferdi bir eylemi yönlendiren hedeflerin ve bilginin yöneten ile uygulayıcı arasında paylaştırılmış olduğu tarz genel yasalar ile ferdi buyruklar arasındaki en önemli ayrışımı oluşturur”(Aron, 1984: 95). Düzenlemeler daha da genelleşip fertlere belli bir manevra alanı bıraktıkları ölçüde ferdi hürriyet alanında belirir ve genişler. Aynı anda hürriyetin başlıca şartı kendini gösterir: Yasanın saltanatı .

Yasanın saltanatı altındaki hürriyet anlayışı; muhtemel bir uygulamaya işaret olmaksızın formüle edilmiş yasalara itaat ettiğimiz zaman bir başka insanın iradesine tabi olmuş değiliz ve dolayısıyla hürüz anlamına gelir.

4.2. Hak ve Hürriyetler

Hürlüğün eşitsizliklerin eşitliği ilkesi, hiçbir zaman bir telafi ilkesi olarak tamamen ortadan kalkmadı. Çünkü bu ilke “eşitlik için olduğu kadar ayrıcalık için de temel sağlamak maksadıyla kullanıyordu”(Bookchin, 1991: 283).

Montesquieu, 18.yy2ın ilk yarısında bu ilkeyi çoğulculuk ve vatandaşların eşitliği şeklinde (Arslantürk Amman, 2000: 87) ifade etmiştir. Ona göre "insanlığın genel ruhu sözkonusu olduğunda yalnız iklim değil, ayrıca din, yasalar, yönetim ilkeleri, teamül, değerler ve adaletlerde kendi rollerini oynarlar" (,Bottomore, 1998: 25).

"İçtimai sistemin temel ögesi insandır. İnsan kendi eğilimleri ile oluşturduğu bir içtimai yapıda yaşar. Asıl olan onun bu yapı içerisinde mutlu olmasıdır. Diğer bir ifade ile içtimai yapı onun mutluluk kulübesidir" (Arslantürk, 2000: 12). Burada asıl olan "insanın toplum hayatında bulunmak zorunda olmasıdır. Ve sosyal psikolojinin temeli de ferdin standartlarını, cemiyetin standartları belirler" ilkesidir.

Her ne kadar bu ilke genel olarak itiraza uğramasa da uygulama sorunu (yani sınırı nereye koymalı, ferdin hürlüğü ile cemiyetin denetlenmesi arasında uygun ayarlamayı nasıl yapmalı sorununu) hemen hemen hiçbir tarafı henüz ele alınmamış olarak duran bir konudur. "Her insana yaşamayı değerli kılan her şey, diğer insanların eylemleri üzerine birtakım sınırlar konmasına bağlıdır"(Mill, 2000: 15-16). Bundan ötürü önce kanunla kanun uygulamasına elverişli olmayan bir çok konuda da kamuoyuyla bazı zorunlu davranış kuralları konmalıdır. Bu kuralların neler olması gerektiği ise içtimai ilişkilerde hakların yasama alanında ne olmasının tanımlanmasına bağlıdır.

Burada, siyasi iktidarın dört temel özelliği göz önünde tutulmalıdır. Çünkü toplulukla genel kararlar ve bütüncül emirler seviyesinde yer alan, siyasettir.

Bu özelliklerden birincisi: "Siyasi iktidarın toplumun sadece bir kesimi üzerinde değil tümü üzerinde geçerli olduğundan en genel iktidardır. İkincisi siyasi iktidarın yetki alanı çok geniş olduğundan ve toplumu ilgilendiren bütün konuları ihata ettiğinden, en şumüllü iktidar olması. Üçüncüsü siyasi iktidarın toplum içinde geçerli olan diğer alt seviyedeki iktidara da etki etme, sınırlar koyma ve denetleme imkanına sahip olması ve son olarak siyasi iktidarın toplumu oluşturan fertler üzerinde cebir kullanma tekeline sahip bulunmasıdır. Dolayısı ile, kararlarını yürütebilmek için gerektiğinde zor kullanma yetkisine meşru biçimde sahip yegane iktidar siyasi iktidardır. Toplumda mevcut diğer iktidarlar, ancak siyasi iktidarın kendilerine tanıdığı sınırlar içinde yaptırım uygulayabilirler. Siyasi iktidar cebir yani zor kullanma tekeline sahip olması sayesinde sosyal hayatın sürebilmesi mümkün olur. Bu bakımdan bir siyasi iktidarı meşruiyeti ve emirlerine itaat edilmesi yani rıza ve itaat unsuru önemlidir. Bunun

sağlanması da siyasi iktidarın toplumdaki yaygın inanç ve değer sistemlerine uygun olması ile mümkündür" (Taşdelen, 1997: 28).

Birbiriyle sayısız sözleşme üzerinde müzakere halinde ki büyük anonim ve hareketli fertler kitlesi bir kültürü paylaşmak durumundadır. "Kendi şartları ifadelendirirken aynı kurallara bağlı kalmayı öğrenme zorunluluğu" (Gellner, 1998: 8) ilk kuraldır. Biz ancak bu kuralla bir hakkı ileri sürerken başkasının hürriyetine müdahale için haklı bir nedenin var olduğunu ileri sürebiliriz. Sonuçta daha önce belirttiğimiz gibi bu hürriyet kısıtlaması kişinin ya bir şeyi yapmaya zorlanması ya da bir şeyi yapmaktan korunması biçiminde ortaya çıkabilir.

Hakların gerçekleştirilmesi için gerekli olan koşulların sağlanmasındaki en büyük zorluklarda burada ortaya çıkar. Çünkü bu bağımsız birimler alanını daraltmıştır. "Fertlerin tamamının hür olabilmesi için bu ilkeyi gerçekleştirmek ve genişletmek istediğimizde bu sadece bir bütün olarak cemiyetin akılcı ve toplu çabası temelinde ve merkeziyetçilikte, sistemin en küçük birimlerinin gerçek içten aktif işbirliğini ve denetimini garanti etmeye yeterli olacak miktarlarda bir azalmayla gerçekleştirilebilir" (Fromm, 1997: 256).

Bütün bunlar özel hayata yeniden dönüş yollarından bir tanesidir ve en hür şeklidir. Sonuçta cemiyet yaşayan bir organizmadır, bu nedenle hiyerarşik değerlerin ve sarsılmaz normların en iyi şekilde taşıyıcısı olmalıdır. Hakların oluşması ve gerçekleşmesi ile cemiyet içinde ferdin önemi iyi bir düzenin taşıyıcısı olmasıdır. Böylece vatandaşlık alanı yavaş yavaş kendine yer açmaktadır.

Haklar aynı zamanda "insan tasarımını"(Kavram Hegel'den alınmıştır.) var eden bir olgudur. Dünyanın bütün bölgelerinde bütün anayasa ve politik durumlarında bir gelişim çizgisi söz konusudur. Descartes'çı Kartezyen'den doğal hukuk fikri ve daha sonraları da Kant'ın pratik aklın eleştirisine değin haklar verili bir alandaki pratikler olarak algılansa da fert ve hürriyet düşüncesine dönüşümün temel uğrağıdır."Haklar'a

davet bizi(18.yüzyılda devrimci bir ruh da yüklenecek) Hobbes'ten Rousseau'ya değin insanları siyaset cemiyeti kuran bir sözleşme fikrine götüren şeyden farklı bir yöne saptırmaz”(Touraine, 1992: 64).Fransa' da iyice kök salmış olup günümüze değin uzanan “devletin yurttaşların hürlüğünün tek koşuludur ve fert ancak kamu yaşamına katkısı aracılığıyla gelişebilir” fikri devletin bir sözleşmeyi bir genel iradeyi temel alan mutlak otoritesini tasdikleyerek Hakları hukuka bağlamadır.

Bu hukuk, insan hakları beyannamesinin metninde yüklenen ve henüz 17. yüzyılda Evellers'ının metinlerinde göze çarpan bir anlam verir. Hukuk artık devletin kuruluşuyla modern fertçiliğin birbirine aşırı sıkı bir biçimde bağlanmaları engelleyecektir. Hegel'in deyişi ile “devlet sivil cemiyetle bir tutulursa ve kişisel mülkiyet ve güvenliğin korunmasıyla görevlendirilirse fertlerin fert olarak çıkarı, uğruna bir araya geldikleri en nihai amacı olur ve bunun sonucu olarak ta bir devletin üyesi olma tamamen isteğe bağlı bir hal alır”(Hegel, 1986: 64).

Ama Hegel; “devlet eğer nesnel doğruya” olursa fertle ilişkisi bambaşka olacaktır; o zaman ferdin kendisi ancak devletin bir üyesi olarak nesneliğe doğruya ahlaklılığa sahip olur. Ortaklık bizzat gerçek muhteva ve gerçek erektir, ferdin yönelimi ise kollektif bir yaşam sürmek olacaktır.

Kollektif yaşamın gereği olan yasa genel iradenin ifadesi ve eşitliğin aracı olarak görünür ama aynı yasa bir yandan da, her ferdin hürlüğünü başkalarının haklarına saygıyla tutarlı kılacak sınırları tanımlamakla, dolaylı olarak ferdi hürriyetleri savunması gibi bir görev üstlenmiştir. Bu göreviyle bile “yasa” hakların güvencesinin teminatı olacaktır.

Montesquie atfedilen insan hakları beyannamesinin 16. maddesi” Hakların güvence altına alınmadığı ve erkler ayrımının belirlenmediği bir cemiyet çatısızdır” ifadesi de bu olguyu tasdikler.

Vatandaşlık alanının yavaş yavaş kendine yer açması güçlerin ayrımı, hakların güvence altına alınması bizi bir soruyla baş başa bırakır. Çıkarların çoğulculuğunu toplumun birliğiyle, hürriyeti de yurttaşlıkla bağdaştıran bir düzenleme var mıdır?

"Kutadgu Bilig'de nizam (düzen) yerine kullanılan bir kelime vardır: İtmek. Orhun Abidelerinde de aynı manaya gelen (bunca bodun kop ittim) bu kelimeye: Düzenlemek, yolluna koymak manası verilmiştir" (Başer, 1995: 75).

Eski Türklerde biz böyle bir düzenlemenin var olduğunu biliyoruz. Çünkü "itmek kökünden türemiş itgüçi kelimesine; tanzim edici, düzenleyici, tanzim eden, düzenleyen karşılıkları verilmiş ve bu düzen içerisinde her işin kanun ve Töre'ye göre bir izahının var olduğu ifade edilmiştir" (Başer, 1995: 77).

Ortaçağ kentlerinde eşit yurttaşlık olgusunun örneklerine rastlamak mümkündür. Ancak bir düzen içerisinde ulus devlet olgusunun ortaya çıkmasıyla yurttaşlık hak ve görevleri milli niteliğe bürünerek milletler arası hale gelmiştir. Dolayısıyla modern, milli demokratik yurttaşlık batı modernitesinin gelişmesine paralel bir tarih içinde varlık kazanır. Tarihsel olarak milli devlet kurmanın ve demokratikleşmenin çekirdek ögesi esas itibarıyla yurttaş olarak sınıflanan tüm yetişkinlerin haklarının ve görevlerinin yasallaşmasıdır. Modernizm bu bağlamda yurttaşlığı şu özellikleriyle teşvik etmiştir.

Modernizm kapitalizmin mübadele ilişkileri aracılığıyla cihanşumul kültürün büyümesini sağlamış, tüketicinin özerkliğine fazlasıyla önem vererek ferdiyetin doğmasına katkıda bulunmuştur. Genel olarak modernitenin statü hiyerarşisinden daha çok sözleşmeye dayanan ilişkileri esas alındığından; kamunun da içtimai bir sözleşme temeli üzerine inşa olması gerektiği fikri benimsenmiştir. "Bu fikir hem tamamen modern ilişkilerle uyumun bir ifadesi hem de yurttaşlığı ortaya çıkararak kurumlar manzumesinin bir zeminiydi"(Sarıbay, 1997: 28).

Bu bakımdan Batı Avrupa cemiyetlerinde ulus devlet kurma süreci dört aşamada tamamlanmıştır. Birinci aşama 15. yüzyıldan Fransız devriminin yapıldığı 18. Yüzyıla

kadar devletin oluşum sürecini içerir. Bu aşamanın ortaya çıkardığı sonuç seçkinler düzeyinde ekonomik siyasi ve kültürel açıdan bütünleşmenin gerçekleşmesidir. İkinci aşama kitlelerin giderek artan oranda sisteme dahil olmasıdır. Bu aşama kitleler nezdinde yeni kimlik duygusu yaratır ve yeni kimliğin egemen kimlikle çatışma içine girmesi ikinci aşamanın ortaya çıkarmış olduğu önemli sonuçtur. Üçüncü aşama cemiyetin üyelerinin siyasi sistemin işleyişinde yığın,kitle olmaktan tebalığa aktif yurttaş kavramına gelmelerini içerir. Bu muhalefete tanınan güvencenin yapı haline gelmesi; temsil organları üyelerinin seçiminde daha geniş bir kitleye hak tanınması, insanların örgütlenme çıkarlarının birleştirilmesi ile gerçekleşmiştir.

Dördüncü aşama devletin idari aygıtlarının genişletilmesine ilişkin süreci kapsar. Bu aşamada “kamu refahını sağlamaya yönelik hizmetlerin genişletilmesi ve fertlerin kamu ve özel alanlarının ayrımı ortaya çıkar” (Saylan, 1978: 50).

Kamuya ait olan alan dediğimizde bir arada yaşamın formülünü de vermiş oluruz. Kamu alanı “iktidar otoritesinin hakkın belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi üzerindeki etkisi doğal olarak düzenli uygulanmaları sırasında hakların kelimenin gerçek anlamı ile denetlenmesine uzanan mekanlardır” (Selsam, 1995: 33).

Hürriyet ihtiyacı ile güvenlik ihtiyacı arasında bölünen insanın uzlaştırıcı gücü, iktidar insanın özel yaşam alanının başladığı yerde otoritesini kaybetmesi ile tüm insanlara bir hürriyet alanı yaratır ve bu alanda kamu alanının dışında özel alandır. Özel alan dediğimizde ferdin iç baskılardan kurtulma ve hürriyet iradesinin tümüyle uygulandığı kişiye özel mekanlardan bahsedebiliriz. Her ferdin büyük aileye (devlet) hizmet edeceği bir toplumda ferdin doğal olarak oluşturduğu ailede özel alan içine giren bir kurumdur. Burada ortaya çıkan ferdin hürriyetlerinin sınırsızlığı içinde kurum haline gelmesidir. Aile genel bir yapı içinde özel bir yapı örneğidir. Toplum yaşamını, geleneğin kabulü , geliştirilmesi ve onlara uyulmasını sağlayan kurumdur. Aile ve hakların hürriyetlerin ilk çıkış noktası, ilk kurum olma çabasıdır.

Buradan hareketle şunu belirtebiliriz ki; hayatın yıkıcı ve yaygın tehditlerine karşı kurumlar birer kalkandır. Bu kalkanın en güçlü bölümü de haklardır.

İnsanın hürriyeti ve onların somutlaşmaları olan hakları; insan iradesinden sızarak meydana gelen olanaklar, serbestlikler, yetenekler ve imtiyazlardır. Bu olanaklara imtiyaz ve serbestliklere sahip olması – yani hürriyetlere ve haklara sahip olması- onun toplumda tek gerçek sorumlu bir varlık olmasından gelir; onun cemiyette merkezi yeri işgal etmesinden gelir” (Savcı, 1982: 57).

Görülüyor ki haklar bizzat topluma karşı toplumun korunması ile muhtevasını toplum düzeni ve onun siyasi deneyimi olan devlet ile ilişkileri sayesinde kurar. Milli devletler öyle düzenlenmelidir ki onun içinde hayat dokunulmaz kalmalıdır. Bu anlamda devletin görevlerini incelediğimizde:

Devletin ferdin dünyaya hür bir hayat sürme durumunda olmasını sağlama yükümlülüğü vardır. Ondan sonra da devletin ferdi her yönden gelecek tehditlerden koruyacak yolda örgütlenmesi yükümlülüğü vardır. Devlet öyle bir içtimai örgütlenmeye kavuşmalıdır ki onun için de ferdin hür olması tümünden yada bir bölümü ile bozulmamalıdır. Burada “fert dünyada hayat bulma durumunda ve hayatını sürdürebilme istidadı ile gelmelidir. Sonra da kendisinin, bir başkasının en sonunda devletin hürriyete fiili yollarla müdahalesi olmamalıdır” (Savcı, 1982:58).

Sonuç olarak insanın hürriyeti, hem kendi isteği hem de ait olduğu örgütlenmenin isteği için bir şarttır; hatta onun arzusunu ve isteğini böylece sağladığı için hür olmasını da sağlar. Bu şartlar altında hürriyet her insan için gereklidir. Hürriyet ferdin kendisi için de gereklilikten öte bir zorunluluktur. Ve yaratılıştaki bir hak ve devredilemez bir hak olarak ya da en azından bir süre için varlığın elinden alınmadığı takdirde onu yeniden edinmesi; gereken bir hak olarak anlaşılmalıdır. Hak iktidarın onu ne kadar güvence altına alırsa o kadar meşru hale getireceği bir olgu olarak kamu alanlarının

sözleşmelerini oluşturur. Böylece daralan hürriyet alanı yavaş yavaş kendine yer açmaktan öte kendini yapının üzerine oturtmaktadır.

4.2.1. Gözetim ve Denetimin Sosyal Yapıdaki Durumu

Demokrasi bir kurumdur. Bu kurumda devletin iradesini taşıyan siyasi eylemin en üst faili olarak görülmesi söz konusudur. Öyle ki devlet iradesini taşıyan kolektif eylemin resmi merkezidir. En ilklere en son başvurularak en yüce kurumdur. “Demokrasi çağdaş koşullarda en yüce bir ideal haline getirilmesini devlet aracılığıyla elde eder” (Cassier, 1984: 116).

Modern demokrasinin gelişmesinde en önemli evre Amerika Bağımsızlık savaşında yayınlanan 4 Temmuz 1776 tarihli bağımsızlık beyannamesidir. Daha önce Padualı Marsilius, John Lock, J.J. Rousseau vb. tarafından savunulan tabii haklara dayanarak kaleme alınan bu beyanname en ileri anlamıyla bugünkü demokrasinin temellerini atmıştır.

Buna göre demokrasi halkın kendi kendini yönetecek olan hükümeti kendi isteğine göre seçmesi ve onu denetlemesi hakkıdır. Çağdaş ülkelerin siyasi kurumları çeşitli derecede olmak üzere bu amaca göre meydana getirilmiştir. Bu bakımdan demokrasi vatandaşların tümünün iktidarı kullanması ilkesini mümkün olduğu kadar tam olacak şekilde (kendilerinin gözetim ve denetimini yapacak şekilde) kendi yöneticilerini seçme tarzıdır. Öyleyse demokrasi devletin otoritesi altında yaşayan bütün kişilerin iradelerinin gerçek ve serbest belirtilmesi şeklinde olmalıdır. İktidara düşen iş bu iradeler belirtilip ne oldukları öğrenildikten sonra, hangi iradenin çoğunlukta olduğunu tesbit edip herkese tanınan ve herkes için güvence altında bulunan haklara ve hürriyetlere saygı ilkesi içinde o iradeyi yerine getirmektir.

Hiç şüphe yok ki bunlar, hürlik ve eşitlik ile otoritenin bağdaşmalarını sağlamak gibi çok zorlu bir çabayı gerektirir. Burada esas olan devlet ile onun vatandaşları arasındaki ilişkinin çerçevesidir.

Devletin merkeziliği onunla vatandaşları arasında ki ilişkileri düzenleyen bir grup anayasal form tarafından belirlenmiştir. Ancak anayasal düzenlemeyle devletin gücü arasındaki ilişki tek yönlü değildir. Çünkü devletin diğer devletlerle egemen ilişkilerindeki “devlet düşüncesi” iç anayasal kısıtlamaların tanımlanmasına da yardımcı olur. “Bu milli çıkarlardan ya da güvenlikten bahsedildiğinde, devlet görevlilerinin sıradan yasa ve ceza uygulamalarına karşı bağışık tutulmasında ve öbür türlü aleni hale gelecek ve sorumluluk altına girecek olan devlet belgelerinin rutin olarak gözlenmesinde belirgin hale gelir”(Cassier, 1984:117). Devlet düşüncesine başvurmak pek çok insanın çoğu zaman dış bir tehdide karşı güvenliği iç demokrasi için son derece önemli olarak algılamasından dolayı meşru olarak kabul ettiği bir şeydir. Denetim ve güvenlik bu bağlamda kollektif hürriyetin en yüce aracı olarak devletin egemenliğini koruyan güçlerdir.

Çünkü hürriyet deneyimi şahsi refah imkanının bir parçası olarak gücünü devlet örgütlenmesinden almaktadır. Ama aşikar olan bir şey de içtimai hayatta düzensizlik ve düzenin mevcut olmasıdır. Cemiyet aynı türden düzene sahip olmalıdır. Aksi takdirde toplumun üyeleri birlikte yaşayamazlar. Sadece insanların çeşitli hayat şartlarında kendilerinden beklenen davranış türlerini ve başkalarından ne tür davranış bekleyeceklerini bilmeleri ve faaliyetlerini kurallara tabi olarak ve değerlerin rehberliği altında kordine etmeleri sayesinde ki her fert ve bütün insanlar kendi ilişkilerine devam etmeye muktedir olmaktadır. Çünkü “her cemiyet kendisinden onun çerçevesinde ve ona göre cemiyetin üyelerinin hayatlarını yaşadıkları tarzında söz etmemize müsaade eden bir biçime veya kalıba sahiptir” (Evans Pritchard, 1975: 49). Bundan dolayı insanların çoğunluğu, hükümet müdahalesine gereğinden fazla hoşgörüyü bakar. Belirli bir toplumda bu doğal peşin hüküm, sadece ferdi hürriyet lehine bir ön kabul veya hükmünün varlığıyla önlenebilir.

Kuralların bu anlamda var olduğu ve ona itaat edenlerce kesin olarak bilinir olmaksızın işlediği hususu insanların eylemlerini yöneten ve o münasebetle bir kendiliğinden doğan düzeni belirleyen kuralların pek çoğu için geçerlidir. En azından “insan toplumunda içtimai hayatın karakteri kendilerini yalnızca fiiliyatta gözlenerek gösteren davranış kuralları tarafından belirlenmiştir diyebiliriz” (Hayek, 1996: 68). Bu bağlamda önemli olan şey cemiyetin kendiliğinden doğan düzeni fertlerden ve örgütlenmelerden oluşturmasıdır. Ferdin düzene geçişte gücü kullanması sonucu örgütlenmeler oluşsa da ve bu örgütlenmeler gözetim denetim görevini ifşa etse de gücün bir şekilde sınırlandırılması cemiyet düzeninin en önemli meselesidir.

“Cemiyeti bir arada tutan yapının genel amacı; içerde güvenliği sağlamak, adaleti tevzi etmek halkın ihtiyaçlarını gidermektir” (Niyazi, 1993: 171). Bununla beraber ferdin kendi amaçları için kullanacağı bir mekanizmayı çalışır vaziyette tutmakta görevlendirilen yapının, düzenin dayandığı kuralları yürütme vazifesine ve gözetim ve denetim işlevine ilaveten toplumu bir arada tutma gibi bir görevi daha vardır. Öyleyse içtimai düzen dediğimizde toplulukların iktidar şebekeleri olarak örgütlenmesi akla gelir. Hobbes’un da dediği gibi devlete verilmiş olan güç insanı hürriyet çemberi içine çeker.

Bu tür kavrayışlar “özne ve içtimai nesne arasındaki çelişkiyle yakından ilişkilidir. İktidar şebekeleri burada bağımsız olarak oluşmuş öznenin hür iradesi üzerine konmuş bir kısıtlamanın kaynağı olarak insan eylemine ‘farklı olacak şekilde’ görünmektedir” (Giddens, 1999: 59). Ancak fertlerin “hiçbir seçeneğinin” olmadığı içtimai kısıtlamaların varlığı durumunda eylemin ortadan kalkmayacağını anlamak birinci derecede önemlidir. Eylemin dönüştürücüsü yetenek anlamında gücü mantıksal olarak ihtiva edebileceğini söyleyebiliriz. En geniş anlamıyla güç, mantıksal olarak öznellikten, davranışın gözetiminin oluşturulmasından önce gelir. Bu vurgulanmaya değer, çünkü “toplum bilimlerdeki güç kavrayışları özne/nesne arasındaki ayrımı inançlı bir biçimde yansıtan eğilimlerdir” (Giddens, 1999: 57). Dolayısıyla güç oldukça sık bir biçimde niyet yada irade ile istenen ve niyetlenen sonuçlara erişme yeteneği olarak tanımlanmaktadır.

Gözetim ve denetim ise burada varlığın güvenlik duygusunu oluşturmaktadır. Çünkü iktidar şebekelerini elinde tutan devlet mekanizması; cemiyette bir toz taneciği olarak ifadelendirilen insan için ördüğü duvar ile insanı gözetim ve denetimine alarak bir arada ve hür yaşamı hedefler. Ve bunu insanın, biricik güvencesi 'sınırlamalar' ile yapar.

Aristoteles'ten bu yana siyasi ve içtimai kurumlar hep güç kavramı ile ortaya çıkmıştır. Fakat cemiyetin enformasyonunu ve yapılanmasını sağlayan ilke sorumluluktur. İktidar şebekeleri güçlerinin sınırı konusunda sorumluluk almalı; yani işlevlerini sürdürmenin meşru olmaktan çıktığı nokta konusunda sınırlarını bilmelidir. Çünkü devlet mekanizmasının içtimai sorumlulukları vardır. "Devlet mekanizmasının olmaması toplumda (ortada) artık cemiyeti koruyup kollayacak başka kimsenin kalmamasını gösterir" (Drucker, 1993: 141). Bu da şunu gösterir ki; devlet bir içtimai sözleşme sonucu kurulmuştur. Otoritenin tek kaynağı halktır ve halkın hürriyeti için tek gerçeklik devlettir.

"İnsanı gerçekten evrensel en üstün değer gibi niteleyen anlayışın biçimlenmesi, insan hakları ve hürriyetleri anlayışına belirginlik getirmesi, insan haklarının evrenselliğinin saptanması bakımından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin siyasi önemi çoktur. Bu belge İnsan Hakları'nın korunması sorununun devlet için olmaktan uluslar arası bir sahaya dönüşmesine ve insan haklarının milletler arası bir hak olarak tanınmasına yardımda bulunmuştur. 1948 yılı İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ilan edilen insan hakları ve onun toplum karşısındaki görevlerinin eşitliği ilkesi birçok ülkenin ana yasalarına girmiştir" (Doğan, 1993: 26).

İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde doğal hak ve hürriyetlerin açıklamalarını, çıkış noktalarını ve sonuçlarını bizzat kendi içinde buluruz. Bu devletin ve toplumun dışında olamaz. Her medeniyette,"hürriyetin kalıcı bir hak olduğu metafizik bir kavram olduğu, sadece dünyevi kuruluşlarla garanti edilemeyeceğini, vicdanın bunda rolünün bulunduğunu belirten her duygu, kuşkusuz yararsız sayılamaz. İnsanın bütün duygusal hayatı çok geniş bir subjektif ve objektif hürriyet prensibi ile düzenlenmektedir. Bu hürriyetten iki temel sonuç çıkmaktadır:

- 1.Olaylarla yüzyüze olan insanın bağımsızlığı
- 2.Bireysel hürriyetin düzenlenmesi"(Bulaç, 1992,: 42).

Bireysel özgürlüğün düzenlenmesi devlet tarafından sağlanmıştır. Milli devletler bu hürriyetten yararlanmak isteyen her ferde başkalarının hakkına tecavüz etmeden izin vermek zorundadır. Olayların ve hareketlerin hürce kullanımının düzenlenmesine gelince, bu sağlanan mülkiyet hakkının kurulmasıyla temil edilir. Ferdi haklara ve mülkiyet hakkına saygı göstermek insanların milli haklarını oluşturan iki temel prensiptir. Yönetici iktidarını icra ederken bunlara hiç zarar gelmemesini sağlamak zorundadır. Peygamberimiz veda hutbesinde bu iki temel prensibe çok önem verdiğini net olarak açıklamaktadır. "Ey insanlar! Bu günümüz nasıl mukaddes bir gün ise, bu ayımız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehrimiz nasıl mukaddes bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle kutsaldır her türlü tecavüzden korunmuştur." Denilebilir ki Türk İslam insanı, onuruna duyulması gereken saygıyı teminde bir manada hür olmasıyla işe başlanmıştır.

Bizim bütün sosyal kurumlarımız bu şekilde oluşturularak bir parça statik yönü ile, muhafazakarlığı, insanların kapislerinden, fantazilerinden korumayı içerirken, bir yanıyla da dinamik gelişmeyi ve hürriyeti içermektedir. Düşüncelerimizin istikrarı ve değişmesi böylece gerçekleşebilir. İhtiyaçlarımız düzene girebilir, ilerlememiz gerçekleşir. Tabi ki bu halk adına, halkın hürriyeti adına devlet mefhumu içinde gerçekleşir.

"Bu anlamda doğal durumdaki ilişkiler insanların hür olarak, anlaşarak devlet ve onun hukuki sistemi de dahil olmak üzere bazı kurumlar oluşturmaları durumunda bile göz ardı edilemez"(Amrttay, 1983: 176).Bu devlet her ferdin kendisinin yargıç olduğu, kendisini kendi araçlarıyla ve kendi yargıları doğrultusunda savunduğu devlet öncesi durumun yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de, "içtimai sözleşme, hayatın koşullarını geliştirmeyi ve cemiyetin isteği yolunda davranmayı kabul eder bir siyasi cemiyet inşa etmek üzere açık yada susma yoluyla kapalı bir anlaşmanın sonucu olarak görülmektedir" (Locke,1993: 263) .

Böylece gözetim ve denetim insanın hür olması olarak ortaya çıkar. Doğal hukukun -sağduyunun ve hürriyetin yasasının- diğer tüm sistemlerden öncelikli olması bize insanların her yasaya her düzenlemeye boyun eğmesini öneren ve hürriyetin sınırlarını çizmiş olan düşüncenin aksine hürriyetin ancak bizim de katıldığımız ve seçmen olarak görev yaptığımız bir yasama faaliyetinin sonucu olan yasanın gözetilmesine bağlı olduğunu düşündürmelidir. Bu hürriyeti sağlayarak devlet, vatandaşlarına adil bir anayasa aracılığıyla mutlu olmalarının yolunu açmaktadır.

Peki ama ya çoğulculuk nasıl korunmalıdır?

4.2.2. İctimai Hayat Ve Birarada Yaşama

İnsan olmanın anlamı, bir dünyada yaşamaktır, bir başka deyişle, tanzim edilmiş ve yaşama işine ruh veren bir realite içinde yaşamaktır. “Hayat” dediğimizde belirtmeye çalışacağımız, insan varlığının bir arada yaşadığı dünyadır. Ve bu hayatın dünya ile ilişkisi gerek orijini gerek sürüp giden varlığı itibarıyla içtimaidir. İnsanlar için temin ettiği anlamlı düzen kolektif olarak tesis edilmiştir. Ve kolektif olarak kabul görmesi nedeniyle de devam etmektedir. “Herhangi bir insan topluluğunun günlük realitesinin tümüyle anlaşılabilmesi için özel sembolleri veya ferdi durumların karşılıklı etkileşimiyle oluşan deseni anlamak yeterli değildir” (Berger, 1985: 81). Bir kimse ayrıca bu özel desenlerin ve sembollerin yerleştirildiği ve kolektif olarak paylarına düşen önemi kazandıkları anlam yapısının tümünü kavramalıdır. Bir başka deyişle somut durumların sosyolojik analizi için sosyal hayatın bir arada yaşama şeklinde anlaşılması gerekmektedir.

"Gerçi, her birimiz dış alemin sosyal varlıklar ve olgulardan meydana gelen objektif haritasının ancak kendi arzularımıza uygun düşen belli bir kısmını idrak ederiz. Böylece idrakin seçilmişlik vasfı ile kastedilen husus bizim subjektif idrakler almamızdaki kendimize ait kognitif haritamızla dış alem arasındaki farklılıktır. Objektif alemin ancak bir kısmını seçerek idrak ettiğimiz halde seçtiğimiz idrakleri parça parça

değil, fakat bir bütün halinde kendi kognisyonumuza alırız" (Krech-crutcheff-Ballachey, 1970: 47).

"O halde bir cemiyette mevcut konumların tamamını bilmemiz veya bilmeye gayret etmeniz mümkün değildir. Objektif alemin bir unsuru olan hukuki realitenin tek tek her birimizin kognisyonlarına yansıttığı ferdi idrakler birbirinden farklıdır. Bu farklılık sadece basit bir mesele değildir. Objektif sosyal realitede yer alan hukuki mevzuatı, sadece fertlerle değil, milletlerarası ilişkiler meselesiyle temas halinde olan bölümleri ile ilişkilidir" (Bilgiseven, 1985: 47). Sosyal realitede yer alan hukuki mevzuat farklılıkları yansıttığı için ferdin hürriyetine olanak sağlar ve birleştirici özelliği ile insanlar arasında bir arada yaşam alanları oluşturur.

"İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında insanlar az veya çok şöyle veya böyle birleştirilmiş hayat dünyalarında yaşadılar" (Febre, Lucan, 1995: 86). Bu emeğin ve diğer kurum içerisindeki süreçlerin iş bölümüne maruz kalmasıyla ortaya çıkan aynı toplumdaki farklı grupların arz ettiği farklı durumların hürriyetten yoksun olduğu anlamına gelmez.

"İçtimai yaşamın farklı kesimleri arasındaki farklılıklar ne olursa olsun bunlar, hepsinin içerildiğini ifade eden bir entegrasyon düzeninde, birlikte yerlerini alacaktır" (Berger, 1985: 81). Bu entegrasyon düzeni tipik olarak hürriyet düzenidir. Fert için bu aynı integratif sembollerin günlük yaşamının farklı kesimlerine nüfuz etmesi anlamına gelir. Fert ister ailesi ile bulunsun, ister işte bulunsun veya politik süreçlerle uğraşsın veya isterse zevk alemlerinde yer alsın daima aynı dünyanın içindedir. Çoğulculuk bu süreçte esastır. "Fert nerede bulunursa bulunsun bir çok yönden epistemik bir bombardıman altındadır" (Berger, 1985: 82). Zira çoğulculuğun modern bir toplumda sosyalleştirme süreçlerine muhtelif kanallardan dahil olduğunu biliyoruz. Ve sosyalleştirme sürecinin tali yollarından biri de kişinin ilk formasyonunun oluşmasından sonra vuku bulur.

Bu sosyalleştirme sürecinin çoğu da formel eğitimin kurumları içinde vücut bulur. Bu sosyalleştirme süreçlerinin büyük bir kısmı ancak çoğulculuk tabanında bir anlam ifade eder. Bunun gerçek amacı hayatın yeterince hazırlayamadığı yeni içtimai temaslar için ferdi hazırlayarak hürriyetlerinin bilincine vardırmasıdır.

“Çoğulculuğun muhtelif yapıları ile sosyal hayatın çoğulculuğu arasındaki ilişki bu bağlamda bize hürriyet tanımlamasının çerçevesini sunar” (Balibar, 1996:38). Çok farklı ve çoğu kez birbirleriyle çelişen farklı sosyal dünyaların bir arada mevcut olması demokrasi ve gelişme gibi değerler cinsinden yasallaştırılır. Kendine özgü ideolojik rengi ne olursa olsun her cemiyet; çoğulculuk süreçlerini bazı formlarda yasallaştıracaktır. Bu tür bir faaliyet elbette ferdin sosyal hayatının özel kesimin de yer bulur. Fakat doğal yapısının bir gereği olarak fert çok sayıda yapı ile de temasını sürdürür.

Hürriyet düşüncesinin ortaya çıkışı da bu çoğulcu düzlemde “Yurttaşlar Cemaati” içinde söz konusudur. Yurttaşlar Cemaati modern anlamda çoğulculuğu içinde barındıran hürriyet, bir ulus fikrini doğurur. Ferdin içtimaileşme sürecinde bu çoğulcu ve aynı zamanda hürriyetçi düşünce içinde anlam kazanır. Gözetim ve Denetimin Hür olma yönü olmadan sosyal hayat dünyalarının çoğulculuğu ve ferdin hür olması mümkün değildir.

Ancak belirgin grupların kültürel farklılıkları ortak yaşamın gereklilikleri ile bağdaştığı sürece aynı milli toprakları paylaşan vatandaşların hürriyetlerini özel hayatlarında olduğu gibi içtimai yaşamda da kamu düzeninin kurallarına saygı gösterdikleri takdirde, geliştirme hakları vardır. Bu hak, hukuk devletinin ve modern demokrasinin ilkelerinde yer alır. “Kamu hürriyetleri dininin gereklerine hür olarak yerine getirme serbestliğini verir” (Reinhort, 1997: 109). Ama bu hürriyetler, kamu alanı içerisinde tanınan belirgin bir siyasi kimlik oluşturmamalıdır. Kamu alanının siyasi birimin ve ortak siyasi projenin alanı olarak kalmalıdır “aksi taktirde Anayasanın birleşik azınlıkların” ortak yaşamlarını düzene soktuğu kamu hukukunca tanınan “cemaatlerin” siyasi ve idari örgütlerin her alanında garanti altında bulunan bir temsil haklarının bulunduğu Lübnan’da bu

“anayasal düzenlemeler, devletin bozulmasına ön ayak olmuş ve salt cemaatlere mensubiyetlerin lehine milli kimliğin yok olmasına katkıda bulunmuştur” (Öğün, 1989: bkz).

Burada bir daha belirtmekle beraber "insan yer yüzünde başı boş dolaşmak için yaratılmamıştır. O diğer insanlarla ilişkide bulunmak zorundadır. Bu onun yaratılışında vardır. Fakat insanların her zaman birbirlerine faydaları dokunmaz, zararı da dokunur. İnsanların işlerini temin için (Hürriyetleri için) devlet adı verilen müesseselerin varlığı mecburidir. Ama bu müesseselerin bir yönetim şekli ve politikası bulunmalıdır" (Arslantürk, 1997: 66).

Sonuçta hürriyet dediğimizde toplulukların arasında bir ortak nokta bulmak ve milli birimi cihanşumulluk ile doğrulamak daima bir gereklilik olmalıdır. Hürriyetin bir içtimai yapı içerisinde varlığı ise konsensüs ile ortaya çıkar. Edward Shils'in "konsensüs ahlaki" tutarlılık yada bütünleşme diye adlandırdığı şeyi sağlayan bir yasalar ve ortak normlar sisteminin tüm fertlerce benimsenmiş olmasını gerektirir. Shils'e göre hürriyet konsensüsün atar damarıdır adeta. "Hürriyetin bir cemiyette varlığı o cemiyette millileşme çabasını beraberinde getirir" (Schopenhauer, 1995: 93). Çünkü millileşme yaşamın bir aradılığı için sözleşmedir. Mauss bunu daha lirik bir ifadeyle tanımlar. "Millet der, bir konsensüsün canlandığı vatandaşı" (Mauss, 1969: 493). Öyle ki hürriyetten yoksun olmak daha hür bir durum olarak ifade edilmelidir. Çünkü konsensüs dediğimizde ferdin milli devlet örgütlenmesi içinde ki sözleşmesi; her ferdin hürriyetni ihtiva etmektedir. "Çünkü fonksiyonalist bir dayanışmacılığı öngören bu anlayış içtimai sistem anlayışını ifade ettiği gibi onun sınıf anlayışını da ihtiva eder. Bu sınıflar ise birbirlerinin karşıtı değil tamamlayıcısıdır. Ve fonksiyonel bir bağla birbirlerine bağlıdır" (Arslantürk, 1997: 68).

Bu bağlamda hürriyetin doğal bir biçimde bir evreden ötekine geliştiğini pekala söyleyebiliriz. Çünkü insan, insan olmanın erdemi nedeniyle hürriyetini bir konsensüs içinde var edebiliyorsa, hürriyetin şuuruna varmış bir millet kendi varlığını bu ilkenin korunmasıyla temellendirmiştir. Hegel'in Restorasyon dönemi mutlakıyetçi Prusya'sı

nasıl Hegel için bir ideal örgütlenme ise bugünün demokratik milli düşüncesi de bu ideal örgütlenmenin daha gelişmiş bir biçimi olarak sunulabilir.

Aynı şekilde "Atatürk'ün, Türk Toplumunun tarihi gelişimine ilişkin görüşleri ile Türkiye Cumhuriyeti, Ziya Gökalp'in de işaret ettiği gibi ortak mazi, ortak tarih şuuru, ortak ahlaki değerler ve hukuk prensiplerinin oluşturduğu yeni bir yapılanma bizler için ideal bir örgütlenme biçimidir" (Türkdoğan, 1988: 2).

Yine konsensüse dönersek konsensüs; vatandaşların anlaşmazlıklarını, şiddete başvurmadan tartışma ve uzlaşma yoluyla ve herkesçe kabul edilen, belirgin fert ve gurupların çıkarlarıyla karıştırılmayan, olduğu gibi ilan edilen ve benimsenen bir genel çıkara dayanarak, en azından çözümlenmeyi sağlayacak tüm açık ve örtülü kuralları kabul etmeleri anlamına da gelir. Demokratik milli düşünce deneyimi bu açıdan oldukça akılcıdır. Çeşitli dil, din, kültür yada etnik kökene sahip olan cemiyetlerde demokratik milli düşünce dört ilkenin yerine getirilmesi ile hürriyet kazandırılabilir. Bu bize Hegel'in ötesinde yeni Tini (Milli Ruh) tesis etmemize yardımcı olur.

Bu ilkeler :

- 1.“Her gurup kendini temsil edebiliyor ise
- 2.Gurubun hayati çıkar olarak gördüğü hürriyetlerin başkaları tarafından da tanınmasını sağlayan karşılıklı veto kuralı bulunuyor ise
- 3.Her gurup idari mekanizmada temsil ediliyor
- 4.Kendi işlerini yürütme hakkı saklı tutuluyor”(Liiphart, 1981: 197) ise

Şimdi şunu söyleyebiliriz artık; içtimai hayatta, ferdin cemiyete katılmasına bağlıdır ve kişinin ilk formasyonunun oluşmasından sonra vuku bulan sosyalleşme süreci çoğulcu bir sosyal alanı oluşturur. Çoğulcu içtimai yapı demokratik bir yapı ile ayakta kalır ve milli süreç bu yapının harcıdır. Ferdi hürriyetlerin içtimai yapı üzerinde tesisi için Yurttaşlar Cemaatinin varlığından şüphe edilmemelidir. Bazen fert için ferdin hürriyeti için hürriyetten yoksun bir hürriyettir. Çünkü hukuk hürriyetlerin varlığı için bunu zorunlu kılar. Milli kimlik her daim, göreceli cemaatlerden daha baskın bir kimlik olmalıdır. Hürriyetlerin içtimai hayatta varlığı bu kimliğin korunmasına bağlıdır. Her

fert bu kimliğe bir konsensüs içinde bağlılığını göstermelidir. Böylece Tin yani devlet; içtimai hayat içinde ferde bir hürriyet kabiliyeti verir.

Bu hürriyet kabiliyetine, bütün insanı etkinliklere ilham ve canlılık veren, üretilen bütün büyük ve güzel şeylerin gizli kaynağı olan saf başlama yeteneğine hanel getirmez. Ama bu düşünce saklı kaldığı sürece de hürriyet dünyevi, elde tutulur bir gerçeklik haline özgü bir “erdem”i ve virtüözlüğü olan bir varoluş tarzı olarak değil, yeryüzündeki bütün yaratıklar arasında sadece insanın layık olduğu, neredeyse bütün etkinliklerinde izine ve alametlerine rastlayabildiğimiz ama buna rağmen ancak eylem kendi dünyevi mekanını yarattığında ve hürriyet gizlendiği yerden çıkarak bu mekanda kendini görünür kıldığında tam anlamıyla gelişme imkanı bulan yüce bir bağış olarak tecrübe edilir.

4.2.3.İktidarın Bir Sonucu Olarak Hürriyetler

İktidarın oluşturduğu yapıların ne denli uygun olduğunu ve aralarında yalnızca tek bir akletme zinciri oluşturduklarını düşünürsek; bunların aynı doğada olduklarını ve aynı ilkedenden türediklerini kabul etmede hiçbir duraksamayı düşünemeyiz.

Ne parası ne de mülkü olan bir mahkum onu kuşatan duvar ve demir çubuklardan olduğu gibi gardiyanın dik kafalılığından da kaçışın imkansızlığını anlar; ve hürriyeti için, tüm girişimlerde, ikincinin bükülmez doğası üzerinde olmaktan çok birincinin taş ve demiri üzerinde çalışmayı seçer. İnsanların hürriyet kavrayışı da böyle bir şeydir. Hürriyet talepleri son noktada her zaman teorik bir gözle görülmelidir. Tıpkı mahkumun taş ve demir üzerinde çalışması gibi sosyal bilimcide hürriyet fikrini yapıcı bir kavrayışla ele almalıdır.

Bu bağlamda batı düşüncesindeki en değişmez fikirlere biri, hürriyet alanının acımasız bir zorunluluk bölgesi, amansız bir yasaya uygunluk ve yükümlülük alanı olduğu nasyonudur. Bu temel düşüncede fert doğal zorunluluk yükümlülüğü ile tüm insanlığı nihai olarak "hür kılacak bir tasarı içerisinde insanın insana razı olduğunu gerektiren bir girişimin içinde olacaktır. Çünkü yapıların yasalarının akılcı açıdan açıklanabilir ve esas olarak zorunlu olmaları anlamında, düzenli anlaşılabilir bir hürriyet kavramını üstlenen insan farkına varmadan bu giysiyi giyer. İnsan için bu yapılar içinde sürekli genişleyen bir hürriyet kaynağı aynı zamanda yaşam-biçimlerinin kendi gelişmelerine çeşitli derecelerde seçmeyi gerektirmektedir.

O zaman gelişimsel sürecindeki komplekslikten, çeşitlilikten ve çeşitlilik içinde birlikten söz etmenin anlamı nedir?

Birliğin olduğu yerlerde insan hürriyeti daha mükemmel olabilmesi için daha fazla ümitli olmamız mümkündür. " Çünkü daha önce ifade ettiğimiz hukukun temelinde hürriyet vardır. Hür olmayan insanın kendi fiillerinden sorumlu ve suçlu tutulabilmesi söz konusu olamaz" (Bilgiseven, 1985: 45). Hukuk, insanların kurumlaşması ile mümkündür. "Fakat sosyal realitede yer alan insan iradesi (cüz-i irade) sosyal realiteyi sanki bütünlük (tevhid) aleminin dışında gibi gösterir. Gerçekten, bütün insanlığın, ana kanun niteliğinde tevhid edici prensiplerden yoksun bir şekilde idare edildiği görülmektedir" (Bilgiseven, 1987: 49).

Tevhid, bir kurumlaşma ile mümkündür. "Toplumlarda, iş bölümü ve kapitalist unsurlara istinad eden kurumlar geliştirilir; ama bunlarında gerisinde dini ve milli heves olmalıdır" (Duran, 1996: 14).

Hürriyeti besleyen bir kurumlaşma, bütünlüğü arttıran bir etkileşim, yaratıcılığı teşvik eden bir bütünlük, ferdiyetçiliği güçlendiren bir topluluk, daha büyük akılcılığa yol açan, gelişen bir öznellik; hepsi nesnel bir ahlak için zemin sağlayan, aranan niteliktir. Ve geçmişte olmuş olanı aşar, gelecekte olabilecek olana doğru gelişir.

Kurum yapısı, iktidarın bir sonucudur demiştik. Ayrıca kurumların hukuk sistemini farklı örgütlenmelerde yer alan çeşitli kurumlarla otoriteleri ve ayrıca yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkileri etkileyen bir düzenlemeler bütünü olarak belirtmiştik.

O halde her iktidarın kendi içtimai yapısını ilgilendiren yasaları ve bu nedenle hürriyetlerini güvence altına almanın pratik yönünü iktidarın yapısal sonucu olarak ifade edebiliriz. Bu iktidarın yaşamın örgütlenmesinde gelişme sağlayabilmek için bir içtimai sözleşmeyle ortaya çıkardığı durumdur. İçtimai sözleşme ile ortaya çıkan hürriyetler de iktidarın kurumlaşmasıyla genişleme imkanına kavuşmuştur. Çünkü iktidarla birlikte gerekli düzen kurulmuş ve güvenlik ortamı sağlanmıştır. İktidarın kontrolü tesis etmesi şüphesiz yüksek düzeyde bir içtimai desteğe sahip olmasını beraberinde getirmiştir.

Bunu da şu üç yoldan sağlamıştır.

- 1.Rıza
2. Katılma
- 3.Meşruluk

İktidarın rızayı temin etmede uygulayacağı yaptırım güçtür. İktidarın toplumda güç kullanmasının meşruluğu onun yapısı gereğidir. Ama güç kullanarak hürriyetlerin tesisi iktidarın cemiyetin tüm kesimlerinin geniş onayına kabulüne dayanması yani meşru görülmesi ile oluşur. İktidarın meşrutiyetini sağlayan mekanizma ise toplum kesimlerinin kolektif karar alma sürecine katılmasının gerçekleşmesidir.

İktidarın kullanılış tarzını da mevcut yönetim yapısı tayin eder. İktidarın sürekliliği bir bakıma bu meşruiyete Tin'in(Devletin Ruhü) devamlılığına bağlıdır. "Meşruiyetin kaynağını, iktidarın toplumun değer ve normlar sistemine uygun olması teşkil ederken, meşruiyetin devamlılığını toplumdaki adalet duygusunun varlığı sağlar. Zira, meşru bir iktidar, tatbiki halinde toplumdaki adalet duygusunu zedelemeyen bir iktidardır" (Taşdelen, 1997: 31).

Bu itibarla rıza, katılma ve meşruluk ne kadar yüksek ise iktidarın doğurduğu hürriyetler o kadar mümkündür. Bununla beraber diğer örgütlenmeler iktidarın toplumun her alanını kontrol etmesini istemeyecekleri için aynı ögelere dayanılarak kendi kontrol alanlarını korumaya ve genişletmeye yöneleceklerdir. Zaten hürriyetleri doğuran da bu ilişki biçimidir.

Fransız Devrimi'nin izlenmesi ve onun tarafından derin bir biçimde etkilenilmesi ile oluşan bu ilişki biçimi Hegel'in "Dünya Ruhunun" açılışıdır. Böyle gelecek bir Dünya Ruhuna, geleceğin güvencesinin insanlara ve insanların hürriyetlerinin tecessümü, iktidar örgütlenmelerine bağlıdır. Bu örgütlenmelerin tarihte ileri doğru her adımı hürriyete doğru bir adımdır.

Burada Dünya Ruhuna bakış açımız bir dünya devleti ve dünya vatandaşlığı düşüncesidir. İlk defa Stoacıların ortaya koyduğu bu düşünceye göre "bütün insanları bünyesi içinde toplayan genel bir toplumun dostluk ve adalet gibi prensiplerle yönetilen cihanşumul bir devleti gerçeğe kavuşturması, bütün insanların aynı devletin sınırları içerisinde birleşmeleri, cihanşumul bir devlet lehine bütün siyasi teşekküllerin ortadan kalkması insan için gerçekleşmedir" (Doğan, Tarihsiz: 11). Yine Stoacılar göre "dünyaya hakim olan tabii bir kanun ve nizam mevcuttur. Ve bu tabii kanun ve nizam ferdi şuur ve vicdana kadar nüfuz etmektedir. İnsan, tabiat ve bünyesi gereği, cihanşumul ve kapsamı genel olan bir kanuna fikren ve hissen iştirak etmektedir ve o andan itibaren ahlakın en yüksek düsturu olan tabiata göre tabiata uygun olarak yaşamaktan ibarettir" (Doğan, Tarihsiz: 11).

"Stoacılar göre tabiata uygun hayat, akla uygun hayattır. Çünkü tabiattaki her şeyi akıl yönetmektedir, akıl her şeye hakimdir" (Doğan, Tarihsiz: 12).

Burada Rousseau'ya başvurarak şöyle bir tespit yapabiliriz. Hürriyet her ülkede yetişen bir meyve olmadığından her millet onu elini uzatıp kolayca elde edemez. Ama her millet, hürriyete doğru bir yol alır ve Dünya Ruhuna, her adımda biraz daha yaklaşır.

Çünkü dünyada, insan varlığı, eylemin tümelliğinden vazgeçemediği için Devletten de vazgeçemez.

4.3. İctimai Kurumlar ve Hürriyetler

Devletin varlık nedeni insanın hak ve hürriyetlerini güvence altına almaktır dedik. Çünkü toplumlarda iktidarı kullanan ve kontrol eden devlet bu büyük gücü nedeni ile hak ve hürriyetleri güvence altına almaktadır. Yani devlet ferdin ya da grubun, başka bir kişinin hak ve hürriyetlerini çiğnemesini engelleyecek; buna ek olarak üstün gücünü, ferdin hak ve hürriyetini kısıtlayarak kullanacaktır.

Bu durumda insanın talep ettiği ve kullandığı hürriyet, içinde yaşanan içtimai koşullara bağlı olarak iktidarı elinde bulunduran devlet örgütlenmesi içinde farklılıklar gösterebilmektedir. İnsanların hür olabilmesi için içtimai gerçeklik çerçevesinde sürekli hür kılma düşüncesi de bunun bir göstergesidir.

Yaşanılan içtimai gerçekliklere bağlı olarak doğal haklar ya da insanın hakları alanında yani kurum olarak ortaya çıkması ve bunların yaygınlaşıp etkinlik kazanması uygulamada devletin içtimai yaşama müdahalesi anlamına gelmektedir. Bu devletin içtimai eşitsizlikleri yumuşatması ve insanları hür kılmak için içtimai hayatta yeni meşruluk temelleridir. Devletin mevcut düzeni yeniden üretme işlevi de değişen koşullara uyum sağlayarak yürütülmektedir.

İktidar ilişkilerinin kurumlaşmış formu olarak tanımlanan devlet buradan hareketle içtimai kurumları her an oluşturma görevine de sahiptir. İnsanın hür olması burada içtimai bir hareketle gerçekleşebilir, bu hareket sayesinde fert olarak, gündelik hayatında, işinde ve içtimai münasebetlerde aynı düzlemde yer alan varlıklar haline geldiğinde; kendisindeki güçleri içtimai güçler olarak tanıyıp örgütlendiğinde ve bu içtimai gücü siyasi güç olarak artık bir daha kendinden soyutlayamadığında gerçek insan fert, vatandaşı yeniden kendine dahil eder. Vatandaşın tanımlanması; yasa önünde

eşitlikten doğar. Yasaların belirlenmesinde bütün insanların eşit ölçüde pay almaları talebi söz konusudur.

Vatandaş olma hissiyatı da bu, pay almadan doğar. Özellikle hukuki ve siyasi literatürde çok kullanılan vatandaşlık, siyasi cemiyet yani devlet ile siyasi cemiyetin herhangi bir ferdi arasındaki ilişkiler karşılıklı hak ve vazifeler olarak kullanılır. Siyasi sınırlarla çevrilmiş bir vatan parçasında, bir bayrak ve idare altında yaşayan insanlar, o siyasi camia içindeki içtimai hayatlarını sürdürebilmek için birbirlerine karşı bir takım sorumluluklar, haklar ve görevlerle bağlıdırlar. Ayrıca "vatandaşlık, bir ülkenin tebası, uyruğu olmayı ifade eder" (Güngör, 1992: 23).

Vatandaşın temsil ettiği ideoloji, sahip olduğu baskı gücünü sınırlama kaygısındadır. Vatandaşlık, insanların kendi kendilerini yönettikleri, dolayısıyla da halka dürüstçe başvurulması ve çoğunluğun iradesine uyulmasıdır. Bu irade yeterince aydınlık değilse, kişi pişmanlık ya da protesto duymakla beraber, hiç duraksamadan onun önünde eğilecektir. "Kendisine koyduğu yasaya itaat" fert için hürriyettir. Burada kişi kendisine en yüce kuruma, yasa olarak çoğunluğun yasasına itaat etmeyi koymuştur. Çünkü hürriyeti koruyabilmek için en iyi şansı sağlayan ideoloji ve ideolojik aygıtlar bunlardır. Düzenlemeler daha da genelleşip fertlere belli bir manevra alanı bıraktıkları ölçüde, ferdi hürriyet küresini belirler. Aynı anda hürriyetin başlıca koşulu da kendini göstermektedir.

Kurumların altındaki hürriyet anlayışı şu iddiaya dayanır. "Genel ve soyut kurumlar anlamında kendi kendimize yönelik muhtemel bir uygulamaya gönderim olmaksızın, formüle edilmiş yasalara ve kurumlaşmış yapılara itaat ettiğimiz zaman bir başka insanın iradesine tabi olmuş değiliz ve dolayısıyla da hürüz.

Cemiyet ise, geniş ama sınırları belli, birbirlerine öncelikle kişisel tercihleriyle bağlı, birbirinden farklı, kendi çıkarlarını gözeten ve kendi başına davranan kişiler topluluğudur. Fertlerin birbirleri ile ilişkileri sonucunda yasal kurumlar doğar. Bu, yasal

yükümlülükleri doğurabilir. Ancak bu yükümlülükler kişinin kendi sorumluluğundadır. Beklediği yararın karşılığında kendisini yükümlülük altına sokma hürriyeti fert için her zaman vardır. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak, her ne kadar kişilerin çıkarına uygun olsa da, kişinin genellikle mahkemeler yoluyla iktidarın işidir.

Görüldüğü gibi iktidar kurumlarında kişiler, kişi olarak birbirleri üzerinde yönetim yetkisini kullanamazlar. Birbirlerinin hür ve eşit olduklarını kabul ederler. İktidar herkese kendi kaynaklarını hür bir şekilde kullanabilmesi için eşit haklar tanımıştır. Böylece kurumlar ferdin içe dönüklüğüne hür bir ortam sağlar, çünkü dışlarındadır, geneldir, nesneldir ve soyuttur.

Özetle kurumlar iktidarın onu içine hapsetmeye çalıştığı edilgen, uyruk konumdan sıyrılmasına yol açmıştır. Kurumları oluşturan fertler ise kendi özel çıkarlarını aşan ve iktidara ilişkin konularda bir kamuoyu oluşturarak iktidar üzerinde etkili olmaya yönelik yeni bir kamu alanı yaratacaklardır.

4.4. Sonuç

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi şöyle başlar; “İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına...

İnsanın, istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zaruret olmasına...

Üye Devletlerin, Birleşmiş Milletler teşkilatı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyaca gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına...

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu...

Gerek bizzat üye devletler ahalisi gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri için iş bu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan eder...

Hegel'in mutlak ruhu tarihin ve tarihi gelişme yasalarının akli bir unsuru olarak gören düşünceleri onun devlet hakkındaki görüşlerine de yansımıştır. Hegel'e göre devlet ferdin hürriyetinin şuuruna vardığı bir durumun ifadesidir. Devlet herkesin ortak iradesine uygun davranmak amacıyla bazı sınırlamalar getirmek zorunda olsa da bu değişmez. Ve Hegel'in devleti, sayesinde hürriyetin şuuruna varabileceğimiz, insanlığın yaşamının önemli bir etkeni olarak görülür.

Bu bağlamda Hegel, hürriyetin doğal bir biçimde bir evreden ötekine geliştiğini söylemektedir. Öyle ki Mutlak Ruh(Tin) hürriyetin şuuruna varmış bir milletler topluluğu olabilmekte ve kendisini bu ilkenin korunmasıyla temellendirmektedir. Sonuç olarak ifade ettiğimiz gibi "Devlet hürriyetin gerçekleştirilmesidir, son ve mutlak amaçtır" (Hegel, 1986: 10). İnsanın sahip olduğu tüm değerler yalnızca devlete bağlı olarak vardır.

Öyleyse günümüze gelinceye kadar iktidar dediğimiz her yapı(devlet veya başka bir araç) insanların hürriyet alanını genişleten bir özelliğe sahiptir. Ve bu hürriyet alanları yeni hürriyet alanları da oluşturma basiretine sahip olabilmektedir.

Bir cemiyet, hayatı süresince bir dizi meseleyle karşılaşır ve cemiyetin her üyesi bu meseleleri elinden geldiğince çözmeye çalışır. Her meselenin ortaya çıkışı, bir imtihandan geçmeye çağıran bir meydan okumadır ve bu imtihan dizisi boyunca cemiyet üyeleri giderek birbirlerinden farklılaşır. Her seferinde bazıları yenik düşer, bazıları da bir çözüm bulmayı başarır; ayrıca bulunan çözümlerin bir kısmı da ya eksik

ya da sıradandır. Bazı çözümler ise eksiksiz ve orijinaldir yeni ilerleme imkanlarına gebe olur. İmtihan, imtihanı izledikçe, cemiyetin bazı üyeleri belirli anlarda kendilerini duruma adapte etmeyi beceremez ve yarı yolda kalırlar, bazıları da yaralanmış, zora gelmiş olarak mücadeleye devam ederler; bazıları da güçlenir ve kendi yollarında yürürken bağlı buldukları cemiyetin genel ilerlemesi için yepyeni yollar keşfederler. Ve tüm insanlık adına bu yolda yürürler. Ta ki yol sona ulaşınca kadar .

Günümüz cemiyeti için bu yolun sonu gelmiştir. Mutlak Tini(Milli Ruh) kendine devletlerin bir arada kurumlaştığı geniş yapılarda artık kemale ermiş gözükmektedir. Ve hürriyetler adına son, insan için insanın hürriyetleri için somutlaşmıştır. Bazı meseleler çıksa da iktidar örgütlenmelerinin açtığı alanlar, oluşturdukları duvarlar insanın güvenliği ve hürriyeti adına eksiksiz ve orijinal çözümlerdir. Zira iktidar örgütlenmelerinin doğal sonucu “insan insanın kurdu” olmaktan öte insan insanın hak ve hürriyetlerinin güvencesi olarak kendini iktidar örgütlenmelerinin içinde bulur.

Çünkü ferdin Rousseau'nun deyişi ile; “Katılımcılardan her birinin canını ve malını oluşturacağı ortak gücün tümüyle savunup koruyacak bir katılım biçimini bulması... Ve bu ortaklıkta her ferdin, tüm öteki ortaklarla birleşirken yine de yalnızca kendi iradesine boyun eğmesi ve ortaklığa katılmadan önceki denli hür kalması ”bu iktidar örgütlenmeleri ile mümkün gözüktüğünde” her birimizin kendimizi ve tüm gücümüzü hep birlikte genel iradenin yüce yönetimine veriyor ve gövde olarak her organı bütünün bölünmez bir parçası kabul ediyor olmamız gerekmektedir.

Böylece cemiyette, hürriyetin dağılımı iktidara ilişkin kurumlardan başka özerk topluluklara geçerek gerçekleşir. Bir başka deyişle cemiyetteki otorite bütün olarak yüksek düzeyde gözükürken ve hürriyetler daraltılmış gibi hissedilirken bu otoritenin kullanımında bir bölünmüşlük gözlemlenir. İktidar bu bölünmüşlük kotasıyla da yeni hürriyet alanları açar, yeni iktidar alanları açtığında da ferdin hürriyeti teminat altına alınır.

Son olarak her iktidar yeni bir hürriyet alanı, her hürriyet alanı da yeni iktidarlar doğurur. Bu ulaşılabilecek tüm hürriyetlerin açığa çıkmasıyla mutlak amacına ulaşır. Nasıl... tabi ki hürriyet dediğimiz şeyin cemiyetin her alanına yayılması ile.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İçtimai hürriyet konusunda ki meselenin özü, ne Platoncu anlamda ideal bir devlet teorisi ihdas edip umutsuzluğa kapılmak ne ortaçağ teolojisinin tanrı krallığı için peitist olmak ne de yeniçağ ilerlemeci despotizminin güneş ülkesine kendini adamaktır. Meselenin özü şudur: Herhangi bir siyasi ve içtimai düzenin, içinde varolduğu çağın Milli ruhuna uygunluk içinde, ferdi hürriyet ilkesini genel iradenin kontrolü altında somutlaştırıp somutlaştırmadığıdır. Genel iradenin kontrolü altında diyoruz. Çünkü herhangi bir ferdi hürriyet ilkesi durağan olarak kendi içine kapanık, fiili değil bil kuvve bir şeydir, ve o, ancak genel iradenin tarihi eğilimi içinde tecessüm edebilir, somut varlık ve tarih alanında kendini gösterebilir. Bu yüzden şunu rahatça söyleyebiliriz ki “insan insanın kurdudur” ifadesi gündelik gerçekliğe dair değil doğrudan içtimai hürriyet özüne dair bir düşünce olarak yorumlanabilir.

Biz, tez boyunca genel iradenin en olgun mümessili olarak bir siyasi sistem olan Cumhuriyeti (Republic) temyiz etmeye çalıştık. Çünkü Cumhuriyet, bir siyasi sistem olarak, bir siyasi organizma olarak demokratik var oluşu mümkün kılar. Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyet siyasi bir form olarak anayasal-hukuk rejimi ve genel iradenin yetki temsili iken demokrasi (ki sözcüğün kök anlamı içerisinde halk iktidarı demektir.) Cumhuriyet çatısı ve güvencesi altında halkın hür olarak hayatını idame ettirmesidir.

Fakat bu noktada ütöpik bir tasarı kurmaktan imtina etmek gerekir, aksi halde içtimai hürriyet meselesinin özünden uzaklaşıp spekülatif bir alana mahkum olur. Yakın tarih bize göstermiştir ki meta ideolojiler(örneğin Marksizm) ütopyalar adına dünyayı ancak kan gölüne çevirirler. Şu halde, ütöpik bir tasarı kurmaktan kaçınmak gerektiğine göre, her millet kendini kendi yapan ruhu ve tarihi birikimi reddetmez. Çünkü ancak bir meta ideoloji zihnin uzay boşluğunda icat edilebilir, buna mukabil, milleti tarihi akış içerisinde güçlü kılabilen bir siyasi düzen, ancak çağın ruhu(Cumhuriyet, Demokrasi) ile milletin ruhunun mükemmel izdivacından doğabilir. Ki böylelikle millet, dünya standartlarınca onaylanmış ve aynı zamanda cemiyete ahlaki vücut veren normlarla çatışmayan bir içtimai hürriyet ve bir millet salahiyyetine kavuşulabilir.

İçtimai hürriyet demokratik bir alanın açılmasıyla imkan dahilinde olabilir. Bir çatı ve güvence olan Cumhuriyetin kılcal damarları olarak demokratik örgütlenmeler, ferdin somut varlık alanına geçen hür eyleminin en açık işaretidir. Bunu şu şekilde açıklamak istersek; Cumhuriyet bir insan bedeni, demokrasi o bedene hayat veren kan ve kılcal damarlar, ferdin hür eylemi ise her hangi bir uzvun iş görmesidir. Bu örneğin bize gösterdiği gibi ferdin hür eylemi demokratik Cumhuriyetle var olur ve onunla güvence altına alınır. Fakat bununla birlikte her ferdi hür eylem ya da demokratik örgütlenme demokratik Cumhuriyetin; iktidar sahiplerine baskı grupları mantığı içerisinde meşru yollarla baskı uygulamasıdır. Bu da yeni hürriyet alanları oluşturur ve demokratik Cumhuriyetin dinamizmini sağlar, tıpkı yukarıdaki örnekte bir uzvun iş görmesinin vücudun hareket ve diriliğini sağlaması gibi.

Orta Asyada, Kaşgar Türk İslam Kültür ortamında kaleme alınmış olan Kutadgu Bilig de yer alan adaletle idare etme anlayışı, 'Daire-i Adliye' yani adalet dairesi veya hakkaniyet çemberi bir formülle izah edilir. Bu formüle göre:

"1.Devlet ve mülk, yani ülke ve insanı birleştirerek devlet kuracak iktidara sahip olmak, diğer bir ifade ile hakimiyeti elde bulundurmak, sağlam bir orduyu gerektirir.

2.Ordunun teşkili ve bakımı devletin zengin olmasına bağlıdır.

3.Devletin zengin olması için, halkın zengin ve müreffeh olması şarttır.

4.Halkın refahı ve zengin olması da kanunların adil olmasına bağlıdır.

5.Devlet ve mülk olmadan adaleti sağlamak mümkün değildir" (Arsal, 1947: 2).

Bu formül, Türk devlet yapısında kökleşmiş bir anlayışı simgeler: Adalet. Hürriyetin en önemli koşulu olan adalet anlayışının tüm cemiyete yayılması söz konusudur. Hukuk sistemi de adaletin cemiyetlere yayılması için vardır.

"İktidar, hukukla, hukuka başvurarak teşkilatlanır. Hukuk, iktidarı teşkilatlandırırken aynı zamanda onu müesseseleştirir. Yani fert olarak yönetenlerin hayatlarını aşan bir devamlılık sağlar ona devlette kişilere değil müesselere itaat edilir. Diğer bir ifade ile devlette, ferdi iktidarlardan müesseseleşmiş iktidara geçiş vardır. Hukukun ikinci bir fonksiyonu ise ferdin hakları için iktidara karşı teminat unsurları oluşturmasıdır. Bu hukuki ayarlama ve düzenleme sayesinde devlet, toplumun müşterek ihtiyaçlarını karşılar. Huzur ve güvenini sağlar. İçte adaletin ve hürriyetin dışa karşı istiklalin teminatı olur.

"Nitekim bir devletin hukuk bakımından ülke dışında diğer devletlere eşit ülkenin içinde ise diğer kuruluşlara üstün bir güce sahip olmasına hakimiyet denir. En kısa deşiş ile hakimiyet, bir devletin iktidarını kullanabilmesidir" (Yediyıldız, 1989: 293).

Şüphesiz bu iktidar, devletin içerdeki siyasi ve içtimai teşkilatlanması sonucu ortaya çıkan hususi şartlarla ve dıştan, başka devletlerle yapılan antlaşmaların getirdiği yükümlülüklerle sınırlıdır.

Cumhuriyetin dayanağı Türk toplumdur. Bu toplumun fertleri ne kadar Türk kültürüyle dolu olursa o topluma dayanan Cumhuriyet de o kadar güçlü olur. Bu durum Cumhuriyet sistemimizin, hakkaniyet çemberinin dışında olmadığını gösterir. Ayrıca Cumhuriyet anlayışımız hakkaniyet çemberi ile hukuk sistemi kendisinde en uygun Şekilde somutlaştırmıştır.

Bilindiği gibi "Türkiye Cumhuriyeti Türk toplumunun temelini 1071'den bu yana Türkleşen Anadolu coğrafyası, İslam dini, Türk rf ve Anadolu Türk insanı teşkil eder" (Yediyıldız, 1988: 294).

Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumunun örgütlenmesinde; halka egemenlik, hürriyet ve eşitliği getiren Cumhuriyet anlayışını benimsemiş, "Türk Ulusunun yaradılışı ve alışkanlıklarına en uygun düşen yönetim Cumhuriyet yönetimidir" diye ifade etmiştir.

Son olarak şunu söyleyebiliriz: Türkiye'nin bağımsızlığı kutsaldır. O, sonuna dek güven altına alınmış ve korunmuş olmalıdır. Biz Türkler, bütün tarihimiz boyunca hürriyet ve bağımsızlığa örnek olmuş bir milletiz. Tüm bağımsızlığımız kuşkusuz siyasi, ekonomi, adalet, kültür gibi her alanda bağımsızlık ve tam bir hürriyet demektir. Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığı ve Türk insanının hürriyetin ancak Hegel'in Milli Ruh (Tin) dediği, Ziya Gökalp'te Mefkure anlayışını toplumumuza, idarecilerimize, insanlarımıza anlatmak ve bunu uygulamakla mümkündür.

KAYNAKLAR

AMITTAY, Jakob B., Siyasi Düşünceler Tarihi, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Savaş Yayınları, Ankara-1983.

AKÇURAOĞLU, Yusuf, Asri Türk Devleti ve Münevverlere Düşen Vazife, Atatürk Devri Fikir Hayatı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Atatürk Dizisi: 10, Ankara-1981

AREND, Lijphart, Demokrasi Ve İdeal Cemiyet Teorisi, Çev. Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul-1995.

ARENDT, Hannah, Geçmişle Gelecek Arasında. Çev., Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul-1996.

ARON, Raymond, Hürriyetler Üzerine Denemeler, Çev. Turhan Ilgaz, Kesit Yayınları, İstanbul-1995.

ARSLAN, Hüsamettin, Epistemik Cemaat, Paradigma Yayınları, İstanbul-1992.

ARSLANTÜRK, Zeki, AMMAN, Tayfun, Sosyoloji, Kaknüs Yayınları, İstanbul-2000

ARSLANTÜRK, Zeki, Kutsalın Dönüşü, Ayışığı Kitapları, İstanbul-1998

ARSLANTÜRK, Zeki, Araştırma Metod Ve Yöntemleri, III. Baskı, İFAV., İstanbul-1997.

ARSLANTÜRK, Zeki, Naima'ya Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Toplum Yapısı, Ayışığı Yayınları, İstanbul-1997

ATATÜRK, Mustafa Kemal, Nutuk I, M.E.B., Ankara-1999

ATATÜRK, M.Kemal, Atatürkün Söylev Ve Demeçleri, 2. Cilt, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, Ankara-1972

BALIBAR, Etilne, Demokrasinin Hudutları, Çev. Aykut Derman, Kesit Yayınları, İstanbul-1996.

BAŞER, Sait, Kutadgu Bilig'de Kut ve Töre'den Sevgi Toplumuna, Seyran Yayınları, İstanbul-1995

BERGER, Peter L., BERGER, Brigitte, KELLNER, Hansfried, Modernleşme Ve Bilinç, Çev. Doç. Dr. Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul-1985.

BOOKCHIM, Murray, Hürlüğün Ekolojisi-Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı Ve Çöküşü-, Çev. Alev Türler, Ayrıntı Yayınları, İstanbul-1994.

BOOKCHIM, Murray, İctimai Ekolojinin Felsefesi, Çev. Rahmi G. Öğdül, Kabalcı Yayınları, İstanbul-1996.

BOUMAN, Zygmunt, Yasa Koruyucular Ve Yorumcular, Çev. Kemal Atakay, Metis Yayınları, İstanbul-1996.

- BOUMAN, Zygmunt, Hürriyet, Çev. Vasıf Erenus, Sarmal Yayınevi, İstanbul-1997.
- BOURDEAU, Georgas, Politik Bilimi, Çev. Necdet Serin, Remzi yayınları, İstanbul-1956.
- CASSIRER, Ernest, Devlet Efsanesi, Çev. M. Osman Toklu, Remzi Yayınları, İstanbul-1984.
- CONNOLY, William E., Kimlik Ve Farklılık, Çev. Ferma Letesizalın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul-1995.
- CUNBUR, Müjgan, Atatürk ve Milli Kültür, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, Ankara-1973
- ÇAĞLAR, Bülent, Anayasa Bilimi, İ. Ü. Fakülteler Matbaası, İstanbul-1989.
- ÇİĞDEM, Ahmet, Akıl Ve Cemiyetun Hürleşimi, Vadi Yayınları, Ankara-1982.
- DOĞAN, M. Said, Sosyal Tarih Açısından Osmanlılarda Sosyal Güvenlik Kurumları, Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fak. Sosyal Siyaset Bilim Dalı, İstanbul-1991
- DOĞAN, M. Said, Selahattin ÖZYURT, Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, İstanbul-1995
- DOĞAN, M. Said , Terakki ve Tekamül Açısından Türklerin Sosyal Tarihi, Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya-1998
- DONNELLY, Jack, İnsan Haklarının Kuşatıcılığı, Çev. Mustafa T. Yücel, Arma Yayınları, İstanbul-1986.
- DRUKER, Peter F., Kapitalist Ötesi Cemiyet, Çev. Belkıs Çorakçı, İnkılap Yayınları, İstanbul-1994.

DUVERGER, Maurice, Siyaset Sosyolojisi, Çev. Dr. Şirin Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul-1997.

ERDOĞAN; Mustafa, Liberal Cemiyet, Liberal Siyaset, II. Baskı, Siyasi Yayınları, Ankara-1998.

ERÖZ, Mehmet, Türk Ailesi, M.E.B. Yayınları, İstanbul-2000

FEBURE, Lucian, Uygarlık Kapitalizm Ve Kapitalistler, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Yayınları, Ankara-1995.

FINDIKOĞLU, Z. Fahri, Hukuk Sosyolojisi, İstanbul Üniv. İktisat Fak. Yayınları, İstanbul-1961

GELLNER, Ernest, Milliyetçiliğe Bakmak, Çev. Günay Göksu Özdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul-1997.

GIDDENS, Anthony, Cemiyetun Kuruluşu, Çev. Hüseyin Özak, Bilim Ve Sanat Yayınları, Ankara-1999.

GIDDENS, Anthony, Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi, Çev. Ümit Tatlıcan, Paradigma Yayınları, İstanbul-2000.

GÖKALP, Ziya, Türk Töresi, Haz. Hikmet Dizdaroğlu, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları1, Ankara-1976

GÖKALP, Ziya, Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak, Haz. İbrahim Kutluk, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları2, Ankara-1976

GÖKALP, Ziya, Türkçülüğün Esasları, Haz. Mehmet Kaplan, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları19, Ankara-1976

GÖKALP,Ziya, Tekamül Mefkuresi, Atatürk Devri Fikir Hayatı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Atatürk Dizisi: 10, Ankara-1981

GÖZE, Ayferi, İctimai Devlet Sistemi, A. Ü. Fakülteler Matbaası, Ankara-1976.

- GROUSSET R.,Bozkır İmparatorluğu, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1987
- GÜNGÖR,Erol,Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, 7. Baskı, Ötüken Yayınları,
İstanbul-1992
- GÜNGÖR,Erol,Dünden Bugünden Tarih Kültür ve Milliyetçilik, 13. Baskı, Ötüken
Yayınları, İstanbul-1997
- GÜNGÖR,Erol,Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, 3. Baskı, Ötüken Yayınları,
İstanbul-1998
- GÜNGÖR,Erol,Türk Kültürü ve Milliyetçilik, 13. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul-
1995
- HALDUN, İbn-i, Mukaddime, Çev. Zakır Kadiri Ugan, M.E.B. Devlet Kitapları Şark
Klasikleri, İstanbul-1968
- HAYEK, Friedrich, Hukuk Yasama Ve Hürriyet I, Çev. Doç. Dr. Mustafa Öz, Türkiye
İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul-1997.
- HAYEK, Friedrich, Hukuk Yasama Ve Hürriyet II, Çev. Atilla Yayla, Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları, İstanbul-1997.
- HEGEL, G. W. F., Tarihte Akıl, Kabalcı Yayınları, İstanbul-1990.
- HEGEL, G. W. F., Tinin Görüngübilimi, Çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul-
1986.
- HOBBS, Thomas, Levinatan, Çev. Enver AYTEKİN, İçtimai Yayınları, İstanbul-1986.
- İNAN ,Afet, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Devlet Kitapları
Müdürlüğü, İstanbul-1968
- İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ, Wall, İstanbul-1994.

KAFESOĞLU, İbrahim, Türk Milli Kültürü, 17. Basım, Ötüken Yayınları, İstanbul-1998

KANAT, A. Celal, Yetke Ve/ya Hürriyet, Belge Yayınevi, İstanbul-1995.

KANT, I., Arı Usun Eleştirisi, Çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul-1993.

KOSELLECK, Reinhart, Geçmiş Gelecek, Çev. Turhan Ilgaz, Kesit Yayınları, İstanbul-1997.

KRCEH, CRUTCFİELD, BALLACHEY, Cemiyet İçinde Fert, Çev. Mümtaz Turhan, M.E.B. Basımevi İstanbul-1970

LINDBOM, Tage, Başaklar Ve Ayrık Otları, Çev. Ömer Baldık, İnsan Yayınları, İstanbul-1997.

LOCKE, John, Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler, Çev. İsmail Çetin, Paradigma Yayınları, İstanbul-2000.

MAUSS, Marcel, Ulus, Çev. Saffet Babur, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara-1986.

MILL, John Stuart, Hürriyet Üstüne, Çev. Alime Ertan, Belge Yayınlar, İstanbul-1985.

MOURGEON, Jacques, İnsan Hakları, VI. Baskı, Çev. Ayşe Ekmekçi-Alev Türker, İletişim Yayınları, İstanbul-1990.

NIETZSCHE, Friedrich, Ahlakın Soykütüğü Üzerine. 3. Baskı. Çev., Ahmet İnam, Gündoğan Yayınları, Ankara-1997.

NIETZSCHE, Friedrich, Putların Alacakaranlığı. Çev. Hüseyin Kaytan, Akyüz Yayınları, İstanbul-1991.

NİYAZI, Mehmet, Millet ve Türk Milliyetçiliği, Ötüken Yayınları, İstanbul-2000

NİYAZI, Mehmet, Medeniyetimizin Analizi ve Geleceği, Ötüken Yayınları,

İstanbul-2000

NİYAZİ, Mehmet, Türk Devlet Felsefesi, Ötüken Yayınları, İstanbul-1993.

ÖGEL, Bahattin, Türk Kültürünün Gelişme Çağı I, Bin Temel Eser M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul-1975

ÖGEL, Bahattin, Türk Kültürünün Gelişme Çağı II, Bin Temel Eser M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul-1975

ÖGEL, Bahattin, İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Üçüncü Baskı T.T.K. Yayınları, Ankara-1988

ÖNER, Necati, İnsan Hürriyeti, IV. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara-1995.

PAGE, H. Charler, R.M.Maclver, Cemiyet I, Çev. Prof. Dr. Amiran Kurtkan Bilgiseven, M.E.B. Yayınları, İstanbul-1994

POGGI, Gianfranco, Çağdaş Devletin Gelişimi, Çev. Şule Kut, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul-tarifsiz.

POLOMA, Margaret, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Çev. Hayriye Erbaş, Gündoğan Yayınları, Ankara-1993.

POTTERSON, Orlando, Hürriyet, Çev. Ülker Gürkan, Arion Yayınları, İstanbul-1990.

PRITCHARD, Evans, Sosyolojik Düşüncenin Tarihi, Çev. Osman Akınbay, Bilim Sanat Yayınları, Ankara-1998.

ROSENTHAL, Franz, İslamda Özgürlük Kavramı, Çev. Vecdi Akyüz, Ayışığı Kitapları, İstanbul-2000

ROUSSEAU, J. J., Cemiyet Sözleşmesi, II. Baskı, Çev. Alpagut, Erenuluğ, Öteki Yayınları, İstanbul-1999

SAFA, Peyami, 20. Asırda Avrupa ve Biz, 3. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul-1990

- SARIBAY, Ali Yaşar, Siyasi Sosyoloji, Gündoğon Yayınları, Ankara-1992.
- SAVAŞ, Vural Fuat, Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarınınca Ekonomik Hak Ve Hürriyetler, A. Ü. Fakülteler Matbaası, Ankara-1989.
- SAVCI, Bahri, Yaşama Hakkı, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara-1982.
- SEZEN, Yumni, Sosyoloji Açısından Din,2. Baskı, İFAV Yayınları, İstanbul-1993
- SCHNAPPER, Dominique, Yurttaşlar Cemaati, Çev. Özlem Okur, Kesit Yayınları, İstanbul-1995.
- SCHOPENHAUER, A., İstencin Hürlüğü Üzerine, Çev. Saffet Babur, Öteki Yayınları, İstanbul-1998.
- SELSAM, Howard, Etik-Yeni Değerler Ve Hürriyet, Çev. Yüksel Demirekler, Yaba Yayınları, İstanbul-1995.
- SPİTTZ, David, Anti Demokratik Düşünce Şekilleri,Çev. Yalçın Şiar,M.E.B. Yayınları,İstanbul-1994
- ŞAYLAN, Gencay, Değişim Küreselleşme Ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara-1994.
- ŞEREFÖĞLU Ş.K.,Millet ve Milli Birlik Bilinci, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara-1985
- TAŞDELEN, Musa, Siyaset sosyolojisi, Kocav Yayınları, İstanbul-1997
- TOCQUEVİLLE, de Alexis, Eski Rejim Ve Devrim, Çev. Turhan Ilgaz, Kesit Yayınları, İstanbul-1997.
- TOGAN, Zeki Veleli, Umumi Türk Tarihine Giriş, Enderun Yayınları, İstanbul-1988

TOPÇU, Nurettin, Yarınki Türkiye,5. Baskı, Dergah Yayınları,İstanbul-1999

TOURAINÉ, Alain, Modernliğin Eleştirisi. Çev. Hülya Tufan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-1994.

TURAN, Osman, Türk Cihan Hakimiyet Mefkuresi Tarihi, Nakışlar yayınevi, İstanbul-1970

ÜLKEN, Hilmi Ziya, İnsani Vatandaşlık, Ülken yayınları, İstanbul-1998

YEDİYILDIZ, Bahattin,Osmanlılarda Hakimiyet Anlayışı,Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi Ansiklopedisi, Çağ Yayınları, İstanbul-1988

YÜCEL, Tahir, İslam ve İnsan Hakları, Endülüs Yayınları, İstanbul-1995

WAGNER, Peter, Modernliğin Sosyolojisi-Hürriyet Ve Cezalandırma, Çev. Mehmet Küçük, Sarmal Yayınevi, İstanbul-1995.

WALTZER, Michael, Geleceğe Bakış, Çev. Osman Akinbay, Metis Yayınları, İstanbul-1997.

SÜRELİ YAYINLAR VE MAKALELER

BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan Prof. Dr. Mehmet Eröz'e Göre Atatürk Milliyetçilik ve Doğu Anadolu, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı 48, Haziran-1987, ss.59-69

BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan,Türk İslam Felsefesi Tarihinde Teoloji ve Teolojizm Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı 46, Şubat-1987, ss.47-53

BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan,Birlik prensibi ve Hukuk,Z.F. Fındıkoğluna Armağan , Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı 35, Nisan-1985, ss.42-54

DURAN, Hacı, Sosyolojik Düşünceye Dair, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,
Sayı 105, Aralık-1996, ss.1-9

TÜRKDOĞAN, Orhan, Millet Olma Sürecinde Milli Kültürün Önemi, Türk Dünyası
Araştırmaları Vakfı Dergisi, Sayı 55, Ağustos-1988, ss.1-39

TÜRKDOĞAN, Orhan, Günümüz Türk Sosyolojisinin Dinamikleri, Türk Dünyası
Araştırmaları Vakfı Dergisi, Sayı 94, Şubat-1995, ss.16-25

DOĞAN, M. Said, Sosyal Değişme ve Din, Türk Kültürü İnceleme Dergisi, Sayı 3 ,
2000

DOĞAN, M. Said, Dindarın Serbest Zamanı , Kürtlerde Kimlik Arayışı ve Türk Kürt
Yabancılaşması, Türk Kültürü İnceleme Dergisi, Sayı 2, 2000

DOĞAN, M. Said, Genel olarak İnsan Sevgisi ve İnsan Psikolojisi, Tuzla Piyade
Okulunda Konferans Olarak Verilmiştir. İstanbul-1993

DOĞAN, M. Said, Atatürk'ün Din ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri, İstanbul Üniv.
İktisat Fak. Sosyoloji Konferansları Dergisi, 2000

DOĞAN, M. Said, Siyaset İlmî ve Dinin Sosyoloji Açısından Allah'ın Hakimiyeti ve
Devletin Egemenliği, Fen Edebiyat Dergisi, Sakarya-2000

ÖZGEÇMİŞ

1973 yılında Malatya iline bağlı Arapgir ilçesinde doğdu.1985 yılında Halit Ziya Kalkancı İlkokulunu bitirdi. Orta ve Lise öğrenimini 1985-1991 yılları arasında Bayrampaşa Tuna Lisesinde tamamladı. 1992 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümüne girdi. 1996 yılında lisana öğrenimini tamamladı

Şu anda Öğretmen olarak Sakarya'da görevine devam etmektedir.

